

*Живой̄ и дело
ср̄йских научника*

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

BIOGRAPHIES AND BIBLIOGRAPHIES

Volume I

II SECTION

COMMITTEE FOR THE RESEARCH INTO THE LIVES AND WORK OF THE SCIENTISTS
IN SERBIA AND SCIENTISTS OF SERBIAN ORIGIN

Book 1

*Lives and work
of the Serbian scientists*

Editor

Academician

MILOJE SARIĆ

BELGRADE

1996

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

БИОГРАФИЈЕ И БИБЛИОГРАФИЈЕ

Књига I

II ОДЕЉЕЊЕ

ОДБОР ЗА ПРОУЧАВАЊЕ ЖИВОТА И РАДА НАУЧНИКА У СРБИЈИ
И НАУЧНИКА СРПСКОГ ПОРЕКЛА

Књига 1

*Живот и дело
српских научника*

Уредник
академик
МИЛОЈЕ САРИЋ

БЕОГРАД

1996

Примљено на IX скупу Одељења природно-математичких наука од 22. децембра 1995. год., на основу реферата *Живојина Бумбаширевића, Драгомира Вийоровића, Радејџа Дацића, Слободана Ђорђевића, Сийевана Карамајџе, Момчила Којића, Војислава Марића, Пејџра Миљанића, Јована Нахмана, Николе Панџића, Милоша Пејџровића, Милоја Р. Сарића, Милуџина Сийефановића, Јована Суруџке, Николе Хајџина, Владимира Шолаје*

Издаје

Срџска академија наука и уметџносџи

Лектор

Милан Огавић

Коректори

Александра Томашевић

Мирјана Раџовановић

Технички уредник

Јелка Поморишац

Ликовно решење корица

Милош Пејџковић

Тираж 1.000 примерака

Штампа

Завод за карџеоџрафију „Геокарџа“
Београд, Булевар војводе Мишића 39

Штампано уз финансијску помоћ Министарства за развој, науку и животну средину Савезне Републике Југославије и Министарства за науку и технологију Републике Србије

ПРЕДГОВОР

Замисао о образовању Одбора за проучавање живота и рада научника у Србији и научника српског порекла настала је пре седам година. Остварена је када су је одељења природно-математичких, техничких и медицинских наука Српске академије наука и уметности прихватила, 1991. године. На предлог ових одељења и уз сагласност Извршног одбора Председништва Српске академије наука и уметности, Председништво Српске академије наука и уметности основало је Међуодељењски одбор за проучавање живота и рада научника Србије и научника српског порекла, децембра 1992. године. Одбор је образован као међуодељењски и на старању је Одељења природно-математичких наука. Њега сачињавају следећи чланови из Академије и са различитих факултета: академик Драгомир Виторовић, проф. др Живорад Гајић, др Раде Дацић, проф. др Слободан Ђорђевић, проф. др Момчило Којић, академик Зоран Ковачевић, академик Звонко Марић, проф. др Јован Нахман, академик Никола Пантић, проф. др Милорад Радотић, проф. др Иво Савић, академик Милоје Р. Сарић (председник), академик Никола Хајдин и проф. др Владимир Шолаја, а једно време били су чланови: академик Дејан Деспић, дописни члан Милан Ђорђевић, проф. др Марко Леко и проф. др Милош Петровић.

Проучавање живота и дела сваког научника сложен је и деликатан посао, особито због временске дистанце, јер све што је остало о животу и раду особе која се проучава налази се у списима и архивској документацији, који су неретко забачени и затурени на разне стране.

Анализа њиховог научног рада треба да покаже постигнути успех у односу на остале научнике њиховог времена, да одслика њихов допринос за даљи развој науке, односно научне области и дисциплине и оригиналност идеја.

Треба имати на уму да је оцена научног стваралаштва тежак проблем који зависи од специфичности науке у којој је научник ра-

дио, времена у коме је научник стварао, резултата које је постигао, и то не само у области науке већ и струке и педагошког рада.

Основни задатак Одбора је упознавање са научним достигнућима научника Србије и научника српског порекла која су они постигли, а са циљем да се потврде њихови резултати и да се ода признање свима чији је рад у било ком виду допринео развоју одређених идеја. Ако се пође од схватања да је наука процес стваралаштва чије су вредности карактеристичне за период у коме је научник живео и стварао, то упознавање са њиховим резултатима представља у суштини проучавање развоја науке и њене примене у Србији и има драгоцен значај у очувању наше научне баштине. Нација без проучене научне прошлости, познавања свог националног стваралаштва и његовог удела у светској научној ризници самим тим је сиромашнија па је и мањи њен углед у свету. Због свега тога проучавање живота и рада научника представља допринос и култури нације. Углед једне нације не зависи само од савремених успеха у умном стваралаштву, већ је исто тако значајно и њено стваралаштво у прошлости. Отуда је овај рад Одбора од велике важности не само за данашње већ и за будуће генерације.

Биографска и библиографска литература има образовни, васпитни и научни значај. Било би корисно да се ова литература штампа и на неком светском језику, јер обрађује живот и дело научника појединца у нас и представља мозаик из кога треба да настане слика о историји појединих наука, њихово настајање и развој, појава нових наука, односно научних дисциплина, научних друштава и научно-педагошких институција.

Ова проучавања биће штампана у посебној едицији „Живот и дело српских научника“, која почиње са пионирима науке и учених људи Србије из XIX века. Она обухвата животни пут научника, њихово деловање, анализу научних идеја и резултата и одсликава њихов допринос развоју научне мисли, утицај на рад следећих генерација научника и на научно-технолошки прогрес.

Ради усклађивања и помоћи истраживачима живота и дела научника, Одбор је предложио опште и техничке критеријуме о начину приказивања биографија и библиографија и писању текстова.

Одбор је прикупио следећа имена учених људи, пионира науке и научника у Србији из XIX века:

1. Атанасије Николић	1803–1882.
2. Јосиф Панчић	1814–1888.
3. Јован Гец	1816–1878.
4. Емилијан Јосимовић	1823–1897.
5. Михајло Рашковић	1827–1872.

6. Јован Јолес Јовановић	1833–1864.
7. Коста Алковић	1834–1909.
8. Димитрије Нешић	1836–1904.
9. Ђорђе Радић	1839–1922.
10. Саво Петровић	1839–1889.
11. Владан Ђорђевић	1844–1930.
12. Љубомир Клерић	1844–1910.
13. Милан Јовановић Батут	1847–1940.
14. Петар Живковић	1847–1924.
15. Сима Лозанић	1847–1935.
16. Александар Шандор Поповић	1847–1877.
17. Лаза Лазаревић	1851–1891.
18. Марко Леко	1853–1932.
19. Светозар Зорић	1854–1931.
20. Михајло Пупин	1854–1935.
21. Тодор Селесковић	1856–1901.
22. Никола Тесла	1856–1943.
23. Јован Жујовић	1856–1936.
24. Ђорђе Станојевић	1858–1921.
25. Мијалко Ђирић	1858–1912.
26. Војислав Субботић	1859–1923.
27. Александар Зега	1860–1928.
28. Димитрије Данић	1862–1932.
29. Петар Вукићевић	1862–1941.
30. Богдан Гавриловић	1863–1947.
31. Сава Урошевић	1863–1930.
32. Светолик Радовановић	1863–1928.
33. Петар Павловић	1864–1938.
34. Лујо Адамовић	1864–1935.
35. Аца Станојевић	1865–1959.
36. Јован Цвијић	1865–1927.
37. Владимир Варићак	1865–1942.
38. Аћим Стевовић	1866–1957.
39. Коста Стојановић	1867–1921.
40. Михаило Петровић Алас	1868–1943.
41. Владимир Димитријевић Ласкарев	1868–1954.
42. Милорад Јовичић	1868–1937.
43. Стеван Бошковић	1868–1967.
44. Светолик Стевановић	1869–1953.
45. Иван Арновљевић	1869–1951.
46. Јеленко Михаиловић	1869–1956.
47. Живојин Јоцић	1870–1914.
48. Димитрије Антула	1870–1924.

49. Борђе Јоанновић	1871–1932.
50. Рихард Бурјан	1871–1954.
51. Едуард Михел	1871–1915.
52. Никола Салтиков	1872–1961.
53. Живојин Борђевић	1872–1957.
54. Борђе Нешић	1873–1959.
55. Милоје Стоиљковић	1873–1962.
56. Владимир Петковић	1873–1935.
57. Недељко Кошанин	1874–1934.
58. Никола Пушкин	1875–1947.
59. Душан Томић	1875–1947.
60. Бранислав Петронијевић	1875–1954.
61. Александар Стебут	1876–1952.
62. Коста Тодоровић	1876–1953.
63. Милош А. Богдановић	1877–1937.
64. Александар Радосављевић	1877–1956.
65. Миливоје Лозанић	1878–1963.
66. Милутин Миланковић	1879–1958.
67. Мирко Рош	1879–1962.
68. Антун Билимовић	1879–1970.
69. Владимир Фармаковски	1880–1954.
70. Павле Вујевић	1881–1966.
71. Богдан Шолаја	1883–1956.
72. Миливој Костић	1883–1974.
73. Иван Ђаја	1884–1957.
74. Јован Хаџи	1884–1972.
75. Боривоје Ж. Милојевић	1885–1967.
76. Младен Берић	1885–1935.
77. Јаков Хлитчијев	1886–1963.
78. Добривоје Божић	1886–1967.
79. Коста Тодоровић	1887–1975.
80. Драго Перовић	1888–1968.
81. Сима Марковић	1888–1937.
82. Љубиша Глишић	1888–1987.
83. Јеврем Недељковић	1888–1977.
84. Доброслав Тодоровић	1889–1959.
85. Димитрије Јовчић	1889–1973.
86. Душан Борић	1889–1978.
87. Милан Луковић	1889–1972.
88. Александар Леко	1890–1981.
89. Стеван Јаковљевић	1890–1962.
90. Петар Матавуљ	1890–1948.
91. Жарко Милетић	1891–1968.

92. Драгољуб Јовановић	1891–1978.
93. Јован Томић	1891–1946.
94. Бранко Димитријевић	1891–1959.
95. Урош Ружичић	1891–1966.
96. Тадија Пејовић	1892–1982.
97. Павле Черњавски	1892–1969.
98. Радивој Кашанин	1892–1989.
99. Војислав Мишковић	1892–1976.
100. Синиша Станковић	1892–1974.
101. Петар Јовановић	1893–1957.
102. Александар Костић	1893–1983.
103. Миладин Пећинар	1893–1973.
104. Владимир Спужић	1893–1982.
105. Павле Вукасовић	1893–1973.
106. Сима Милојевић	1894–1969.
107. Војислав Радовановић	1894–1957.
108. Војислав Арновљевић	1895–1989.
109. Бранко Шљивић	1895–1963.
110. Стеван Николић	1895–1986.
111. Светозар Јовановић	1895–1951.
112. Чедомир Симић	1896–1969.
113. Вјачеслав Жардецки	1896–1962.
114. Вукић Мићовић	1896–1981.
115. Младен Јосифовић	1897–1981.
116. Витомир Павловић	1897–1983.
117. Петар Маринковић	1897–1984.
118. Илија Ђуричић	1898–1965.
119. Стефан Ђелинео	1898–1971.
120. Милош Младеновић	1898–1973.
121. Атанасије Урошевић	1898–1992.
122. Димитрије Савић	1898–1981.
123. Ксенофон Шаховић	1898–1956.
124. Сретен Шљивић	1899–1974.
125. Момчило Мокрањац	1899–1967.
126. Синиша Тасовац	1899–1960.
127. Лука Марић	1899–1979.
128. Александар Дамански	1899–1968.
129. Панта Тутунџић	1900–1964.
130. Милутин Радовановић	1900–1968.
131. Радивоје Беровић	1900–1975.
132. Никола Обрадовић	1900–1982.
133. Илија Риковски	1900–1984.

За проучавање живота и дела научника и писање текстова, поред чланова Одбора позвани су на сарадњу бројни сарадници са различитих факултета и института. Међутим, највећи проблем је проналажење аутора за писање текстова. Зато ће бити веома тешко у књигама едиције „Живот и дело српских научника“ остварити хронолошки редослед.

Ова прва књига едиције подстакнуће појединце да се прихвате ових проучавања из њихове области научног рада. У супротном, догодиће се да поједини научници не буду проучени, а што ће неповољно утицати на стицање праве слике о развоју одређене науке, односно научне области у том периоду. Уколико су неки научници изостављени, Одбор ће са захвалношћу размотрити нове предлоге.

Листа научника за XX век сигурно ће бити већа. Верујемо да ће бити мање проблема око писања текстова о животу и делу научника из овог периода.

Едиција „Живот и дело српских научника“ требало је да се појави много раније. Није се схватало да су ова проучавања у суштини не само чување наше научне баштине већ и њено представљање нашој и светској јавности.

Сматрам да са овом едицијом Српска академија наука и уметности испуњава своју обавезу и дуг који има у очувању и развоју националне научне и културне баштине.

Академик Милоје Р. Сарић

FOREWORD

The idea of forming a committee to study the lives and work of the scientists in Serbia and scientists of Serbian origin was mooted seven years ago. It was put into effect in 1991 after being approved by the natural, technical and medical sciences departments of the Serbian Academy of Sciences and Arts. Following the proposal of these departments and the approbation of the Academy's Presidency's Executive Council, the Presidency set up an interdepartmental committee for the study of the lives and work of the scientists of Serbia and those of Serbian origin, in December 1992. The interdepartmental committee is responsible to the Department of Natural and Mathematical Sciences, and is composed of the following Academy members and professors from different faculties: academician Dragomir Vitorović, prof. Dr. Živorad Gajić, Dr. Rade Dacić, prof. Dr. Slobodan Djordjević, prof. Dr. Momčilo Kojić, academician Zoran Kovačević, academician Zvonko Marić, prof. Dr. Jovan Nahman, academician Nikola Pantić, prof. Dr. Milorad Radotić, prof. Dr. Ivo Savić, academician Miloje R. Sarić (chairman), academician Nikola Hajdin and prof. Dr. Vladimir Šolaja. For a time its membership also included academician Dejan Despić, corresponding member Milan Djordjević, prof. Dr. Marko Leko and prof. Dr. Miloš Petrović.

The study of the life and work of each scientist is a complex and delicate assignment, particularly because of time distance, and because what records are left of their lives and work, are stored in archives which are sometimes not easily accessible or are scattered in various places.

The analysis of their scientific work is to reveal success they achieved in relation to other contemporary scientists, to elucidate their contributions to the further development of science in a given discipline, and the originality of their ideas.

It should be borne in mind that the assessment of scientific creativeness is a difficult problem which depends on the specific nature of the scientific discipline in which he was working, on the time when he was involved in it, and

on the results attained, not only in theoretical science but also in its application, and in his pedagogical work.

The prime task of the Committee was to learn about the scientific achievements of the scientists from Serbia and of the Serbian origin, with the purpose of reaffirming their results and paying homage to all those who made advances in the development of various ideas. If science is understood as a process of creativeness the values of which are characteristic of the period when the scientist lived and worked, learning about their achievements is basically a study in the development of science and its application in Serbia, and is of utmost importance for the preservation of our scientific legacy. A nation whose scientific heritage and its part in the world scientific treasure-house have not been properly studied is thereby all the poorer and its renown in the world is the lesser. For all these reasons the study of lives and work of our scientists is also a contribution to the nation's culture. The prestige of a nation does not rely only on its contemporary successes in intellectual creativeness but of equal significance is its past creativeness. Hence the Committee's work is highly important not only for the present but also for the future generations.

The biographical and bibliographical literature is of an educational as well as scientific significance. It would be useful that this literature be printed in one of the world languages because it deals with the lives and work of scientist here and represents a mosaic which will reveal a picture of the history of various sciences, their development, and the emergence of new sciences and scientific disciplines, scientific societies and science education institutions.

These studies are to be printed in a separate publication entitled „Lives and Work of the Serbian Scientists“, which will begin with the pioneers of science and learned men of the 19th century Serbia. It will encompass the course of life of the scientists, their work, the analysis of their scientific ideas and results, and will disclose their contribution to the development of scientific thought, their influence on the work of the next generations of scientists and on scientific and technological progress.

To coordinate and assist the research in the lives and work of the scientists, the Committee has proposed general and technical criteria on the method of presenting biographies and bibliographies and the writing of the texts.

The Committee has collected the following names of learned men, pioneers of science and scientists in Serbia in the 19th century:

1. Atanasije Nikolić	1803–1882.
2. Josif Pančić	1814–1888.
3. Jovan Gec	1816–1878.
4. Emilijan Josimović	1823–1897.
5. Mihajlo Rašković	1827–1872.
6. Jovan Joles Jovanović	1833–1864.

7. Kosta Alković	1834–1909.
8. Dimitrije Nešić	1836–1904.
9. Djordje Radić	1839–1922.
10. Savo Petrović	1839–1889.
11. Vladan Djordjević	1844–1930.
12. Ljubomir Klerić	1844–1910.
13. Milan Jovanović Batut	1847–1940.
14. Petar Živković	1847–1924.
15. Sima Lozanić	1847–1935.
16. Aleksandar Šandor Popović	1847–1877.
17. Laza Lazarević	1851–1891.
18. Marko Leko	1853–1932.
19. Svetozar Zorić	1854–1931.
20. Mihajlo Pupin	1854–1935.
21. Todor Selesković	1856–1901.
22. Nikola Tesla	1856–1943.
23. Jovan Žujović	1856–1936.
24. Djordje Stanojević	1858–1921.
25. Mijalko Ćirić	1858–1912.
26. Vojislav Subbotić	1859–1923.
27. Aleksandar Zega	1860–1928.
28. Dimitrije Danić	1862–1932.
29. Petar Vukićević	1862–1941.
30. Bogdan Gavrilović	1863–1947.
31. Sava Urošević	1863–1930.
32. Svetolik Radovanović	1863–1928.
33. Petar Pavlović	1864–1938.
34. Lujo Adamović	1864–1935.
35. Aca Stanojević	1865–1959.
36. Jovan Cvijić	1865–1927.
37. Vladimir Varićak	1865–1942.
38. Aćim Stevović	1866–1957.
39. Kosta Stojanović	1867–1921.
40. Mihailo Petrović Alas	1868–1943.
41. Vladimir Dimitrijević Laskarev	1868–1954.
42. Milorad Jovičić	1868–1937.
43. Stevan Bošković	1868–1967.
44. Svetolik Stevanović	1869–1953.
45. Ivan Arnovljević	1869–1951.
46. Jelenko Mihailović	1869–1956.
47. Živojin Jocić	1870–1914.
48. Dimitrije Antula	1870–1924.
49. Djordje Joannović	1871–1932.

50. Rihard Burjan	1871–1954.
51. Eduard Mihel	1871–1915.
52. Nikola Saltikov	1872–1961.
53. Živojin Djordjević	1872–1957.
54. Djordje Nešić	1873–1959.
55. Miloje Stojilković	1873–1962.
56. Vladimir Petković	1873–1935.
57. Nedeljko Košanin	1874–1934.
58. Nikola Pušin	1875–1947.
59. Dušan Tomić	1875–1947.
60. Branislav Petronijević	1875–1954.
61. Aleksandar Stebut	1876–1952.
62. Kosta Todorović	1876–1953.
63. Miloš A. Bogdanović	1877–1937.
64. Aleksandar Radosavljević	1877–1956.
65. Milivoje Lozanić	1878–1963.
66. Milutin Milanković	1879–1958.
67. Mirko Roš	1879–1962.
68. Antun Bilimović	1879–1970.
69. Vladimir Farmakovski	1880–1954.
70. Pavle Vujević	1881–1966.
71. Bogdan Šolaja	1883–1956.
72. Milivoj Kostić	1883–1974.
73. Ivan Djaja	1884–1957.
74. Jovan Hadži	1884–1972.
75. Borivoje Ž. Milojević	1885–1967.
76. Mladen Berić	1885–1935.
77. Jakov Hlitičijev	1886–1963.
78. Dobrivoje Božić	1886–1967.
79. Kosta Todorović	1887–1975.
80. Drago Perović	1888–1968.
81. Sima Marković	1888–1937.
82. Ljubiša Glišić	1888–1987.
83. Jevrem Nedeljković	1888–1977.
84. Dobroslav Todorović	1889–1959.
85. Dimitrije Jovčić	1889–1973.
86. Dušan Borić	1889–1978.
87. Milan Luković	1889–1972.
88. Aleksandar Leko	1890–1981.
89. Stevan Jakovljević	1890–1962.
90. Petar Matavulj	1890–1948.
91. Žarko Miletić	1891–1968.
92. Dragoljub Jovanović	1891–1978.

93. Jovan Tomić	1891–1946.
94. Branko Dimitrijević	1891–1959.
95. Uroš Ružičić	1891–1966.
96. Tadija Pejović	1892–1982.
97. Pavle Černjavski	1892–1969.
98. Radivoj Kašanin	1892–1989.
99. Vojislav Mišković	1892–1976.
100. Siniša Stanković	1892–1974.
101. Petar Jovanović	1893–1957.
102. Aleksandar Kostić	1893–1983.
103. Miladin Pećinar	1893–1973.
104. Vladimir Spužić	1893–1982.
105. Pavle Vukasović	1893–1973.
106. Sima Milojević	1894–1969.
107. Vojislav Radovanović	1894–1957.
108. Vojislav Arnovljević	1895–1989.
109. Branko Šljivić	1895–1963.
110. Stevan Nikolić	1895–1986.
111. Svetozar Jovanović	1895–1951.
112. Čedomir Simić	1896–1969.
113. Vjačeslav Žardecki	1896–1962.
114. Vukić Mićović	1896–1981.
115. Mladen Josifović	1897–1981.
116. Vitomir Pavlović	1897–1983.
117. Petar Marinković	1897–1984.
118. Ilija Djuričić	1898–1965.
119. Stefan Djelineo	1898–1971.
120. Miloš Mladenović	1898–1973.
121. Atanasije Urošević	1898–1992.
122. Dimitrije Savić	1898–1981.
123. Ksenofon Šahović	1898–1956.
124. Sreten Šljivić	1899–1974.
125. Momčilo Mokranjac	1899–1967.
126. Siniša Tasovac	1899–1960.
127. Luka Marić	1899–1979.
128. Aleksandar Damanski	1899–1968.
129. Panta Tutundžić	1900–1964.
130. Milutin Radovanović	1900–1968.
131. Radivoje Berović	1900–1975.
132. Nikola Obradović	1900–1982.
133. Ilija Rikovski	1900–1984.

In addition to the Committee members, numerous collaborators have been invited from various faculties and institutes to help in the study of the lives and work of the scientists and in writing the texts. A major problem has been to find researchers in the lives and work of some of the scientists. It will, therefore, be very difficult to achieve chronological sequence in the edition „Lives and Work of the Serbian Scientists“.

This first volume will encourage individuals to take up the study of the lives and work of the scientists from their area of speciality. Otherwise some of the scientists will not be thoroughly researched, which will have an adverse effect on obtaining a true picture of the development of a given science or discipline in that period. Should any scientists have been omitted, the Committee will gratefully consider new proposals.

The list of scientists in the 20th century is bound to be much longer. We believe there will be fewer problems concerned with the writing of articles on the lives and work of the scientists from this period.

The edition „Lives and Work of the Serbian Scientists“ was to have appeared much earlier. It was not understood that the study of the lives and work of our scientists entailed not only the preservation of our scientific heritage but also its introduction to the world.

With this publication the Serbian Academy of Sciences and Arts is fulfilling its obligation and debt to the preservation and development of our national scientific and cultural legacy.

Academician Miloje R. Sarić

ЈОВАН М. ЖУЈОВИЋ
(1856–1936)

Александар Грубић

*Прав као бор ишао је
кроз животи*
Д(анило). Д. Ж(иваљевић).

Јован Жујовић спада у веома уски круг истакнутих српских интелектуалаца пионира, који су својим научним знањем, интелигенцијом, високим моралним критеријумима и великим радом обележили нашу науку, културу и политички живот последњих деценија XIX и првих деценија овог столећа, односно једно надасве драматично време у коме се мала Србија ослобађала из вековне заосталости. Био је научник светског гласа, дугогодишњи секретар и председник Српске краљевске академије, истакнути професор Велике школе и Универзитета у Београду, сенатор, државни саветник, народни посланик и, у два наврата, министар у владама Краљевине Србије.

Током свог дугог живота Жујовић је био заокупљен многим веома различитим пословима. Највише времена провео је, међутим, на Великој школи и Универзитету, затим у Српској краљевској академији и у политици. Свим тим пословима али и онима који су били у другом плану, као што је популаризација науке, планинарство, земљорадња и сеоско задругарство, – он је приступао смирено, озбиљно, студиозно, критички, одлучно и пуном снагом. Никако и нипошто није подносио импровизације па ништа није препуштао неконтролисаном случају. Из оваквог односа према послу и високих хуманистичких, патриотских, пацифистичких и моралних норми произлазило је све у Жујовићевом ангажовању и животу: и шта је радио, и како и колико је радио, и шта није радио, и, нарочито, шта ни по коју цену није био спреман да уради. Када се одлучио да нешто оствари, радио је немилице трошећи снагу јер је био уверен да се основни смисао људског живота крије само у слободном стваралачком раду.

У науци Жујовић је засновао српску геолошку школу, формирао Геолошки завод Велике школе, створио Српско геолошко друштво, покренуо и водио Геолошке анализе Балканског полуостр-

ва, израдио Геолошку карту Краљевине Србије и написао двотомну монографију о њеној геологији, основао домаћу антропологију, учествовао у изради темеља за научну археологију, био вишегодишњи секретар и председник Академије наука, и још много тога. У политици, у којој је био ангажован неколико деценија и то увек на левици, – читав његов програм је био изражен у реченици „Србија нам је преча од свега и свакога“. Њу је, после Првог светског рата, прилагодио новој ситуацији па је гласила: „Југославија нам је преча од свега и свакога“ и била мото Југословенске републиканске странке. – У свим пословима којима се бавио долазили су до изражаја његова широка научна и културна ерудиција, упадљив организациони таленат и велики патриотизам.

Од свих Жујовићевих личних особина највише се истицало строго заступање високих моралних принципа, који су га опредељивали да, пре свега, служи знању, слободи, правди, отаџбини, човеку и човечанству. Није случајно његов дугогодишњи саборац Ј. Продановић (536, стр. 602) о Жујовићу рекао: „Он је био један од највећих карактера наше земље, непоколебљив у својим уверењима, чврст у искушењима, несавитљив у политичком раду. Никакви и ничији утицаји нису га могли скренути с правог пута.“

Жујовић је искрено веровао у науку, у људе и будућност.

Дуговечност му је одредила да у животу осети многе радости али и велике туге и разочарења. Млад је постао професор на Великој школи и члан Академије наука, али је после неколико година срећног брака изгубио жену коју је веома волео и био прогнан из земље; формирао је с истомишљеницима нову Самосталну радикалну странку и постао њен идеолог и народни посланик, али се никада није нашао на њеном челу и на крају у тој истој странци наишао је на велика неразумевања; видео је велику трагедију Србије у Првом светском рату али и њен васкрс и формирање Југославије; доживео је да пет његових ученика постану академици, али их је све надживео.

Јован Жујовић, као академик, професор универзитета, државник, јавни радник, просветитељ и, изнад свега, утемељивач геолошке школе и науке у Србији, спада, по многим критеријумима, у ред педесетак најзнаменитијих личности српског народа из целокупне његове историје.

ДЕТИЊСТВО И ШКОЛОВАЊЕ

Јован Жујовић се родио 18. октобра 1856. године (по старом календару, на Светога Луку) у Брусници, домицилном селу династи-

је Обреновића, која се данас налази код Горњег Милановца. Брусница је била у то време велико насеље са 1.200 становника, затим са 72 продавнице, поштом, барутаном и једном од најстаријих школа у Србији. Од будућег Горњег Милановца тада је постојала само зграда Окружног начелства поред друма Београд – Чачак, једна механа и неколико помоћних зграда. Када се Жујовић родио, Србија је била мала вазална кнежевина под владавином кнеза Александра Карађорђевића и уставобранитеља.

Жујовићев отац Младен био је тада начелник Округа рудничког, а мајка Јелена, из познате породице Данић, водила је домаћинство. У породици је било седморо деце: синови – Михаило, Ђорђе, Јован, Миленко и Јеврем, и кћери – Јелисавета и Катарина. Имао је само две године када је на Светоандрејској скупштини са престола збачен кнез Александар. Године 1860. књаз Милош је поставио Младена за начелника Главне војне управе у рангу министра, па је цела породица прешла у Београд, али се знатан део породичног живота одвијао и у Неменикућама, код Сопота, где су Жујовићи имали дедовину.

До Неменикућа, за које ће Јован остати везан до краја живота, Жујовићи су доспели из околине Сјенице и преко села Јешевца код Борача. По сведочењу оца Младена (487) Жујовићи су под Карађорђем пребегли из тадашње Турске „у збег“ у Грузи. Били су имућни и веома чувени сточари, али баш то је сметало њиховим комшијама (Грабовчанима и Борчанима) па су израдили код књаза Милоша да се Јешевац расели. Ништа није помогло Жујовићима, чак ни њихова позната и јака приврженост Обреновићима. Морали су да се одселе. Тада се Јованов деда населио у Неменикуће на „слободне неке турске земље“.

После Милошеве смрти већ 1861. књаз Михаило формирао је право Министарство војно, које поверава Французу Иполиту Мондену, а Младен постаје државни саветник. Пензионисан је 1878, а умро је у Београду 1894. године.

Живот у породици у сенци „озбиљног, вредног, строгог и некада оштрог оца“ и поред веома радине, предобре и попустљиве мајке Јован је са много лепих и топлих детаља описао у својим сећањима на детињство (306, стр. 31–34).

Основну школу Жујовић је почео у Неменикућама 1862. године а завршио у Београду. Затим се 1866. уписао у Теразијску полугимназију (то ће постати од 1891. Трећа београдска гимназија). Прилежно је учио језике и друге предмете, али је, помињући касније то време и своје професоре (директора Арсу Ристића, затим Љ. Шпанића и Мију Стојковића) посебно истакнуо: „Коста Црногорац... спремао ме за Панчића“ из природних наука. И, заиста, од свих

књига из тога времена у Жујовићевој библиотеци до сада је сачуван само уџбеник К. Црногорца из „Јестаственице“. Свакако да се то није догодило случајно. Жујовић се сећа да су у то време доста читали Њекрасова, затим познате руске часописе и многе друге књиге (Чича Томина колиба, Љубомир у Јелисиуму, Горски вијенац, Народне приповијетке, Смрт Цара Уроша и др.; 306, стр. 35).

Као ученик првог разреда гимназије с оцем је био на Првој скупштини Уједињене омладине српске у Капетан Мишином здању и тако рано започео учешће у јавном и политичком животу нације.

У нижим разредима гимназије он је са својим старијим братом Ђорђем одлазио до њиховог даљег рођака Живојина Жујовића, кога су после многи сматрали за првог српског социјалисту. Од њега су они слушали о „Правима народа, Слободи, Републици, Социјализму, Прудону, Берклу“ и другим слободоумним идејама тога времена. И мада Жујовић касније пише (428, стр. 5) да је од Живојина „начуо... о неком социјализму и комунизму у свету, које нисам могао разабрати“ ипак сматра (440, стр. 131) да су то биле „прве политичке клице са којима... се 'заразио' тако рећи у сопственој фамилији“.

Више разреде гимназије Жујовић је завршио у Београдској реалци. Тада је он, поред осталог, нарочито упорно учио језике: француски и немачки, чак и на приватним часовима. Добро познавање страних језика њему је била велика предност током читавог живота. Паралелно с тим Жујовић је са вршњацима изучавао и „републиканско-социјалистичку школу Светозара Марковића“. С великим интересовањем и пажњом они су читали Марковићеве чланке, нарочито у његовом листу „Раденику“ и слушали његова излагања.

СТУДИЈЕ

Жељан науке и задовољен републиканско-социјалистичким идејама, Жујовић је затражио од оца да му омогући одлазак у Цирих на тамошњу познату Политехнику.

Већ прво вече у Цириху његов брат од ујака Риста Данић довео је Јована у круг тадашњег чувеног револуционара и анархисте Бакуњина и његових следбеника. Они су у први час оставили на младог Жујовића дубок утисак својом „живахношћу, одлучношћу и самопоуздањем“.

Бистар и проницљив дух Жујовићев му је омогућио да се лако снађе у тој ускомешаној атмосфери. Он је брзо дошао до закључка који је после више деценија приказао следећим речима (440, стр. 134): „Можда је оно омаловажавање и одрицање науке била једна од главних побуда што сам се брзо отуђио од бакуниста и здружио се

са тамошњим присталицама Светозара Марковића, Пером Ђорђевићем и Пером Тодоровићем. Али су и ови прилично веровали да Социјална револуција може доста скоро настати.“

Боравак у Цириху и јак нагон да се бави политиком довели су Јована у дилему: да ли да се упусти у дуго и напорно студирање на Политехници или да се посвети револуционарном раду. Дилема је била утолико већа што, због политике, током те прве године студија није у школи урадио ништа озбиљно. Од свега остао му је положен само курс ниже математике. Сем тога, почео је да осећа и „предзнаке грудобоље“, а уплашио се „да се револуција не сврши без његовог суделовања“ па се одлучи да напусти ту школу.

У замену за политехнику Жујовић је наумио да што пре заврши једну практичну циришку пољопривредну школу. Када је о томе обавестио оца, он му хладнокрвно „понуди да настави учити технику у некој другој вароши,“ а „ако баш волиш изучити само практичну земљорадњу“, писао му он, „можеш је научити и код твог Чича Лесандра у Неменикућама“. И тако се Јован вратио у Београд у лето 1873. године.

Чим је дошао у Београд, Жујовић је потражио Светозара Марковића да се с њим упозна и посаветује. Светозар му је препоручио да што више времена „посвети на опште више образовање, а да се и стручно спреми за обраду неке науке било теоријске, било примењене“. Тај предлог Жујовић је радо прихватио јер је, како он сам каже, „таква тежња у мени тињала“ (440, стр. 135).

Почетком следеће, 1873. школске године Јован се уписао на тек отворен Природно-математички одсек Филозофског факултета Велике школе у Београду. – На првој години (1873–74) он је слушао: математику, физику, зоологију и француски језик; на другој (1874–75): математику, хемију, минералологију, ботанику, психологију и француски језик; и на трећој (1875–76): народну економију, статистику, хигијену, историју филозофије, педагогију, естетику, историју Срба, аналитичку хемију и француски језик.

На Великој школи Жујовић је под утицајем тадашњег професора и великог природњака Јосифа Панчића још више заволео природне науке. По његовом сведочењу слушао је и друге професоре: Д. Нешића, К. Алковића, С. Лозанића, Ђ. Даничића, Ст. Новковића, Ст. Бошковића, П. Срећковића, Ст. Поповића, М. Кујунџића и А. Васиљевића. Жујовић озбиљно студира али упадљиво ангажовано учествује у раду студентског друштва „Побратимство“ и у политичком животу престонице.

Жујовић даље о том времену каже (440, стр. 137): „Читали смо доста а имали смо обичај да у разговорима расправљамо шта се читало. О свим главним економским, социјалним, филозофским и

природњачким питањима водили смо живе дискусије и око наших приватних „самовара“ и у ђачкој дружини „Побратимству“ ... О чисто политичким питањима нисмо се много препирали, још мање о политичким личностима. Вреди забележити да су начелне дискусије с нама водили и неки наши професори: Сава Поповић Црни, професор народне економије и Милан Кујунџић Абердар, професор философије, и то баш у учioniцама Велике школе пошто би свршили своја предавања или на нарочитим часовима.“

Прихватајући предлог Пере Тодоровића, Жујовић и још неколицина ђака Београђана покренули су (1874) „Рад“, часопис за књижевност, науку и критику. У „угледном“ броју тог часописа Жујовић је објавио свој први текст, у ствари реферат о књизи Жила Верна „Путовање на Месец и око Месеца“ а поводом превода те књиге од стране В. Г. Гавриловића.

На другој години студија Жујовић је лично написао, како је касније признао (440, стр. 137), чувени „Протест против наредбе Министра просвете да великошколци морају ићи у цркву“, који је објављен у новосадској „Застави“ (309, стр. 3). У том тексту, који је потписало још 30 ђака, заступају се јасни атеизам и антиклерикализам, односно „победа науке над религијом...“ и „истине над обманом“ јер „религија – то је зло; а наука то је добро. А добро је прогрес“. Одговор уредништва „Заставе“ (у бр. 124) и други одједи на протест били су оштри тако да је аутора и његове другове морао да узме у заштиту и сам Св. Марковић („Рад“, 1874, бр. 21, 22 и 23).

При крају студија на Великој школи Жујовић је, као двадесетогодишњак, од јуна до септембра 1876. учествовао у погрешно започетом и неуспешном првом српско-турском рату.

Почетком нове школске године Жујовић је, опет уз очеву подршку, у иностранству. У Паризу уписао је чувену Антрополошку школу и природне науке на Сорбони. О разлозима таквог поступка он ће написати (428, стр. 12–13): „После српско-турских ратова наступи реакција, која нам разори главно политичко гнездо у Крагујевцу. Србија поста већа, али од радикала који су ратовали за њено увећање неки морадоше бежати из своје домовине. Има нас који смо и по невољи ишли на страну да продужимо и понављамо науке, јер у Отаџбини нисмо могли добити посла за који смо се били спремали.“ Не би требало сумњати у искреност ових Жујовићевих речи, али то није била цела истина. Он је сасвим сигурно у школи или администрацији могао добити некаква запослења али, по свој прилици, та места нису одговарала његовој жељи.

У сећањима на Жујовића доста је распрострањена теза М. Луковића (496, стр. 15) како је Панчић увидео да геолошким истраживањима наше земље и геолошкој настави треба да се посвети

већа пажња, па је зато одабрао Жујовића а он „одлази у Париз да употпуни своје знање и упозна најновије научне методе рада из области геолошких наука“. За такву тезу, међутим, до сада нису пронађени никакви сигурни докази. Нема чак никаквих података ни о томе зашто и како је Жујовић уписао баш такву комбинацију, односно Антрополошку школу и природне науке на Сорбони. Највероватније изгледа да је он сам, у складу са главним саветима Св. Марковића, одлучио да максимално даље унапреди своја знања из природних наука али и из антропологије, која је сматрана за круну тих наука. При томе важно је било да то обави у таквој школи и средини које ће му без већих препрека обезбедити пристojно место у Београду – пре свега на Великој школи. Могуће је да је на његову такву одлуку утицао и неки разговор са Панчићем, али се о томе ништа не зна поуздано. Сам Жујовић о томе не говори ништа.

На Антрополошкој школи, на којој су тада постојали одељци биолошки, етнолошки, лингвистички, преисторијски, географски и социолошки, Жујовић редовно завршава само прву годину, а затим је још две године слушао само предавања професора Р. Вроса, Р. Торинарда, Г. Мортилета и Новеласца која су га интересовала без званичног уписивања и полагања испита.

За разлику од студија на Антрополошкој школи, Жујовић је на Сорбони, односно на Факултету наука, редовно, веома предано и савесно студирао природне науке: зоологију, ботанику и геологију. Предавања је слушао код професора Е. Хеберта (геологију), Милне-Едвардса (зоологију), Р. Дучартреа (ботанику), Н. Ласаце-Дутриера (зоологију) и Ш. Фридела, а радио је у лабораторијама Минералогije, Геологије, Зоологије, Упоредне анатомије и Ботанике.

Боравак у Паризу утицао је на даље политичко сазревање Ј. Жујовића.

Напорно учење у Паризу на више колосека Жујовића није спречавало да одржава своје старе везе и сарадњу са осталим члановима Светозареве групе и после његове смрти. То се нарочито односи на Перу Тодоровића, који је због организовања „Црвеног барјака“ морао да емигрира у Нови Сад. Пред крај 1878. године Пера је са Пачуом покренуо нови часопис са јасном социјалистичком оријентацијом. Часопис је добио назив „Стража“ и Жујовић је одмах прихватио сарадњу. Већ у првом броју у рубрици Научна кроника он је објавио занимљив приказ „Антропологија на великој изложби у Паризу 1878“.

Жујовић је у Паризу дефинитивно успоставио своју социјалну и политичку оријентацију ка поступним реформним променама друштвених односа, због чега ће доцније бити сматрано да је он из крила Марковићевог покрета еволуирао „у грађански ситнобуржо-

аски радикализам који међутим републиканизмом, демократизмом и неким другим тачкама свога програма до краја остаје веран Марковићевом социјалистичком покрету“ (564, стр. 1).

У јулу 1879. Жујовић је са запаженим успехом положио завршни испит из природних наука на Сорбони. Ово писмо се завршава следећим редовима:

„После свега овог можемо се надати да ваше жртве и мој труд неће бити узалудни за моју будућност.

Питање шта даље да радим? да оставимо за мало доцније. За сада ми треба мало одмора, јер ме је спрема за испит прилично заморила. Када је г. Лозанић овде био, препоручивао ми је да се спремам за Велику школу и показивао ми се наклоњен да се заузме за моју кандидацију. Ја, иако се осећам спреман, под извесним условима, неких катедара, и ако сам после овог испита задобио право на катедру у Великој школи – ја се не бих могао за сада тиме задовољити. Мене пече сујета да и страном свету покажем да постојим, а то се може учинити оригиналним радовима од којих је први рад за докторат. Да ли ћу моћи ја задовољити моју жељу то не знам. А како да приступим њеном остварењу, о томе ћемо се договорити доцније, док ја поразмислим о томе и док ми Ви јавите шта још можете да жртвујете. Ја мислим много и на ово последње питање, јер знам да постоји.“ Одговор пензионисаног оца Младена није сачуван, али је свакако био позитиван јер је Жујовић после стицања „лиценце“, уз очеву помоћ, остао у Паризу још годину дана.

Из овог писма стиче се утисак да је Жујовић у Паризу поставио себи за циљ: прво да заврши природне науке на Сорбони, а онда тек да се одлучи чиме да се посебно бави и из које проблематике да изradi докторат. То је, међутим, само привид. Он је већ пре тога донео одлуку, али о томе не пише оцу.

Четрнаест дана касније, односно 17. августа 1879, Жујовић пише писмо Панчићу (556, стр. 347–348) у коме више нема дилеме. У тих четрнаест дана он је дефинитивно одлучио. У овом писму Жујовић је први пут – геолог. Он извештава Панчића да је испит положио и добио диплому и тако завршио своје универзитетско образовање и додаје: „Но ја никако не желим да се заврши епоха мога рада... јер ја нисам радио само да заслужим диплом, који ће ми дати право на овај или онај положај већ да се спреим за озбиљни и самостални рад на научном пољу... Први корак на томе путу био би да предузнем изучавање неког непознатог предмета којег би резултате могао поднети универзитету на оцену да ли заслужује докторски диплом.“ Затим, после оваквог општег увода, Жујовић директно каже: „Како сам највише склон за геологију, то мислим да за предмет докторске тезе узмем нешто из те науке и то нешто што се

тиче наше земље, јер би то, чини ми се имало двоструку вајду, за мене лично а и за геолошку науку, која је још доста неразрађена. У тој жељи ја сам предузео да проучим све што је урађено из наших крајева. Проучио сам шта су урадили француски научењаци који су путовали по Европској Турској и преписао из њихових радова што се тиче Србије, тј. проучио сам мемоаре А. Буеа и Викенела.“

После овог писма, које се може сматрати једним од одлучујућих корака у сложенем процесу попуњавања Катедре за минералогiju и геологију, – развила се стручна преписка између Панчића и Жујовића, у којој преовлађују геолошке теме (П. Стевановић, 556, стр. 349–350).

Оставши у Паризу, Жујовић ради у чувеној петрографској лабораторији Collège de France код професора F. Fouque-a, који га је одмах запазио по изузетној памети, знању и марљивости. Fouque му је зато предложио да проучи велику колекцију стена из Анда коју је у Collège de France депоновао француски агроном Boussingault после једног дужег путовања по Јужној Америци.

С великим задовољством Жујовић је прегледао збирку, одредио како да се направи нешто више од 600 микроскопских препарата и наставио систематски да их проучава и описује. У једном писму Панчићу од 22. априла 1880. он каже: „Мој се рад у Паризу приближује свршетку. Кроз неколико недеља довршићу моје петрографске штудије на еруптивним стенама из Кордиљера, које ми је г. Fouque ставио на располагање...“ (556, стр. 349–350). И тако се догодило да је млади српски геолог међу првим својим озбиљним радовима подробно проучио управо стене из разних делова Анда и тиме се сврстао међу веома значајне геологе Јужне Америке.

ПРОФЕСУРА НА ВЕЛИКОЈ ШКОЛИ

Жујовић је још у Паризу на Collège de France у јулу 1880. године, како је то сам записао, спремио у целини свој први оригинални геолошки рад (3) о магматским и метаморфним стенама Анда. Овај рад је он објавио одмах по доласку у Београд, вероватно у властитом издању, и напоменуо да тих 19 штампаних страница представљају само резиме једног знатно већег рада који ће тек бити публикован. Тако је Жујовић брзо и ефикасно упознао геолошку јавност о резултатима свог научног рада у Паризу.

Када се августа 1880. године Жујовић вратио у Београд, донео је собом први (поларизациони) микроскоп у ову средину и одмах конкурисао за наставника на Катедри минералогije и геологије на

Филозофском факултету. Као веома озбиљан кандидат, он је изабран за суплента и постављен новембра исте године.

Србију и Београд затекао је јако измењене. После другог српско-турског рата (1877), Санстефанског мира (1878) и Берлинског конгреса (1878) Србија је добила независност и даље је проширена на југ (Нишки, Лесковачки, Врањански и Пиротски округ). Београд је имао већ око тридесетак хиљада становника и почео је његов нагли привредни, културни и научни успон.

У Србији Жујовић се потпуно дистанцира од политике јер је схватио да је најбоље, при влади последњих Обреновића, да у то не улази сувише олако. Он се претвара у посматрача текућих веома бурних политичких догађаја. Дозвољава себи само да „друге с радикалима“ (306, стр. 42) у прво време и понекад да изјави да је „социјалиста и републиканац“ или „потпуно независан“, како је то у два наврата одговорио на директна и провокативна питања краља Александра Обреновића (306, стр. 56), који га је радо виђао у двору и позивао к себи, нарочито после одласка екскраља Милана у иностранство.

Млади суплент почиње наставу на Великој школи познатим приступним предавањем 16. децембра 1880. Ово предавање, којим је званично почео рад Катедре за минералогiju и геологију на Великој школи, има за геологију Србије вишеструки значај. Између осталог, оно је посебно и по томе што је Жујовић с њим отпочео борбу за кадрове. У том смислу он каже: „А једна од мојих највећих жеља, које сам собом на ову Катедру донео, биће испуњена, ако међ вама нађем вредних сурадника. Ја се томе надам а вас молим да ме скором у овој нади поткрепите“ (289, стр. XVI). За даљи развој геологије у Србији било је значајно што ове речи, упућене студентима на првом одржаном предавању, нису биле само фраза већ истинска жеља њиховог младог и полетног приправника професора. У том његовом искреном ставу лежи и велики део „тајне“ будућег успешног развоја српске геологије. Жујовић је добио и тактичку и стратешку битку за кадрове.

Жујовић без великог колебања почиње да ради одлучно и убрзаним темпом. Он припрема и држи предавања, оснива Минералогско-геолошки кабинет на факултету (1883), покреће судентски семинар и ђачке геолошке конференције (1883), учествује у оснивању и раду Српског археолошког друштва (1883), путује и геолошки проучава Србију, прикупља стене и фосиле, ради над првом геолошком картом Србије 1:1.500.000 (1882, 1886, 1889), покреће геолошку библиографију Балканског полуострва (1886), оснива библиотеку итд. Уз све то он упорно и с љубављу ради на тексту обимне монографије о стенама са Кордиљера (288), која је

изашла из штампе 1884. године у Паризу а о трошку Министарства просвете Француске (566, стр. 351).

У поменутој монографији и пратећим публикацијама (3 и 15) Жујовић је систематски проучио и приказао и неке потпуно нове врсте стена са Анда. Он их је описао под називом: амфибол-лабрадорит, лискуновити лабрадорски порфирит и пироксенит.

По монографији о стенама са Анда, која је изашла из окриља једне од светски најпознатијих петрографских лабораторија тог времена, затим по Геолошкој карти Краљевине Србије 1: 1.500.000 (1886, 1889) и синтетичком приказу њене геологије (1886, 1889) Жујовић је постао истакнута геолошка научничка фигура за коју се знало у Србији, на Балканском полуострву али и у Европи. Отуда је он до 1887. године постао члан: Француског геолошког друштва (1880), Француског минералошког друштва (1880), Српског археолошког друштва (1883), Српског ученог друштва (1883), Југославенске академије знаности (1886), Хрватског наравословног друштва (1886), Мађарског геолошког друштва (1886), Кијевског јестаственичког друштва (1887). Касније, изабран је и у Мађарску академију наука (1894).

Почасти и признања не смањују Жујовићев елан. Он и даље неуморно ради. На факултету држи предавања, пише и преводи уџбенике, одваја посебну Катедру минералогije и петрографије коју поверава свом ђаку С. Урошевићу (1889), оснива нови Геолошки завод (1889), покреће и уређује нов часопис под називом Геолошки анали Балканског полуострва (1889) који и данас излази сваке године, почиње да држи нови курс из геологије Балканског полуострва (1890), бива ректор Велике школе (1896), Катедру палеонтологије поверава свом истакнутом и луцидном ђаку Св. Радовановићу (1891) и др. Изван факултета оснива Српско геолошко друштво (1891), чији председник је остао скоро до смрти, покреће идеју о формирању Комитета за детаљну геолошку карту Србије (1893), пише и штампа први део своје синтетичке и монументалне монографије из геологије Србије (1893), постаје секретар Српске краљевске академије (1895), на ком месту остаје непрекидно 10 година, оснива Одбор за формирање Природњачког музеја српске земље а бави се и многим другим пословима.

Жујовић је био јако заинтересован за педагошки рад на Великој школи. У настави он ужива и одлучно се заузима да „из школе ваља изнети познавање природе, које се тек доцније може теоријом природе поткрепити“. Зато он захтева да се студенти природних наука прво упознају са чињеницама и начином самосталних проматрања и проучавања. Таквом захтеву он је потпуно прилагодио предавања од самог почетка рада. Излагао је студентима систематизо-

ване чињенице, а мало се задржавао на теоријама. Пазио је, међутим, да не пропусти историјат науке коју је предавао (10 и 147) или историју појединих проблема јер је то сматрао једним од најважнијих принципа универзитетске наставе (10, стр. II). Сем тога, то је он узимао као свој велики дуг према научницима претходних поколења (147, стр. 4).

Педагошки рад не спречава Жујовића у раду на терену. Сваког лета он обилази поједине крајеве Србије, проучава их и прикупља материјал. Посао је започео са новим окрузима на југу Србије (11 и 12), а онда је наставио систематски да покрива и остале делове државе па чак и да одлази на територије суседних држава. Овај напоран и скоро грозничав рад имао је два главна циља. Први, да упозна домаћу научну јавност са основима геолошког састава Краљевине Србије и други, да те терене истргне из сфере аустроугарске научне доминације. Жујовић то не крије, штавише он тај свој циљ истиче и у предавањима међу студентима.

Већ после три године рада у Београду Жујовићеви напори на проучавању Србије су били запажени па је почетком 1883. изабран у Српско учено друштво. Баш у то време, по П. Стевановићу (560, стр. 38), у друштву је дошло до сукоба око оснивања „Одбора за ширење науке и књижевности у народу“. После трогодишњих неспоразума у друштву 1886. краљ Милан је донео Закон о оснивању Српске краљевске академије и указ о постављању 16 првих академика (1887). Међу њима био је и Жујовић.

У првој години, у данима када је Академија тек настajала, Жујовић је, као привремени секретар, практично водио све послове у њој. Председник Панчић је био озбиљно болестан и одсутан, па је дао налог да се изради „Пословник“ нове највише научне установе. Тај посао, а преко њега и сва остала организациона и процедурална питања, решавао је претежним делом баш Жујовић.

Да би био прокламован за правог члана Академије, Жујовић је, по законској обавези, одржао приступну академску беседу (19. јуна 1888) под називом „О вулканима и последњим морима у Србији“.

У Академији је штампана и прва књига Жујовићеве „Геологије Србије“ (294), која је са Геолошком картом Краљевине Србије (20, 22, 79) представљала круну његовог научног рада у геологији тадашње Србије. У тој обимној монографији приказана су сва знања о регионалној геологији српских планина и то с историјатом њиховог проучавања и новим подацима, које је он лично прикупио. Овом значајном књигом Србија је ушла у мали круг европских земаља које су геолошки биле проучене у целини још у XIX веку (493, стр. 378). Занимљиво је, међутим, да у тој књизи распоред геолошких

целина није изведен према главним планинским системима у Србији иако Жујовић за то добро зна (21, стр. 61: Алпи, Карпати, Балкан и Македонско-Дарданске планине). Опет је ту дошао до израза његов чврст став да прво треба изложити објективне чињенице а интерпретација остаје за после. О томе је он оставио записана многа сведочанства.

У овом, првом периоду свога радног века Жујовић је, поред низа важних ствари, покренуо и организовао још два за геологију веома значајна пројекта. Пошто се довољно проширило поље рада јер је успео да формира групу младих, паметних и вредних геолога, он је покренуо часопис под називом Геолошки анали Балканског полуострва и основао је Српско геолошко друштво.

Данас назив Геолошки анали Балканског полуострва може да звучи претенциозно, али када је покренут 1889. то је био једини геолошки часопис на Балканском полуострву па је имао за задатак да објављује оригиналне чланке и реферате о важнијим радовима који су другде штампани а тицали су се нашег полуострва. У предговору првом броју Жујовић (28) је, по свом обичају, веома скроман али се иза те фасаде крије јасна и чврста одлука да се свет обавести о раду београдске геолошке школе. У том циљу пет првих бројева часописа у целини су преведени на стране језике (449, I2, II2, III2, IV2, V2). Намера је остварена и у аналима српске науке стоји записано да је Жујовић био први њен изданак који је са резултатима домаћег научног рада изашао у свет.

Српско геолошко друштво основано је 1891. године спонтано. Израсло је из тада уобичајених ђачких конференција, које је одржавао Жујовић ради проширивања знања младих и, исто тако, из потребе да се размотре и продискутују радови припремљени за Геолошке анализе. Одмах по настанку друштво се претворило у значајну трибину београдске геолошке школе на којој су приказивани важнији радови из иностранства, али су све више саопштавани и оригинални подаци. Са рефератима гостовали су и научници из других струка. У почетку о том раду бележени су само дневни редови са називима саопштења (до краја 1891), а после се прешло на кратко објављивање тока седнице и садржаја реферата (до септембра 1898) да би на крају друштво добило свој часопис Записници Српског геолошког друштва, који излази и данас.

Захваљујући чињеници што је у Паризу стекао лепо антрополошко, дакле и археолошко образовање у оном времену, Жујовић је био у ствари и први наш учени археолог. У земљи за време теренских послова он одмах почиње да прикупља у своју збирку и различити археолошки материјал, посебно онај из каменог доба. О томе је објавио низ кратких описа (I–XIV) у две одличне научне пуб-

ликације (9 и 19). Учествовао је са М. Валтровићем, професором археологије на Великој школи у оснивању Српског археолошког друштва (1893).

Током овог периода проживео је Жујовић и свој кратки брак. Оженио се 1884. године Станом Бучовић, кћерком пок. пуковника Косте Бучовића и Софије Бучовић. Лепа, љупка и интелигентна дворска дама, Стана се свидела Жујовићу. Ступили су у складан брак пун љубави и поштовања, али је идила брзо прекинута. Стана је умрла у 25. години 1889. и оставила неутешног мужа. Њена смрт је толико погодила Жујовића да чак није могао да води секретарске послове у Академији наука већ је на то место дао неопозиву оставку. Никада се више није оженио а своје младе жене сећао се често и с пијететом и после више деценија (307, стр. 223).

Добро организован, веома ангажован и захуктао рад Ј. Жујовића у настави, на терену, Српском геолошком друштву и Академији наука прекинут је 21. јула 1899. године. Тада је из политичких разлога, по налогу екскраља Милана, пензионисан и прогнан из Србије, о чему он пише опширно у свом „Дневнику“ (306, стр. 98–102). Пуштани су многи гласови о узроцима таквог поступка. Од свих најверодостојније звучи да су га тада мрзела оба краља а посебно екскраљ Милан. После неуспелог Ивањданског атентата, када се Милан разрачунавао са онима које није подносио, – искористио је тренутак да „уништи социјализам у Великој школи“ (306, стр. 98). – „Комедијант случај“, међутим, направио је тако да је поводом смрти екскраља Милана у Српској краљевској академији комеморативно говорио баш Јован Жујовић (358).

Пошто је предао кабинет у Великој школи Сави Урошевићу, примио последњу плату, добио пасош и опростио се од својих, очајан Жујовић што је одвојен од рада, 31. јула је прешао у Срем испраћен од пријатеља.

У Срему је провео недељу дана у Карловцима. Затим је отишао у Пешту, све праћен од шпијуна а све очекујући да ће се нешто променити у тој сулудој одлуци којом је протеран из земље без икаквог званичног образложења. После нових вести из Србије схватио је да нема шта да очекује и он одлази у Париз да би могао нешто да ради.

У Паризу, опет у Лабораторији Collège de France, Жујовић завршава други део монографије „Геологија Србије“ (298) у коме се налазе детаљни описи свих тада познатих магматских стена из Србије. Ово дело препуно чињеница верификованих подробним микроскопским анализама представљало је јако важну допуну и потврду геологије изложене у првом делу монографије (294).

Искористивши амнестију поводом венчања краља Александра Обреновића и Драге Машин, Жујовић се враћа у Србију средином јула 1900. године.

У августу 1900. Жујовић се вратио у Париз ради учешћа на VIII интернационалном геолошком конгресу (587, стр. 51). Том приликом он је изабран за члана Интернационалне комисије за називе нових стена (588, стр. 45).

Присилним боравком у Паризу завршио се најплоднији период Жујовићевог научног рада у геологији.

ПОЛИТИЧАР И ДРЖАВНИК

После повратка у Србију Жујовић прави велики заокрет који ће бити судбоносан за цео његов потоњи животни пут. Стиче се утисак као да он одлучно улази у политику. Разлози за такав његов поступак, међутим, нису били ни једноставни ни једнозначни. Главни узрок се крио у чињеници да је приликом његовог пензионисања и протеривања угашено и његово радно место на Великој школи, или како се онда то звало „катедра“. А када се вратио, власт није била спремна да то угашено место поново отвори. То је спадало такође у део плана да се „уништи социјализам у Великој школи“ (306, стр. 98). Када је 1901. постављен за сенатора, он је, у ствари, намерно гурнут у политику.

Из детињства наклоњен политици и са већ добро изграђеним политичким профилем, Жујовић је схватио да против постојећег политичког система може да се бори само ако директно и активно уђе у тај систем. С друге стране он је био уверен да целокупно стваралаштво једног научника треба да буде окренуто општем добру, а нарочито добру отаџбине.

И поред веома завидног његовог општег и филозофског образовања Жујовићу је у том одлучујућем моменту требао саветник, који би га упутио у веома једноставну животну истину да: сваки посао захтева целог човека. Он таквог саветника није имао а и да га је имао, питање је да ли би га тада послушао. Имао је илузију да ће можда већ успети да усклади политички ангажман и послове у Академији и на факултету. У први мах то је некако ишло. У Академији је наставио да обавља секретарске послове. До 1905. био је генерални секретар, а од 1906. до 1910. секретар Академије природних наука. На факултету је редовно одржавао наставу мада није имао статус професора у редовном радном односу. Чак је изгледало да има времена и за друге послове, па је 1901. године с групом пријате-

ља основао Српско планинарско друштво и постао његов први председник.

Ушав у политику, Жујовић се сав предаје јавним пословима. Прво је био сенатор (1901. до 1903), затим, државни саветник (1903), а онда од априла 1903. девет година непрекидно народни посланик у Скупштини Краљевине Србије на листи самосталних радикала. У два наврата био је министар у владама (1905. и 1909–1910). О том периоду његовог живота остале су многе, често веома систематичне и детаљне забелешке (306, стр. 104–254).

Неуставна, аутократска и неуравнотежена владавина краља Александра, интриге, подметања, привилегије и корупција били су на мети групе радикалских интелектуалаца коју су сачињавали Љ. Давидовић, Љ. Живковић, П. Туцаковић, Љ. Стојановић, Ј. Продановић и др. После им се придружио и Р. Домановић. Међу њима истакнуто, чеоно место имао је Ј. Жујовић. Они су 1902. године, поводом фузионашке политике вођа Радикалне странке, обновили дневни лист „Одјек“ и у њему почели оштру критику режима, фузионашког крила Радикалне странке и целокупног политичког стања у земљи. Већ у „првој речи“ одјековаца појављује се прва верзија оног чувеног Жујовићевог фундаменталног става „Србима Отаџбина треба да је преча од свачега и свакога“. Ова максима је настала као реплика на изјаву краља Александра у писму Владану Ђорђевићу којим га позива да образује владу (1897), – да је њему „Србија преча од свега“ (428, стр. 14).

У Сенату Жујовић је имао двадесетину интервенција. Према његовој евиденцији (162, стр. 205–206) говорио је: о нашој политици према Турској; у одбрану ђака Велике школе од полицијске злоставе; о новом државном зајму; против трошкова „за репрезентацију“; о школским надзорницима и програмима; о палати Народног представништва; о уређењу општина; о Рударском закону; о средњим школама; о школовању привредне омладине; за право радника да мирно штрајкују; за слободу збора и договора; предлог о укидању аграрног дуга; против прогонства грађана из отаџбине; за изборно право женскиња; о спољној политици; о слободи потоњих избора; о политичком стању у земљи и другим питањима.

После преврата од 29. маја, прво је „извикан“ за краља Петар Карађорђевић, а затим је, за 2. јуни 1903, било сазвано Народно представништво да то и потврди. Петар је изабран једногласно, али Жујовић, као сенатор Врањског округа, није дошао на ту седницу и тако је, доследан својим моралним уверењима, избегао „слободно гласање“ о свршеном чину завереника. Овај гест је остао запажен и, уз његов познати републиканизам, од самог почетка оквалификовао га је као противника и ове династије и свемоћних завереника.

До јесени 1903. партијски живот у Радикалној странци је довео до њеног цепања и одвајања Самосталне радикалне странке. Жујовић је био главни њен оснивач и идеолог. Написао је и њен програм и њен главни проглас. На изборима 1903. „самосталци“ су добили нешто мање мандата од „радикала“. Жујовић је тада на листи „самосталаца“ изабран за народног посланика, чиме се бавио све до 1912.

Успостављањем грађанског парламентаризма под Петром I Карађорђевићем 1903. године било је омогућено да се покрене с мртве тачке једно старо и важно питање: оснивање Универзитета у Београду. Закон о Универзитету је ушао у скупштинску процедуру децембра 1904. па је Жујовић, који се залагао за универзитет још раније, веома активно учествовао у његовом доношењу као народни посланик.

Када је овај закон ступио на снагу 1905. године, сви редовни и ванредни професори Велике школе су стављени на располагање. Истог дана (12. 3. 1905) постављено је првих осам редовних професора новог Универзитета, међу којима је био и Жујовић. Од њих је формиран Одбор осморице (нека врста савремених матичних комисија), који је имао за задатак да између већег броја професора са Велике школе изабере мањи број за Универзитет. Жујовић је храбро учествовао у том, једном од најмучнијих послова у формирању националног Универзитета да би у томе помогао својим политичким знањем, умереношћу и својим ауторитетом. Тако се Жујовић поново нашао на својој школи, али само за кратко. Убрзо је по захтеву странке напустио професорско место, а на Филозофском факултету наставио да држи предавања само као хонорарни и уговорни професор.

Жујовић се замерио двору и поводом тзв. „топовског питања“.

После пада Пашићеве владе у првој „самосталској“ влади Љ. Стојановића (од 16. 5. 1905) Жујовић је био министар просвете и заступник министра иностраних дела, а у другој влади истог мандатара (од 3. 7. 1905) задржао је само спољне послове. У то време он је имао више задатака, од којих је најтежи био да поправи дипломатске односе с Енглеском, који су били поремећени због свирепог начина како је убијен последњи Обреновић.

Жујовић није успео да решавањем „завереничког питања“ поправи односе Србије с Енглеском, али је проблем поставио тачно. Он је коначно решен годину дана касније и то баш онако како је то Жујовић предлагао.

Упадљиво самостални, отворени и поштени ставови Жујовићеви ретко коме су се свиђали. Поготово династији. Негде у децембру 1906. године он је забележио (306, стр. 131) како је сазнао да је Краљ о њему тада изјавио: „Жујовић је најопаснији човек у земљи.

Он је фаталан и по радикалну странку у којој је.“ Све то, наводно, због пријатељства са краљицом Наталијом и опасних говора на зборовима самосталаца.

Када је Србија, у време анексије Босне и Херцеговине од стране Аустроугарске (1908) допела у велику кризу, Жујовић је мудро предложио четворну коалицију (радикала, самосталаца, либерала и народњака; 306, стр. 167), што је и прихваћено. Нова коалициона влада је била конституисана под председништвом Стојана Новаковића, али у њој није било места за Жујовића иако је он био њен идејни творац и желео у њој да ради веома активно. То ће он касније са жаљењем констатовати (307, стр. 48).

После пада владе четворне коалиције од радикала и самосталаца састављена је нова влада двојне коалиције са председником Н. Пашићем (11. 10. 1909). У тој влади Жујовић је био министар просвете и црквених дела. Најзначајнији послови којима се та влада бавила били су: набавка ратног материјала, припреме за грађење нових железничких пруга и проблеми са принцем Ђорђем.

Жујовић није дуго издржао у Пашићевој влади. На дан 16. 8. 1910. године поднео је оставку и то из принципијелних разлога. У оставци он пише: „пошто садашњи Министар не може да развије рад потребан за напредак просвете и опште културе, јер за то нити има, нити ће, како изгледа, скоро добити потребних материјалних средстава, нити предвиђа скору бољу сарадњу осталих фактора“. На крају он се жали да у Министарству просвете није могао да развије делатност коју је „желео и коју српска просвета потребује“ и закључује: „А да и даље у Министарству просвете вршим улогу тако рећи аутоматског потписника административних аката, за то ја више немам ... воље“ (306, стр. 201 и 203). – Пашић га није послао у пензију већ га је ставио „на расположење“, односно у неодређен и повлашћен ексминистарски статус који се њему није свиђао. У том статусу, међутим, Жујовић ће остати још веома дуго упркос његовим честим и енергичним захтевима да коначно буде пензионисан, које је он постављао и Пашићу и његовим наследницима. Из службених новина је сазнао да је указ о пензионисању коначно потписан тек 11. 2. 1912 (520). Тако је Јован Жујовић, после више пензионисања и реактивирања, дефинитивно напустио државну службу.

Као добар познавалац села и његових проблема Жујовић је стално имао на уму да је селу и земљорадницима потребна велика помоћ да би они на својим плећима могли да изнесу све оно што се од њих очекује. Већ од 1901. године он почиње да објављује озбиљне чланке о проблемима земљорадње („Записке из моје Обломовке“, 361, 372, 374, 375, 376). Постаје члан Главног савеза Српских земљорадничких задруга. Залаже се за удруживање земљорадника у

задруге, за отварање средњих пољопривредних школа, за увођење највише наставе из земљорадње итд. Тек 1905. он је у ситуацији да и сам учини нешто конкретно. У Закону о државном зајму из те године изборио се да се резервише сума од тадашњих 550.000 дин. за оснивање пољопривредног одсека на Универзитету у Београду. За тај новац и камату, која је нарасла на главницу, после Првог светског рата, купљена је целокупна опрема Пољопривредно-шумарског факултета.

Пред сам Први светски рат Жујовић је штампао и свој добро познати „Програм рада за добро села“ (389). Настао је синтезом свега што је он знао о проблемима села, као порука из његове скромне куће у Неменикућама, коју је он из миља називао „моја Обломовка“. Овај Жујовићев рад прештампаван је у целини више пута јер је он, мада се односио на конкретне проблеме села Неменикућа, имао толико заједничког са свим осталим селима да је прихваћен као један општи програм.

Почетком 1912. године Жујовић већ показује јасне знаке разочарења и умора од политичког живота. Он би радо да се повуче из политике, али још није довољно одлучан.

На последњој седници посланичког клуба самосталаца, пре нових избора 1912, Жујовић у опроштајном говору истиче да „није Љ. Стојановић предмет странке већ њен програм, њене идеје“ и упућује посланике речима „Вратимо се идејама које су нас прво искупиле... Мени се чини да смо ми со која не да друштву српском да трули... будимо со међ политичким странкама... Одбацимо неистине и страсти. Држите се стварности и програма. Не обећавајте ништа што не можете испунити. Не осуђујте ништа што ћемо можда морати сами чинити. Ја верујем у здраву свест народа, коме ће скоро зло дозлогрдити, који ће од нас тада помоћи да тражи. Ја не верујем у велику снагу паклића, части, банака, то је све пролазно... У свему треба да се руководимо нашом девизом: Србија пре свега и свакога“ (306, стр. 232).

У предизборној трци Жујовић је енергично одбацио покушај да буде кандидован за народног посланика упркос великим притисцима.

У то време Жујовић се вајка: „не радим довољно у политици због школе, ни у школи због политике“ (306, стр. 247). Проналази разлоге због којих треба да се врати струци и обећава потпредседнику странке Драшковићу: „када дођу тежи и важнији моменти бићу активан без ичијег позива“ (306, стр. 238). Жујовић као да слуги да тек треба да наступи време са правим и великим тешкоћама.

У суштини Жујовић има право. Што је време више одмицало, после повратка из прогонства, – он је све мање времена имао за

струку, за геологију. У почетку, односно 1901. и 1902. године он још ради чак и на терену. Тако, на предлог Д. Антуле са сарадницима (С. Урошевићем, С. Радовановићем, П. Павловићем и Д. Антулом) предузима „детаљно геолошко картирање“ десне обале Дунава у Ђердапу. Ова карта, на којој је био снимљен појас ширине неколико километара поред наше обале – ушла је у Schafarzik-ов водич за екскурзију низ Дунав а поводом Међународног геолошког конгреса у Бечу (1903). Овим важним подухватом српска геолошка школа је показала да је достојна међународног поверења.

У овом периоду Жујовић је, као секретар Академије, са задовољством лепим пригодним говорима поздравио отварање Природњачког музеја Српске земље 1905 (378) и Универзитета у Београду 1905 (379).

Током времена постепено слаби Жујовићева оригинална геолошка делатност. То се јасно види по чињеници да се он све више појављује у Српском геолошком друштву с рефератима о важним публикацијама из иностранства (228 до 256) и кратким белешкама о властитим резултатима рада (127 до 146). Важнији су му само синтетички радови о седиментним и магматским стенама у Србији (129 и 130) и о порфиритима из северне Црне Горе (139).

РАТОВИ 1912–1918.

За време балканских ратова (октобар 1912 – мај 1913. и јуни–јули 1913) Жујовић је у Београду. Јавља се добровољно Окружној команди, али га не узимају у обзир због поодмаклих година (тада му је 56 година), здравља и чињенице да нису ангажовани чак ни сви бивши официри. Он даје добровољне прилоге за болницу и посебно 10.000 дин. за ратну касу. У исто време у писму председнику Министарског савета Пашићу нуди: „ако би Држави у овом рату устремало да чини узајмице у земљи, ја још стављам на расположење цело моје имање и покретно и непокретно, и очевину и уштеђевину“ (307, стр. 7). У току рата, међутим, Жујовић не пристаје на обнову Самосталне радикалне странке и само учествује у политичким разговорима.

Жујовић улаже све веће напоре да се врати у струку. Он предлаже Академији наука да се организује експедиција у ослобођене крајеве Новопазарског санџака (26. 3. 1913) ради израде геолошке карте. Има у виду да би се тамо отишло током маја или јуна 1913. и да би посао извели Радовановић, Урошевић, П. Павловић, Антула, Цвијић и он и још неколико млађих помоћника. Загрејан овом идејом Жујовић прави изводе из литературе, одређује задатке, планира

средства за дневнице и штампање резултата (307, стр. 19, 22–23, 33 и 57). Тиме се бавио све до аустроугарског ултиматума и почетка Првог светског рата. Идеја је реализована тек после тог крвавог сукоба.

Аустроугарско бомбардовање из Земуна (јули–октобар 1914) Жујовић је храбро провео великим делом у Београду помажући на све стране, спасавајући библиотеку из оштећеног Геолошког завода и чувену збирку метеорита из Природњачког музеја. Он, при томе, искрено прижељкује „да бар брашно за војску прегледам те не би у њему било песка“ (307, стр. 70).

После тешке и хладне зиме 1914–1915, обележене глађу и епидемијом пегавог тифуса, Жујовић се нашао у Грчкој, у Волосу, где је сазнао да је после смрти Ст. Новаковића указом он постављен за новог председника Српске краљевске академије. Затим је позван у седиште владе у Ниш и послан за незваничног повереника Српске владе у Паризу. Као и осталих десет истакнутих интелектуалаца, који су отишли у метрополе других савезника у Антанти, – имао је задатак да политички делујући у јавности и преко истакнутих личности ради на пропагирању југословенске идеје и на одбрани „наших будућих граница“ од тадашњих захтева Италије, Бугарске и Румуније да би ушле у рат на страни савезника.

У Паризу (од 21. маја 1915) Жујовић је одмах ступио у везу са члановима Југословенског одбора, који су још били ту, и с њима расправљао о многим заједничким питањима. Затим је почео да се виђа са француским научницима и политичарима и да им образлаже ставове, права и захтеве Србије као савезничке државе у рату и потребу да се формира заједничка држава јужних Словена. Све то је наилазило на различито разумевање и на различите одговоре неких осамдесетак саговорника.

Веома је занимљиво да је у припремама за одлазак у Париз, Жујовић у разговору с партијским другом Божом Марковићем констатовао да би и он, као и Цвијић, „волео да смо могли провести у миру бар једну деценију, док не сваримо Нове крајеве, па после да довршимо уједињење Срба, иза кога би градили унију са Хрватском и Словеначком, па најзад и са Бугарском. Али, кад нам је наметнут рат у коме Аустрија пропада онда је боље решавати цео српско-југословенско-аустријски проблем“ (307, стр. 71). Такав став, међутим, ништа не спречава Жујовића да првих дана у Паризу у разговору са Х. Хинковићем, веома опрезно и далековидо изрази своје „резерве“ у погледу идеје овог последњег „да се у једноме сабору у Загребу Далматинци, Словенци и Хрвати изјасне за уједињење са Србијом... јер на тај би начин Хрвати хтели да целу Далмацију, Срем и Славонију унапред обележе као Хрватску...“ (307, стр. 74–75). Тим

поводом у писму Пашићу Жујовић каже: да „се тиме хоће да прејудицира нова област будуће Хрватске већа од садашње“, а то „не одговара ни државноме праву Хрватске ни надлежностима садашњим појединих Сабора“ (307, стр. 78). – Када се данас читају ови редови, у време када је коначно постала потпуно јасна стратегија Хрвата у Југословенском одбору и целокупна каснија политика хрватских вођа све до сецесије 1991. године, мора се признати да звуче и далековидо и пророчански.

Главне теме Жујовићевих разговора у Паризу биле су посвећене уступцима који су се очекивали од Србије и будуће заједничке државе према Бугарској, Румунији и Италији. Већина саговорника се слагала да Македонија, Банат и јадранска острва боље пристају уз Србију и будућу заједничку државу, али су истицали да се ипак нешто мора жртвовати. Мало је вредело чак и Жујовићево образложење да су још крајем 1914. нашем посланику рекли у Софији да их Македонија више не интересује већ уништена Србија (307, стр. 207).

Жујовић је у Паризу својим залагањем и великом упорношћу учинио све што је могао у својству незваничног изасланика па је сматрао да би требало да се врати у Србију, као што су то, у августу 1915, учинили и други изасланици са истим задацима (307, стр. 130). Влада, међутим, високо је оценила његове активности па му је поручено да и даље треба да остане у Паризу (307, стр. 166–167) и да настави да ради на истим пословима. Зато се његов боравак у иностранству продужио све до 1919. године.

За геолошку науку Жујовић није имао времена. У Паризу се водила велика и исцрпљујућа борба. Па ипак, он је, макар и онако узгредно, водио и геолошке разговоре, као што је био онај са Де Мортоном. Приликом једног сусрета Де Мортон га је питао: „заступам ли ја шаријаже, одговорио сам да се нисам њима бавио, немам својих разлога ни за ни против; код Нопче има фотографија убедљивих за шаријаже; ја сам прост геолог који скупља добру грађу петрографску и стратиграфску, а катедрале нека други зида“ (307, стр. 110).

На захтев Пашићеве владе Жујовић је без одушевљења отпутовао у августу 1915. за Лондон. Требало је тамо да побољша рад изасланика српске владе, унапреди њихове односе са Југословенским одбором и консолидује рад тог одбора у коме је долазило до сукоба, а често и до веома негативних наступа појединаца, у чему се нарочито истицао својеглави, превртљиви и интригантски Супило. Жујовић је делом сам а делом у сарадњи са П. Поповићем и Н. Велимировићем успео да стиша страсти у Одбору и око њега и да обави низ корисних сусрета са енглеским и другим саговорницима.

У свим тим разговорима доминирало је питање формирања будуће заједничке државе јужних Словена. Жујовић је очекивао од хрватских и словеначких чланова одбора да ће међу својим сународницима успети да се изборе за већи број добровољаца за српску војску па да се по завршетку рата не би могло говорити како су их Срби ослободили. У томе није успео, па се доста разочаран 20. октобра повукао из Лондона уз напомену да је урадио све што је могао (307, стр. 209). „Једва сам чекао да се удаљим“ – кратко каже Жујовић (307, стр. 211).

Још док је Жујовић био у Лондону, у рат је ушла Бугарска на страни Централних сила. Аустро-немачко-бугарску офанзиву четири пута слабија српска војска није могла задржати и почиње њено трагично повлачење. До краја новембра 1915. цела Србија је окупирана. – То су драматични дани током којих Жујовић, удаљен од отаџбине, напето прати катастрофу српске војске. Због немоћи да учини било шта значајно он запада у велику депресију, која је трајала 40 дана. О тим данима он говори да их је провео „у плачу и лудилу“.

Крајем 1915. и почетком 1916. године прикупило се преко 4.000 ђака и студената избеглих из Србије преко Албаније и Солуна. О њиховом смештају и размештају бринули су се француски Универзитетски комитет, у коме је председавао L. Liard, потпредседник Француске академије наука, а Жујовић је био члан, – и Српска школска канцеларија (која се помиње под називом „Просветно одељење у Паризу“). Шеф те институције био је Жујовић. Сви проблеми око школовања ове омладине, разврстане у око осамдесетак школа из целе Француске, – ишли су кроз школску канцеларију а било их је много и општих и специфичних. Жујовић о њима детаљно пише у уводном делу чланка о франко-српској интелектуалној политици (396, стр. 2–12). Тај посао га је потпуно окупирао. Тек од јесени 1916. почео је да му помаже С. Урошевић у својству заменика шефа па је Жујовић могао да се посвети и другим важним задацима. Реч је, пре свега, о наставку пропаганде за Србију и Југославију, затим о писању и штампању пригодних текстова, одржавању предавања и окупљању интелектуалаца.

Жујовић је био чест предавач у Паризу, али и у другим местима Француске. Због титуле председника Српске краљевске академије у избеглиштву и личног шарма радо су га позивали у различита француска друштва. Тако су настала предавања и текстови (392, 394, 395, 396, 397, 400, 403, 404 и др.) у којима Жујовић говори о пољопривреди, сељацима и селу у Србији; затим, о Србима, њиховој историји, култури, традицији, држави и погубним последицама великог рата; па о утицају француске културе на Србе (од XVII века) и потреби да се после рата продуби цела културна и универзитетска

сарадња између наших народа. Неки од тих текстова представљају читаве мале студије из културе и етнографије народа у Србији.

У тим текстовима Жујовић констатује: „Ми смо сада у рату и све наше снаге треба да се концентришу на победу“ (396, стр. 24). А када се рат заврши, будућа француско-српска сарадња не треба да буде препуштена стихији. За то треба већ сада направити планове сарадње и он предлаже такав план у два дела и 29 тачака са много детаља. Затим подвлачи да се Срби не боје сарадње јер „Искуство нас учи да страни утицаји нису денационализовали ни нашу литературу ни наш интелект... Насупрот, отварајући наш дух за све велике духовне утицаје и уводећи у наше национално биће различите спољне утицаје ми смо стимулисали нашу властиту активност, нашу виталност“ (399, стр. 35).

Као убеђени велики и веома одани франкофил Жујовић не пропушта ни једну прилику да не истакне велики значај француске помоћи Србији и искрену захвалност домаћинима на бризи за српску омладину. Сва поменута предавања су штампана било у виду брошура било у тадашњим часописима па су тако сачувана као важни документи о том времену.

Други значајан облик Жујовићевог рада је био окупљање интелектуалаца. У прво време то је била мања група, а касније се она проширила на готово све Србе интелектуалце у Паризу. Они су прављали о помоћи заробљеницима, политици српске владе, организацији будуће заједничке државе, Крфској декларацији и многим другим питањима. Посебно су била важна њихова заједничка реаговања на различите написе у штампи који нису били у интересу југословенских народа. – Жујовић је председавао и другим скуповима, какав је, на пример, био онај збор (13. 11. 1918) на коме је донет проглас Југословена у Паризу „Југославија – Југословенима“, а односио се на окупацију далматинских острва од стране Италије.

Мада је на почетку рата био веома опрезан према начину уједињавања Јужних Словена и при томе заступао идеју постепености и јасних рачуна, при крају рата постао је поборник јединствене државе, која би представљала републику и широку словенску федерацију американског типа, како је то саопштио (3. 12. 1918) америчком амбасадору у Паризу. Он, заједно са Љ. Стојановићем и Ј. Цвијићем, отворено заступа републичко уређење будуће државе јер је сматрао да је наступило време да Србија „која је за уједињење толико жртвовала, жртвује и монархију и династију“ (29. 1. 1919). Жујовић ипак сматра да је најважније уједињење и решење спољних питања будуће државе чак и по цену да он (привремено) одступи од својих републиканских уверења ако она стоје на путу формирања заједничке државе.

Током великог рата Жујовић је постао још већи пацифиста. Рат се није још ни завршио а он је прихватио идеје председника САД Вилсона о Лиги народа и основао Југословенско удружење за Лигу народа састављено од југословенских избеглица у Паризу (162, стр. 172). При томе је имао у виду да „све наше мисли треба да су окренуте према тражењу начина да се осигура трајан мир. Доминантна мисао је да ће мир бити трајан онда када се буде заснивао на Правди, на Праву, када сви слободни народи формирају једно Друштво народа, које ће једнако бити у стању да спречи повратак садашњих несрећа. Организација Друштва народа ће заменити организацију изолованих нација и аутономних јединица“ (396, стр. 24). И Жујовић је после рата уложио много добре воље и напора у рад тога тела у нашој земљи.

Када се завршио светски рат, Жујовић је пре повратка у отаџбину објавио искрен и леп проглас „Поздрав Срба Француској“ (406).

ПЕНЗИОНЕР И РЕПУБЛИКАНАЦ

После горких искустава с политиком очекивало би се да ће се Жујовић потпуно повући из ње после великог рата, али није било тако. Он је остао у политици и чак као да је с новим жаром у њој учествовао јер је сада могао без икаквих устезања да заступа своја републиканска уверења. Ипак, политика више није била његова главна преокупација.

Као умировљеник с министарском пензијом, могао је да организује свој рад онако како је то замислио још 1910. када се повукао с министарског положаја (306, стр. 138, 221 и 252), али су га у томе спречили ратови. Сада се више посветио раду у Српској краљевској академији, затим предавањима на Универзитету, Српском геолошком друштву, писању уџбеника, проблемима српског села и популаризацији геологије. Све то у новим условима Жујовић је успешно ускладио и постигао у једном смиренем ритму и на свим тим пољима он је радио скоро до своје смрти.

Од времена када је ушао у Српско учено друштво (1883) и Српску краљевску академију (1886) Жујовић се привикао да у њој доста и озбиљно ради. Зато је, после целог једног председничког мандата (1915–1918) и скоро једне године од другог једва дочекао да се обнови рад ове високе националне установе. Првом седницом после рата (2. 6. 1919) председава он. Као председник одржао је два уводна говора на свечаним годишњим скуповима Академије (1920. и 1921). У њима је истицао проблеме и потребе Академије и целог

друштва. Залагао се за сарадњу са Југославенском академијом знаности и умјетности, затим, за оснивање Словеначке академије наука, Универзитета у Љубљани, медицинског и пољопривредног факултета у Београду. Говорио је о застоју у научном раду у Србији и његовим узроцима, потом о потреби моралног јединства у новој држави, у којој је дошло до пометње.

Жујовић је после рата већ зашао у године па више и не покушава да се врати теренским истраживањима. То му, међутим, не смета да користи сваку прилику да младима саопшти мудре и важне ставове и савете о науци и научном раду. Тако он истиче да „наука у целини својој није својина једне нације“ нити има „искључиве отаџбине“ (430, стр. 3–4), али зато „прва је дужност научника служити Отаџбини. Тиме је речено да научник дугује њој за све оно што га одликује од нешколованог грађанина, да јој он мора послужити предано у свему до последњег свог даха“ (430, стр. 29).

Да би олакшао студентима спремање испита, написао је одличан уџбеник Опште геологије (301) у који је унео сва тадашња знања из ендодинамике и егзодинамике. Занимљиво је, међутим, да је у том уџбенику, исто као и у приступном предавању из агрогеологије (300), – направио јако добру класификацију наука за коју А. Стојковић (564, стр. 66) сматра да представља „најзначајнију класификацију природних и других наука до сада код нас“.

По Стојковићу (564), Жујовићева класификација се заснива на принципима објективности и субординираности. У њој су тесно повезане и међузависне теоријске (структурне), историјске (генетске) и „теоријске“ (позитивне) и примењене науке и природне и друштвене. Оне су повезане преко филозофије специјалних наука (свака има своју филозофију) и филозофије у целини. Његова класификација није у свим детаљима тачна нити је у целини формално беспрекорна, али он то није ни хтео. Она је изузетно значајна по својој „отворености даљем развоју и усавршавању, по повезаности са техником и праксом и по тежњи ка филозофском уопштавању“ (563, стр. 66).

У геолошкој науци Жујовић је у овом периоду извео два крупна захвата. Објединио је све што се до тада сазнало о геологији околине села Бољетина (152) и направио прву прегледну Геолошку карту Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца 1: 1.500.000 (166) у којој су синтетизовани сви подаци о геологији тадашње наше земље. Осим тога, приказао је готово целу геологију у Народној енциклопедији српско-хрватско-словеначкој (158, 159, 164 и 165) Ст. Станојевића.

Српско геолошко друштво је обновило свој рад, после рата, 10. 1. 1920. и то без Жујовићевог непосредног присуства, али то ништа

није сметало да он и даље остане на председничком месту и да друштво води успешно још читаву деценију. Значајно је, међутим, да је Жујовић у друштву предузимао и низ веома важних иницијатива и послова. Међу осталим, предлаже формирање Геолошког комитета или Геолошког завода, у коме би се израђивала детаљна геолошка карта земље и обављала истраживања неопходна у практичној геологији (Записници СГД, 1924, стр. 148–149; 1928, стр. 191); затим предлаже израду геолошко-географског речника (Записници СГД, 1925, стр. 154), залаже се да и Бугарска уђе у Карпатску асоцијацију (Записници СГД, 1925, стр. 161); утиче на модернизацију друштва кроз нова „Правила“ (из 1920), којима се предвиђа: праћење новости у целој геологији а не само на Балканском полуострву; популаризација геологије кроз посебна издања друштва; и већи значај геолошких екскурзија.

Од почетка 1931. године Жујовић због здравља све чешће изостаје чак и са зборова друштва. У новембру 1935. није могао да дође ни на комеморацију В. Петковићу. У таквој ситуацији чланови друштва на годишњој скупштини 25. 11. 1935. бирају новог председника М. Којића, а Жујовића проглашавају за „доживотног почасног председника“. Ова титула је у досадашњем животу друштва била резервисана само за Жујовића, јер је пуне 44 године успешно и неприкосновено водио друштво. Жујовић је дошао на следећи збор 25. 1. 1936, захвалио се на почастима и пожелео да друштво и даље настави активно свој рад. То је било његово последње учешће у раду друштва које је створио, коме је дао физиономију и у коме је био његов стожер и његова душа.

Као расни просветитељ Жујовић је осећао јаку унутрашњу потребу за популаризацијом науке. Пре свега због тога што је сматрао да је образовање народа сигуран пут у демократско и напредно друштво. Отуда он није жалио труда да спрема и држи предавања радницима, на Народном универзитету и на другим јавним трибинама. Затим да пише и штампа популарне књижице али и читаве књиге. Најобимније такво његово дело, из овог периода, јесте „Постање Земље и наше домовине“ у две књиге (303 и 304) објављене као пета књига „Поучника“ Српске књижевне задруге. У овим књигама Жујовић је на приступачан начин описао геолошку историју Земље у целини (303), а онда, на основу тог предзнања, приказао је кратко настанак Европе и све што се знало о нашим тадашњим крајевима.

Жујовић је и даље био веома заинтересован за проблеме села, сељака и задругарства. Остао је члан Главног савеза земљорадничких задруга, а од 1919. године био је и први потпредседник Југо-

словенских земљорадничких задруга. После рата, међутим, само су прештампавани његови ранији текстови о овој проблематици.

Самостална радикална странка је компромисно окупљала монархисте и републиканце. Пукотине у тој коалицији су се појавиле већ у време сукоба око захтева да се ипак формира „изборна влада“. Њена унутрашња кохезија све је више слабила тако да се она практично угасила до почетка Првог светског рата. После рата од бивших чланова те странке настале су две нове: Демократска странка на челу са Љ. Давидовићем и Републиканска странка са Љ. Стојановићем. Жујовић је, по природи свог политичког уверења, још из детињства био републиканац. Тако се он нашао међу неколицином оснивача Републиканске странке, која је касније постала југословенска. Задовољан што је и то доживео, он је постао интелектуални и морални стуб нове странке од кога су се млађи чланови учили политичким борбама и страначком животу. Чињеница што је странку водио Љ. Стојановић а у вођству странке био и Ј. Продановић, није могла да умањи велики духовни примат Жујовића међу члановима. Поред скоро свакодневног рада у странци, он се посветио пропагирању републиканских идеја (428, 429, 430, 436, 437, 440), критиковању монархије, духовног и моралног стања у тадашњем друштву (428, 432, 433, 442). Своја схватања и предлоге за решавање проблема он је износио опет у виду јавних предавања и говора на конгресима странке, што је већином све штампано.

Најзначајнији говор из овог периода Жујовићевог живота је о републиканизму у Србији (428).

Републиканска странка је, пре свега, била мала странка састављена претежно од интелектуалаца, па Жујовић није имао великих илузија о њеном успеху на изборима 1927, али је ипак пристао да буде носилац листе те странке за Округ београдски (542). Он је имао у виду не толико изборни успех колико морални утицај Републиканске странке на средину у којој је деловала.

Жујовић ужива велики углед у странци, тако да скоро редовно председава њеним конгресима (436, 511), што је остало забележено и на фотографији учесника IV конгреса Југословенске републиканске странке (462), а његове слике у виду разгледница продају се у великим количинама (577) и држе по кућама на видним местима.

Када говори на јавним местима и пише за ширу публику, Жујовић ретко када пропушта прилику да истакне како је у друштву дубока морална и духовна криза. У том погледу он јасно каже: „Ја мислим да ће народу и држави доћи бољи дани тек онда када се избаве из моралне кризе у којој су сада. Када се садашње политичке навике замене добрим и исправним и када се духови узвисе на поштовања достојну висину“ (442, стр. 11). До моралног васкресења,

међутим, „не могу довести данашњи овлашћени пуномоћници народа“ већ – омладина. Омладина зато што она „зна да живети не значи само трајати од рођења до смрти, зарађивати и уживати већ треба да значи: и радити за опште добро, осветљавати што је тамно у садашњости, подстицати свануће будућности, сањати, чезнути, идеалисати, и са пиететом се сећати сјајних ликова из прошлости“ (437, стр. 7).

После 1931. године Жујовић се скоро потпуно повлачи из јавног живота престонице. Одлазио је још само да држи наставу на Универзитету и на зборове Српског геолошког друштва. Повукао се у свој дом и, опхрван старачким тегобама, живео са њима и успоменама. Наставио је повремено да записује у свој „Дневник“ осећања незадовољства, здравствене тешкоће и сећања. Овај други део његових записа (од 1916. до 1936) нажалост није још објављен, али се оригинал налази у Архиву Србије и тек када буде штампан, омогућиће нам да сигурније разумемо Жујовићеве последње године живота. За сада се морамо задовољити исписима које су из тог дневника направили они који су могли да га читају. По Д. Тодоровићу (568, стр. 26) почетком 1933. године Жујовић је записао: „Ова година неће ми зацело донети ничега новог. Ничега бољег. А ако буде што ново, биће погоршање садашњег стања. Јер моје опште стање одређено је душевним стањем, а ово се не може поправити. Напротив, ја сам све мање задовољан самим собом и увиђам да моме злу нема лека. Није то само неврастенија, склероза и друге сличне телесне нелагодности. Туга ме држи стално и све јаче.“

Већ у дубокој старости, потпуно усамљен, Жујовић је очигледно запао у тешко депресивно стање, које он лаички назива „неврастенијом“. Из тога стања су извирали и његова велика животна туга и незадовољство „самим собом“. Сасвим је сигурно да је он тада жалио што је потрошио скоро пола живота на политичке расправе, сукобе, борбе и надмудривања уместо да је своју неисцрпну енергију и велико знање усмерио на истраживачки рад у геологији. Геологија је то заслужила јер га је извела из анонимности, омогућила му брзу и блиставу научничку каријеру и отворила му пут међу познате европске и светске истраживаче. Вероватно је, такође, да се тада неутешно кајао што је у једном одлучујућем моменту помислио да ће моћи помирити свој политички и научнички рад, што је била типична заблуда и низа других српских елитних научника у то време али и после, како је то веома успело показала Л. Перовић (520).

Жујовић је умро у осамдесетој години у Београду 19. јула 1936. године.

Београд је тада имао око 300.000 становника, јако се модернизовао и постао центар културног, научног и привредног живота Србије, а у великој мери и целе Југославије.

Вест о смрти најстаријег академика, сем ретких изузетака, објавила је цела београдска дневна штампа већ у јутарњим издањима 20. јула. „Политика“ (581, стр. 9) је донела опширан приказ Жујовићевог живота и рада, заснован готово у целини на Кошаниновој одличној биографији (495). Идућег дана, 21. 7. исти лист доноси леп некролог, који је с искреном љубављу према покојнику написао Ј. Продановић (535, стр. 8) и извештава о комеморативној седници Филозофског факултета посвећеној Жујовићу (582, стр. 8). На тој седници говорили су: професори В. Чајкановић, Ж. Ђорђевић, А. Белић, М. Ибровац, Ј. Томић и доцент К. Петковић, о заслугама покојника за Филозофски факултет, Универзитет у Београду и нашу науку. Посебно је истакнута његова просветна и просветитељска делатност. У одбор за сахрану, осим М. Ибровца, ушли су сви поменути говорници, затим Б. Милојевић и студент Б. Степановић.

Дана 21. јула 1936. године Жујовић је на достојан начин и сахрањен на Новом гробљу у Београду. „Политика“ и „Правда“ донеле су исцрпне извештаје са погребна пропраћена и фотографијама. Дописник у „Правди“ (585, стр. 7) каже: „Овај је погреб био један од најсвечанијих у последње време. Скоро сви чланови Академије, велики број професора београдског Универзитета, као и многе друге истакнуте личности присуствовали су испраћају Жујовића до вечне куће.“

Пред црквом на гробљу од покојника опростило се десет говорника: Богдан Гавриловић, председник Српске краљевске академије, Ж. Ђорђевић, у име Универзитета, М. Ибровац, у име удружења за Лигу народа, М. Луковић, К. Петковић, М. Којић и Ј. Томић у име геолога, Б. Милићевић, у име Главног савеза земљорадничких задруга, Б. Димитријевић, у име Пољопривредног факултета и други. Нарочито узбудљив и потресан говор одржао је Ј. Продановић. Изводе из већине говора пренела је „Политика“ (583, стр. 10) сутрадан.

Жујовић је положен у гробницу породице Бучовић, у пољу 5 на Новом гробљу. Тако су његови земни остаци здружени са остацима његове рано преминуле жене Стане (1865–1889), коју није могао да прежали целог живота. Округли барелеф са Жујовићевим маркантним ликом на споменику, једини у целом низу гробница поред главне стазе, – магнетском снагом привлачи погледе пролазника већ деценијама.

ПРИЗНАЊА

Јован Жујовић је још за живота добио многа признања за свој самопрегоран, упоран и надасве поштен и високо стручан рад.

Међу првим признањима дошао је избор у Српско учено друштво (1883). Томе су следили избори у Југославенску академију знаности и умјетности (1886), Мађарско геолошко друштво (1886), Хрватско наравословно друштво (1886), Српску краљевску академију (1887), Кијевско јестаственичко друштво (1887), и почасна чланства у: „Задрузи“ у Цириху (1893), Српском пољопривредном друштву (1895), Главном савезу српских земљорадничких задруга (1901) и Дружини кројачких радника (1925).

Од краља Александра Обреновића Жујовић је 1893. године, за свој дотадашњи рад, добио први орден. Био је то Орден Св. Саве III степена. После је добио он и више других одликовања (162, стр. 208): француски орден „Officier de l'Académie“ (1898); Медаљу за успомену на четрдесетогодишњицу Велике светоандрејске скупштине (1899); Орден Светог Саве I степена (1910); Орден Белог орла IV степена (1911); француски орден „Grand officier de l'ordre national de la Légion d'honneur (1911); Крст милосрђа (1914); и бугарски Орден за грађанске врлине.

Жујовић је ценио сва та одликовања, али су му најдража била признања његових сарадника и ученика. Посебно се обрадовао када су му чланови Српског геолошког друштва поклонили специјалан геолошки чекић поводом тридесетогодишњице друштва и четрдесетогодишњице његовог научног рада (302, стр. III–IV). Потписи свих тадашњих чланова друштва видљиви су и данас на дугачкој дршци тог чекића, који се као важна реликвија помно чува у свечаној соби Завода за геологију и палеонтологију Универзитета у Београду.

Истим поводом редакција Геолошких анала Балканског полуострва превела је у целини другу књигу Геологије Србије (302) на француски језик, посветила је Жујовићу (стр. II) и објавила као посебан додатак часопису.

У Српском геолошком друштву 21. 12. 1935. изабран је једногласно за доживотног почасног председника. Ова част више никоме није додељена. За ту прилику морао је посебно да буде допуњен „Правилник“ о раду друштва.

У знак изузетног поштовања палеонтолози су по Жујовићу дали називе низу фосила. Реч је о следећим таксонима: *Modiola žujovići* Radovanović (1888); *Limnocardium žujovići* Brusina (1893); *Melanopsis žujovići* Brusina (1893); *Cerithium žujovići* Živković (1893); *Congerina žujovići* Brusina (1897); *Prososthenia žujovići* Brusina (1897); *Dreis-*

senomya žujovići Brusina (1902); *Vivipara žujovići* Pavlović (1903); *Waldheimia* (*Zeillereia*) *žujovići* Antula (1903); *Anisoceras žujovići* Petković (1908); и *Fronidularia žujovićiana* Pavlović (1911) који су одређени још за време Жујовићевог живота. То се наставило и до наших дана па су у послератном периоду по Жујовићу названи и следећи облици: *Limnocardium paražujovići* Stevanović (1951); *Orthaspidoceras zeuschneri žujovići* Anđelković (1966) и *Morone žujovići* Anđelković (1984).

Различити облици признања и поштовања за све што је учинио за геологију наше земље наставили су се и после смрти Жујовићеве. Тако је Геолошки институт Српске академије наука после осамостаљивања марта 1954. године назван Геолошки институт „Јован Жујовић“ и под тим именом је радио све до интеграције са Заводом за геолошка и геофизичка истраживања Србије (1959).

На Рударско-геолошком факултету у Београду основана је 1980. године награда из Фонда „Јован Жујовић“ намењена свим геолозима који нису напунили 50 година а за значајан допринос проучавању Југославије. Она је током времена постала веома угледно и цењено признање уважавано у целој другој Југославији.

Поводом стогодишњице геолошке школе у Београду одржан је пригодан симпозијум из регионалне геологије и палеонтологије на Рударско-геолошком факултету (1980). Књига материјала са тог скупа посвећена је Јовану Жујовићу (452).

У децембру 1986. године у Заводу за регионалну геологију и палеонтологију Рударско-геолошког факултета одржан је посебан „Симпозијум о лику и делу Јована Жујовића (1856–1936–1989)“ на коме су саопштена 22 реферата. Сви ти прилози штампани су у LI књизи Геолошких анала Балканског полуострва на 190 страница, а читава књига је опет посвећена Жујовићу.

Жујовићево име је било у центру пажње и приликом прославе стогодишњице Српског геолошког друштва (1991). Поред истицања заслуга за друштво и нашу геологију (519 и 473) тим поводом установљена је специјална Медаља за дугогодишњи допринос развоју геологије и Српског геолошког друштва са ликом и именом Јована Жујовића на аверсу у изванредној ликовној изради. Двадесет и пет медаља добили су само живи председници друштва и осамнаест институција.

О Жујовићу се пишу посебни радови који већ задобијају и монографску форму (565), а у последње време његов значај за проучавање геологије Анда открили су и геолози из Јужне Америке (474). И тако – што се ми геолози више удаљавамо од времена у коме је живео и радио Јован Жујовић, он нам постаје све већи и већи.

КРИТИЧКА ОЦЕНА ЖУЈОВИЋЕВОГ ЖИВОТА

По сећањима његових ђака и сарадника Жујовић је остао запамћен као онижи, живахан, потпуно сед и увек елегантан господин кога су красили: велика интелигенција и научна ерудиција, леп говорнички дар, духовитост, топла присност, ведар и слободоуман дух, упадљиво толерантно сабеседништво, огромна воља, радиност, елан и силна животна енергија с којом је савладавао све тешкоће у животу и раду. Стално је постављао нова питања и одушевљено трагао за њиховим решењима. Упадљиве су биле његове велике организаторске способности и тежња да се ради само оно што је у датом времену остварљиво, јер се придржавао уверења да се могу постићи и велике ствари ако се стално понешто дорађује и мења.

У науци Жујовић је био добро обавештен истраживач који је, одајући признања свима који су пре њега радили, – бавио се, пре свега, проучавањем конкретних геолошких проблема на терену и у лабораторији. Износио је увек само утврђене чињенице. Није волео интерпретације а ужасавао се од импровизација. Круна његовог рада у геологији биле су геолошке карте Краљевине Србије и двотомна монографија о геологији Србије, затим организовање Српског геолошког друштва, покретање и издавање Геолошких анала Балканског полуострва. Сем тога, значајан је и његов рад на историји геологије, затим прикупљање и, у нас, прво научно описивање археолошког материјала, заснивање антропологије и значајни прилози етнологији.

У науци се посебно истиче и Жујовићев филозофски рад на класификацији наука, развијању методолошких поступака, унапређивању геолошке терминологије и номенклатуре, и тежња ка интегрисању научне и вредносно-нормативне стране филозофије.

Оставио је за собом 168 оригиналних радова, двадесетак властитих и преведених књига и 138 реферата и приказа.

Када је о науци реч, онда се увек посебно истиче да је наука у Србији нагло почела да се развија управо од осамдесетих година прошлог века. Та чињеница се већином повезивала баш с доласком младог, амбициозног и научно јако добро поткованог Жујовића на Велику школу. Било је и других утицаја, али његово знање, познавање тадашњих најмодернијих метода истраживања у петрографији и њихова примена, и велики и озбиљни захтеви које је у науци Жујовић поставио пред себе и своје сараднике деловали су стимулативно и благотворно на целокупну нашу тадашњу научну средину.

Као професор на Великој школи и Универзитету у Београду Жујовић је предавао само „позитивну науку“. Он је познавао и све

савремене научне теорије у геологији, али је од студената тражио да постану обавештени природњаци, који добро познају методе проучавања и систематизоване сигурно утврђене чињенице. Сматрао је да ће теоријску и интерпретациону надградњу они сами брзо освојити када почну да раде. То му није сметало да на Великој школи постане најмаркантнији професор на чија се предавања ишло с уживањем.

Да би постигао да студенти могу да испуне његове захтеве, Жујовић је сам направио збирке минерала, стена и фосила, изводио вежбања и екскурзије, организовао семинаре, формирао библиотеку, писао и преводио уџбенике и покренуо информативне ђачке конференције.

У својству ректора Велике школе извео је такве промене у њеној организацији да се она после веома лако претворила у Универзитет. Од наставничког позива није могао да се одвоји ни после одласка у политику. Сваке године одржавао је по један једносеместрални слободни курс у коме би упознавао студенте са неким важнијим подручјима геологије о којима се није довољно говорило у текућој настави. Дуго је предавао и геологију на Техничком и Пољопривредно-шумарском факултету. И у дубокој старости са задовољством је изводио све облике наставе сматрајући да је његово природно место било на Универзитету (306, стр. 205).

У Српској краљевској академији провео је Жујовић 50 година, од тога 20 година је био на различитим секретарским и председничким дужностима. Отуда су управо у тој високој научној установи дошле до изражаја његове велике организаторске способности, што се види из „Правилника СКА“, затим из целе концепције „Годишњака СКА“ и нарочито по безбројним записницима са радних седница у Академији. Зато, по Б. Гавриловићу (471, стр. 346) можда с правом се „...може рећи, да је *in ultima analysi* његова мисао највише била посвећена Академији“.

У политику Жујовић је ушао као млади одушевљени присталица и веома блиски сарадник Светозара Марковића. Тада је постао социјалиста и републиканац и остао је то до смрти. Време је доносило преиспитивања и политичко сазревање тако да никада није прихватио ни класну борбу, ни диктатуру пролетаријата, ни Октобарску револуцију иако је у то време код нас он био најбољи познавалац западног марксизма и руског социјализма. Пошто је припадао Радикалној, Самосталној радикалној и Југословенској републиканској странци изгледало је као да је мењао политичка уверења, али то је само привид. Жујовић је увек био у оној странци чији програм му је само омогућавао да под њеним окриљем заступа борбу за демократију и правду и своја левичарска убеђења. Уосталом,

Самосталну радикалну странку формирао је баш он с групом истомишљеника и постао њен главни идеолог и писац њеног програма.

Није постао политичар ради каријере, него зато што је сматрао да својој земљи треба да послужи и на тај начин. У политици се зато залагао за праву народну владавину, широке политичке слободе, потпуну грађанску равноправност и, изнад свега, за солидарност. Био је уверен да ће победом праве, радикалне демократије да се разреши сви велики проблеми у друштву па се због тога залагао да се цео народ политички, морално и умно постепено унапређује и уздиже. Много је полагао на постепене промене јер се придржавао максиме да „споро иду добре ствари...нарочито у политици“.

Жујовић је, за разлику од већине политичара свог времена, јасно уочио појаву велике моралне и духовне кризе у нашем друштву. Узроке оваквом стању видео је он, ослоњен на узор Француске републике, искључиво у монархији. Држао је да све зло у друштву потиче од тога што монарси, користећи се људским слабостима, манипулишу политичким вођама, онемогућавајући политичку активизацију већине људи и уопште не поштују народну вољу.

Са својим великим политичким знањем, јаким интелектуалним профилем, јасним моралним начелима и огромним угледом Жујовић је био предодређен за вођу неке озбиљне левичарске политичке странке. Савременици га виде чак као нашег Масарика (471, стр. 191), али му ништа није ишло на руку – ни околности ни његова природа. У његово време у партијском животу нису подношени људи са јаким индивидуалним карактером, јасним личним мишљењем и чврстим уверењима. Тражили су се само обични послушни чланови – а Жујовић то није могао бити. Сем тога, његовој личности недостајала је харизматска одлучност. Са таквим особинама и благом дозом дефетизма, толико карактеристичног за све високе интелектуалце, – он у политици није имао шта друго да тражи осим да буде учитељ и морални стуб од кога су стрепели противници али и његови партијски другови. Добро се знало да је он спреман да критикује и сопствену странку. Уз све то имао је још једну крупну „грешку“: као научник – политичар он је био убеђен да се у политици може бити искрен и поштен као у науци. То су све разлози који су Жујовића постављали у странци увек на „други“ или „трећи“ положај или „место у сенци“, а он је прижељкивао и „прво место“, како је то ретко признавао.

За разлику од мирнодопске политике у којој Жујовић није постигао неки већи успех осим ореола најчаснијег српског политичара свог времена, – у време Првог светског рата у Паризу, као специјални изасланик владе Србије, он је успешно одиграо веома значајну улогу у заштити српских и југословенских интереса. Жујо-

вић је читавог живота остао присно и непосредно везан за село. Он је међу интелектуалцима свакако најбоље познавао проблеме села, сељака и целе пољопривреде. Рано је у својим познатим „запискама из моје Обломовке“ почео и да пише о тим проблемима и да предлаже решења, која су добила своју синтезу у виду његовог изванредног „Програма рада за добро села“. Овај програм је био толико добар да је наишао на велики одјек у земљорадничким круговима иако се формално односио на проблеме Неменикућа. Многа су се села користила овим програмом као основним планом у свом развоју.

Жујовић је био и одушевљени присталица и пропагатор задругарства јер је сматрао да је оно главна окосница будућег развоја нашег села. Веома је полагао на чињеницу што је још од 1901. био почасни члан Главног савеза српских земљорадничких задруга. Са С. Лозанићем упорно се залагао за отварање Пољопривредног факултета у Београду, што је остварено тек после Првог светског рата. Тада је купљена за нови факултет целокупна опрема средствима која је резервисао Жујовић још као министар просвете 1905. године.

Из огромног животног дела Јована Жујовића ни данас није лако издвојити оно што је било најважније. Геолози сматрају да је то било формирање српске геолошке школе, подизање домаћих кадрова способних за самосталан рад и геолошко проучавање Србије. Можда у томе геолози имају и право. Све друго да није учинио Жујовић, урадио би, пре или после, неко други, али за утемељивање модерне геолошке школе у Србији у то време био је спреман само он. То је обавио на тако маестралан начин да је његов дух ушао у све животне поре српске геологије. Нема скупа наших геолога на коме се са великим пијететом не спомене његово име. У другим подручјима којима се бавио, само добри познаваоци знају да се Јован Жујовић бавио и тим.

БИБЛИОГРАФИЈА РАДОВА ЈОВАНА ЖУЈОВИЋА

1. РАДОВИ ИЗ ГЕОЛОГИЈЕ И АНТРОПОЛОГИЈЕ

1878.

1. *Анџројолоџија на њариској изложби 1878. год.* – Стража, год. I (1878), св. нов. – дец., стр. 505–518. Нови Сад.

1879.

2. *Деоба људских раса.* – Ibid., год. II (1879), св. 3, стр. 399–417. Нови Сад.

1880.

3. (Jouyovich, J). *Note sur les roches éruptives et métamorphiques des Andes.* – Imprim. nationale, стр. 1–19. Belgrade.

1881.

4. *Присџујно ѡредавање у Великој Школи (одржано 16. децембра 1880).* – Просветни гласник, год. II, св. 1, стр. 7–14. Београд. Прештампано: у посебној брошури под истим насловом, стр. 1–22. Држ. штампарија; и под насловом „Историјски приступ“ у: Петрографска минералологија, стр. I–XVIII. Београд. 1887.
5. *Научни ѡреџлег. Минералоџија. Геолоџија.* – Рад, год. I, бр. 1, стр. 73–80. Београд.
6. *Научни ѡреџлег. Геолоџија. (Први меџеоријџи у Србији).* – Ibid., год. I, бр. 2, стр. 199–204. Београд.
7. *Научни ѡреџлег. Геолоџија. (Синџеџиџки ѡроналасци).* – Ibid., год. I, бр. 3, стр. 331–333. Београд.

1882.

8. *Научни ѡреџлег. Минералоџија. Палеонџолоџија.* – Ibid., год. II, бр. 1, стр. 140–144 и бр. 2, стр. 148–150. Београд.

1883.

9. *Прилози за ѡалеоеџнолоџију срџских земаља I–VIII.* – Просветни гласник, год. IV, св. 11, стр. 443–447. Београд.
10. *Краџаџ ѡреџлег истџорије минералоџије.* – Ibid., св. 7, стр. 281–287; св. 8, стр. 303–310; св. 9, стр. 354–357; св. 10, стр. 403–406; и св. 24, стр. 970–974. Београд. Прештампано посебно под истим насловом, стр. 1–71. Краљ. српска држ. штампарија. Београд.

1884.

11. *Грађа за џеолоџију Краљевине Србије. Прилоџ за џеолоџију Јуџоистџочне Србије.* – Гласник Српског ученог друштва, бр. 55, стр. 164–268. Београд.
12. *Скиџа џеолоџке карџе Јуџоистџочне Србије р. 1:300.000.* – Ibid., у прилогу. Београд, 1883.
13. *II. Белешка о неким сџаџласџим сџенама.* – Ibid., стр. 269–277. Београд.
14. *III. Корсиџ са Рудника.* – Ibid., стр. 278–282. Београд.

1885.

15. *Нове њејроџрафске феле.* – Ibid., бр. 60, стр. 153–164. Београд.
16. *Грађа за ѓеолоџију Краљевине Србије. IV. Дољерии у Србији.* – Ibid., стр. 225–231. Београд.

1886.

17. *Резултатии сѣудија андезијских сѣена у Србији. Зайисници Срп. учен. друшѣва за 1886.* – Ibid., бр. 86, додатак, стр. 1–2. Београд, 1889.
18. *Предсѣавници ѣијонске еѣаже у Србији. (Кефалойоди са Гребена.)* – Ibid., стр. 67. Београд, 1889.
19. *Прилози за ѣалеоеѣнолоџију српских земаља IX–XIV.* – Старинар, год. III, св. 2, стр. 1–7. Београд.
20. *Geologische Uebersicht des Koenigreiches Serbien.* – Jahrbuch geol. Reich. Anst., Bd. XXXVI, H. 1, стр. 71–126. I: Geologische Uebersichtskarte des Koenigsreiches Serbien, M. 1: 750.000. Wien.

1887.

21. *Геолоџија.* У: В. Карић: Србија, стр. 57–66. Краљ. српска држ. штампарија. Београд.
22. *Скица ѓеолошке карѣе Краљевине Србије,* р. 1: 1.500.000. – Ibid., Београд, 1886.
23. Јован Жујовић. Годишњак Српске краљ. академије, год. I (за 1887), стр. 200–202. Београд, 1888.

1888.

24. *Ламѣрофири у Србији.* – Глас Српске краљ. акад., књ. III, стр. 1–31. Београд.
25. *Присѣјуна академска беседа.* – Ibid., књ. IX, стр. 1–28. Београд.
26. *Писмо уреднику „Оѣаѣбине“.* – Отаѣбина, децембар, стр. 159–160. Београд.
27. *Трахѣине сѣене у Србији.* Записници са седн. Српске краљ. академ. за 1888. – Годишњак СКА, књ. II (1888), стр. 79. Београд, 1889.

1889.

28. *Предѣовор.* Preface. – Геолошки анали Балканског пол., књ. I, св. 1, стр. X–XV. Београд.
29. *Основи за ѓеолоџију Краљевине Србије.* – Ibid., стр. 1–129. У додатку: Скица геолошке карте Краљевине Србије, 1: 1.500.000. Београд, 1886.
30. Тула, Ф.: *Прељед формација на ценѣтралном Балкану и северном му ѣодѣорју.* – Ibid., књ. I, св. 1, стр. 131–143. Београд. *Превод ог Ј. Жујовића.*
31. *Le docteur Josif Pančić.* – Annales géologiques Pénins. Balkan., T. I, св. 2, стр. 122–132. Београд.
32. *О неким ѓеолошким чињеницама на ѣуѣу између Параћина и Бресѣовачке Бање ѣреко Чесѣобродице.* Записници Срп. краљ. академ. за 1889. – Годишњак СКА, књ. III (1889), стр. 127. Београд, 1890.
33. *О меѣеору ог 4. јула 1888.* – Ibid., стр. 128. Београд, 1890.

1890.

34. *Великошколски кабинетѣ за Минералоџију, Геолоџију и Палеонѣолоџију. Извешѣај за ѣод. 1880–1888.* – Геолошки анали Балк. пол., књ. II, св. 1, стр. 84–114. Београд.

35. *Излаз на Повлен.* – Ibid., стр. 169–177. Београд.
36. *Јелички метеорити.* – Ibid., стр. 177–190. Београд.
37. *Note sur le météorite de Jelica.* – Annales géologiques Pén. Balkan., Т. II, св. 2, стр. 1–16. Београд. – И у Académie des sciences à Dijon.
38. *Les lamprophyres de Serbie.* – Ibid., стр. 76–108. Београд.
39. *Note sur le mont Povlen.* – Ibid., стр. 192–194. Београд.
40. *Уводно предавање из Минералогије.* – Наставник, год. I, св. 1, стр. 6–24. Београд.

1891.

41. *Дођерски фосили са Гребена. Зайисници Српског геол. др. за 1891. I збор (10. 2. 1891).* – Геол. анал. Балк. пол., књ. IV, св. 1, стр. 174. Београд, 1893.
42. *Ошривски и баремски каји на Гребену.* – Ibid., III збор (10. 4. 1891), стр. 176. Београд, 1893.
43. *Налазак конђеријске еџаже у Раковици код Београда.* – Ibid., стр. 177. Београд, 1893.
44. *Нова карта Краљевине Србије.* – Ibid., IV збор (10. 5. 1891), стр. 177. Београд, 1893.
45. *Профили од Шайца до Кошуће сџоје.* – Ibid., стр. 177. Београд, 1893.
46. *Микроскопска сокобањског метеорита.* – Ibid., V збор (10. 6. 1893), стр. 177. Београд, 1893.
47. *Приказ метеорита Гуче од 16. септембра 1891.* – Ibid., VI збор (10. 10. 1891), књ. V, св. 1, стр. 206. Београд, 1893.
48. *Уљоносни џерен у Лињовцу под С. Сџеваном.* – Ibid., стр. 207. Београд, 1893.
49. *Није хемија гуша Минералогије. (Одговор Др. М. Леку.)* – Наставник, год. II, св. 1–6, стр. 168–175. Београд.
50. *Мелхиор Најмајер.* – Геол. анал. Балк. пол., књ. III, св. 1, стр. 1–4. Београд.
51. *Геолошки завод Велике школе. Извештај за год. 1889.* – Ibid., стр. 115–144. Београд.
52. *Геолошки састав Балкана.* – Ibid., стр. 145–176. Београд.
53. *Еуфотити у Србији.* – Ibid., стр. 206–215. Београд.
54. *Грађа за геологију Сџаре Србије.* – Ibid., стр. 216–237. Београд.
55. *Sur la distribution des roches volcaniques en Serbie.* – Annal. geolog. Pénins. Balkan., Т. III, св. 2, стр. 96–122. Београд.
56. *Les euphotides de Serbie.* – Ibid., стр. 108–122. Београд.
57. *Contribution à l'étude géologique de l'ancienne Serbie.* – Ibid., стр. 123–144. Београд.
58. *Note sur la crête Greben.* – Ibid., стр. 145–157. Београд.
59. *Esquisse géologique des Balkans.* – Ibid., стр. 218–242. Београд.
60. *Сџаро селиштије у Барајеву.* – Старинар, год. VIII, књ. 1 и 2, стр. 1–17. Београд.

1892.

61. *Превод Шџецнеровог описа џорфирија са Орешковице под Вуканом.* – Записници Срп. геол. др. за 1892, збор 10. 2. 1892. – Геол. анал. Балк. пол., књ. V, св. 1, стр. 210. Београд, 1893.
62. *О геолошкој џерминологији.* – Ibid., стр. 210. Београд, 1893.
63. *Нова геолошка карта Србије.* – Ibid., збор 10. 3. 1892, стр. 210. Београд, 1893.

64. *О геолошким збиркама из Србије у Пешији и Бечу. Збор 10. 4. 1892.* – Ibid., стр. 211. Београд, 1893.
65. *Геолошка екскурзија у Голубац и Кљешћевицу.* – Записници Срп. геол. др. за 1892, XIII збор (10. 10. 1892). – Наставник, књ. III, св. 11–12, стр. 671. Београд.
66. *Пићање старијих уљоносног шера у Косиоцу.* – Ibid., стр. 673. Београд.
67. *Дружи одговор М. Леку.* – Наставник, књ. III, св. 1–6, стр. 647–659. Београд.
68. *Др Ђока Јовановић: Прилози за Палеогеологију Српских земаља.* – Просветни гласник, год. XIII, бр. 12, стр. 894–897. Београд. Прештампано посебно под истим насловом, стр. 1–12. Краљ. штампарија Србије, Београд.
69. *Скица геолошке карте Краљевине Србије и њене несугласице са картама околних земаља.* – Ibid., стр. 246–256. Са: Геолошком картом Краљевине Србије р. 1: 750.000, друго издање; у прилогу. Београд.

1893.

70. *Пејтар Чихачов.* – Геол. анал. Балк. пол., књ. IV, св. 1, стр. 1–2; и књ. IV, св. 2, стр. 1–3. Београд.
71. *Меније, С.: О саставу и пореклу Јеличког метеорита.* – Ibid., књ. IV, св. 1, стр. 3–21. Београд. Превод Ј. Жујовић.
72. *Геолошки завод Велике школе. Извештај за годину 1890–91.* – Ibid., стр. 154–178. Београд.
73. *Штелцнер, А.: Порфириј из Орешковице под Вуканом.* – Ibid., стр. 242–243. Београд. Превод Ј. Жујовић.
74. *Тула, Ф.: Геолошка грађа Балканског полуострва.* – Annal. géol. Pénin. Balkan., T. IV, св. 2, Додатак, стр. 1–12. Београд. Превод Ј. Жујовић.
75. *Лапау, Л. де: Геолошки опис острва Миџилена и Тасоса.* – Ibid., стр. 13–55. Београд. Превод Ј. Жујовић.
76. *Палеоантропологија Др. Ђ. Јовановића.* – Просветни гласник, год. XIV, св. 4–5, стр. 266–277. Београд.
77. *Sur les terrains sédimentaires de la Serbie.* – Comptes rend. Académie des sciences, t. CXVI, стр. 1308–1311. Paris.
78. *Sur les roches éruptives de la Serbie.* – Ibid., стр. 1406–1408. Београд.
79. *Геолошка карта Краљевине Србије р. 1: 750.000.* У: Геологији Србије I, Атлас I. Београд.
80. *О геолошком саставу иројског дела Савре и ланине.* – Записници Срп. геол. др. за 1893. Извор: бр. 162 у овој библиографији, стр. 187.
81. *О установи геолошког комитета за геолошку карту Србије.* – Ibid., стр. 187.
82. *Налазак авалија код Г. Милановца.* – Ibid., стр. 187.
83. *Приказ ирејонског ланора из Врайчеша и једног метеорита.* – Ibid., стр. 188.
84. *Предавање о дилувијалним људима.* – Ibid., стр. 188.
85. *Извештај о ускршњем земљотресу.* – Ibid., стр. 188.
86. *Предлог да се организује изучавање земљотреса у Србији.* – Ibid., стр. 188.
87. *Реферат о пееинама на Уралу.* – Ibid., стр. 195.
88. *Геолошки завод Велике школе. Извештај за школску годину 1891–92.* – Геолошки анали Балк. пол., књ. V, св. 1, стр. 203–211. Београд.
89. *Трахиј из Мокрог Лућа.* – Ibid., стр. 221–223. Београд.

1894.

90. *Приказ самице стијења од кристјаласитиога шкриљца код села Кнежевца.* – Записници Српског геол. др. за 1894. Извор: бр. 162 у овој библиографији, стр. 188.
91. *О експлоатацији наших угљеништа.* – Ibid., стр. 188.
92. *Палудине из слојева близу Пришћине.* – Ibid., стр. 188.

1895.

93. *Подаци о земљишресима у 1893, 1894 и 1895 години.* – Годишњак Српске краљ. акад., књ. IX за 1895, стр. 50–51. Београд, 1896.
94. *Резултати истраживања на Кошленику.* – Ibid., стр. 116. Београд, 1896.
95. *Криштика методе онтологије у геологији.* – Записници Срп. геол. др. за 1895, XXXV збор (10. 3. 1895). – Наставник, књ. VI, стр. 174. Београд.
96. *Диорит из Црног Поља код Д. Милановца.* – Ibid., XXXVI збор (10. 4. 1895) књ. VI, св. 4, стр. 245. Београд.
97. *Анализа горке воде са Голубице код Раче Крајевачке.* – Ibid., XXXVIII збор (10. 10. 1895), св. 9, стр. 565. Београд.
98. *О новој врсти риолита са Сардиније и најновијим студијама флиша у Алпама.* – Ibid., XXXIX збор (10. 11. 1895), св. 10, стр. 834. Београд.
99. *О планини Лири у Карниолу, ЈИ Француска и екскурзија по Ј. Француској.* – Ibid., XI збор (10. 12. 1895). – Наставник, књ. VII, св. 1, стр. 35. Београд, 1896.

1896.

100. *О фонду за Јестјасивенички музеј Професорског друштва.* – Ibid., XLI збор (10. 1. 1896), стр. 84. Београд.
101. *Поклич за Музеј.* – Дело, књ. IX, стр. 163. Београд.
102. *О сеизмографима у обсерваторији.* – Записници Срп. геол. др. за 1896, XLII збор (10. 2. 1896). – Наставник, књ. VII, стр. 134. Београд.
103. *О остацима Rhynocerosa у М. Дренови.* – Ibid., стр. 134–135. Београд.
104. *Лист Сипатотит роупторит код Трстеника.* – Ibid., стр. 135. Београд.
105. *Понијски лайорци из Појовца са биљкама и планорбисима.* – Ibid., XLIII збор (10. 3. 1896), стр. 200. Београд.
106. *Песковишта глина из Велике Медвеђе.* – Ibid., XLIV збор (10. 4. 1896), стр. 242. Београд.
107. *Геолошка истраживања у околини Појовца.* – Ibid., XLV збор (10. 5. 1896), стр. 243. Београд.
108. *О угљенику у селу Врбици (срез Космајски).* – Ibid., стр. 243. Београд.
109. *Предлог да се годишњи зборови одржавају за време школског одмора на штерену.* – Ibid., стр. 243. Београд.
110. *Истраживања у Андосу под Балканом у Буџарској.* – Ibid., XLVI збор (10. 10. 1896), стр. 398. Београд.
111. *О заједничкој српској и буџарској геолошкој научној терминологији.* – Ibid., стр. 398. Београд.
112. *О дијабузу са Овчара.* – Ibid., 48. збор (10. 11. 1896), св. 10, стр. 516. Београд.

1897.

113. *О програму за Минералогију и Геологију у средњим школама.* – Ibid., 51. збор (10. 1. 1897), књ. VIII, св. 2, стр. 89. Београд.

114. *О орџанизацији Геолошкоџ друшћива*. – Ibid., 53. збор (10. 3. 1897), св. 4, стр. 186. Београд.
115. *О метеоритију од 20. јула 1897*. – Ibid., 57. збор (10. 1. 1897), стр. 577. Београд.
116. *Зуб и косћи од мамућа у лесу код Вишњице*. – Записници Срп. геол. др., књ. I, LVII збор (10. 11. 1897). Београд, 1900.
117. *Екскурзије по Русији и приказ руда, сћена и књиџа са шћоџ пућовања*. – Ibid., Београд, 1900.
118. *Инћтернацио­нална геолошка екскурзија преко Кавказа*. – Ibid., LVIII збор (10. 12. 1897). Београд, 1900.

1898.

119. *Геолошки сасћав осћрва Свећћа Анасћасија у Црном мору*. – Ibid., LIX збор (10. 1. 1898). Београд, 1900.
120. *Labrax elongatus* код Појовца близу Параћина. – Ibid., LX збор (10. 2. 1898). Београд, 1900.
121. *Геотермски сћуйањ у Младеновцу*. – Ibid., Београд, 1900.
122. *Милућин Гарашини и Ђура Милијашевић*. – Ibid., LXI збор (10. 3. 1898). Београд, 1900.
123. *Микроскојска проучавања вулканских сћена с Родойских ћланина*. – Ibid., LXVI збор (10. 12. 1898). Београд, 1900.
124. *О вулканској обласћи пог истћочним Балканом*. – Глас Срп. краљ. акад., књ. LVII, стр. 237–265. Београд. – Абстракт: Годишњак Срп. краљ. акад., књ. XII за 1898, стр. 43–44. Београд, 1899.

1899.

125. *Порфирији у Србији*. – Записници Срп. геол. др., књ. I, LXVII збор (10. 1. 1899). Београд, 1900.
126. *Дијабаз код Крчмара*. – Ibid., LXX збор (10. 4. 1899). Београд, 1900.

1900.

127. *Дацији у Србији*. – Ibid., LXXVI збор (10. 2. 1900). Београд.
128. *Леућийи из Србије од Г. Милановца, у збирци универзићейћа у Пешићи*. – Ibid., LXXXI збор (10. 11. 1900). Београд.
129. *Sur les terrains sédimentaires de la Serbie*. – Annales géolog. Pénins. Balkan., T. V, св. 2, стр. 71–76. Београд.
130. *Sur les roches éruptives de la Serbie*. – Ibid., стр. 77–80. Београд.

1901.

131. *Ойћи поћлед на Палео­гео­граф­ију*. – Записници Срп. геол. др., књ. II, за 1901. Извор: бр. 162 у овој библиографији, стр. 190.
132. *Ерућийвне сћене из сћаре Србије и Македоније (збирка Ј. Цвијића)*. – Записници Срп. геол. др., књ. II, LXXXIV збор (10. 2. 1901). Београд, 1902.
133. *Промаћрања на З. Врачару*. – Ibid., LXXXVII збор (10. 5. 1901). Београд, 1902.
134. *Пешићер у Бољейину*. – Ibid., LXXXIX збор (10. 11. 1901). Београд, 1902.

1902.

135. *О геолошким приликама дуж Дунава у Бољейину*. – Ibid., XCII збор (10. 2. 1902). Београд.

136. *О старости кристалалитских шкриљаца на Јагодњи и граница на Борањи.* – Ibid., XCV збор (10. 9. 1902). Београд.

1903.

137. *Борђе Примић.* – Геолошки анали Балк. пол., књ. VI, св. 1, стр. 1. Београд. – Gyorgy Primics. Annales géol. Pépins. Balkan., T. VI, св. 2, стр. 1. Београд, 1911.
138. *Maksimilijan von Hantken.* – Ibid., књ. VI, св. 1, стр. 1–2; T. VI, св. 2, стр. 1–2. Београд, 1911.
139. *О порфиријитима из северног дела Црне Горе.* – Ibid., књ. VI, св. 1, стр. 146–154. Београд.
140. *Сармајски кречњак из аџара Ройочева и лигњит из села Влашке.* – Записници Срп. геол. др., књ. III, СП збор (10. 5. 1903). Београд, 1905.
141. *Доказ верфенског камена на Јагодњи.* – Ibid., СП збор (10. 10. 1903). Београд, 1905.
142. *О геолошкој екскурзији IX Интернационалног геолошког конгреса на доњи Дунав.* – Ibid., С збор (10. 2. 1903). Београд, 1905.

1904.

143. *О конгреском јеску у Влашкој.* – Ibid., CVI збор (10. 1. 1904). Београд, 1905.
144. *Нови налази мамутићових зуба у Београду.* – Ibid., CX збор (10. 10. 1904). Београд, 1905.
145. *О старости ђеџинаца у Крајини и вредности доње вилице за класификацију преисторијских људи.* Први конгрес српских лекара и природњака, Београд, 1904. Извор: бр. 162 у овој библиографији, стр. 195.

1905.

146. *О ерупцији вулкана Пеле на Маршенику.* – Записници Срп. геол. др., књ. III, СХХ збор (10. 12. 1905). Београд, 1905.

1912.

147. *Крајак преглед историје геологије.* – Просветни гласник, год. XXXIII, бр. 6, стр. 586–617; бр. 7, стр. 703–715; и бр. 8, стр. 780–795. Београд.

1913.

148. *Представка о геолошком испитивању Новозазарског санџака и изради прегледне геолошке карте.* – Годишњак Срп. краљ. академ., књ. XXVII за 1913, стр. 23–26. Београд, 1914.

1920.

149. *Геолошке екскурзије у 1914.* – Ibid., књ. XXVIII за 1914–1919, стр. 176–178. Београд, 1921.
150. *Предлог за измену правила груписања.* – Записници Срп. геол. др. за 1920–22, 183. збор (10. 11. 1920), стр. 5. Београд, 1923.

1921.

151. *Преглед рада на геологији Србије за последњих 30 година.* – Ibid., 186. збор (10. 2. 1921), стр. 6–7. Београд, 1923.

152. *Геолошка грађа околине села Бољешина*. – Глас Срп. краљ. акад., књ. ХСV, стр. 1–34. Београд.
153. *Прилоз краниологији Хрваџа*. – Ibid., књ. ХСVII, стр. 68–82. Београд.

1922.

154. *Тридесетгодишњица Српског геолошког друштва*. – Геол. анали Балк. пол., књ. VII, св. 1, стр. 167–178. Београд.

1923.

155. *Aperçu sur les travaux de la Société serbe de Géologie*. – Ibid., књ. VII, св. 2, стр. 114–120. Београд.
156. *О њаду новој мейтеорији у Русији*. – Записници Срп. геол. др. за 1923, 201. збор (10. 3. 1923), стр. 8. Београд, 1925.
157. *Нова прегледна карта Србије*. – Ibid., стр. 9. Београд, 1925.

1925.

158. *Банашини* (стр. 114); *Бишнер, Александар* (стр. 197); *Босна, геологија* (стр. 236–237); *Брајихауи*, А. (стр. 254); *Буге, Ами* (стр. 287–288); *Викенел, А.* (стр. 363); *Војводина, геологија* (стр. 391–392); *Вулкани* (стр. 441–442); *Горјановић–Крамберџер, Драгунин* (стр. 498–499); *Далмација, геологија* (стр. 548); *Динић, Милош* (стр. 599). У: Ст. Станојевић (edit.): Народна енциклопедија Српско-хрватско-словеначка. Библиографски завод, Загреб.

1926.

159. *Илић, Велимир* (стр. 31); *Коша, Бернард* (стр. 405); *Кох, Фердо* (стр. 409); *Краљевина Срба, Хрваџа и Словенаца, геологија* (стр. 422–424). – Ibid., књ. II. Загреб.
160. *Неколико вулканских стена из кумановске вулканске области*. – Геолошки анали Балк. пол., књ. VIII, св. 2, стр. 111–118. Београд.
161. *Преисторијска камена скобла из Неменикућа*. Записници Срп. геол. др. за 1926, 224. збор (10. 11. 1926). – Ibid., књ. XI, св. 1, стр. 171. Београд, 1932.
162. *Јован Жујовић, редовни члан*. – Годишњак Српске краљ. акад., књ. XXXV за 1926, стр. 166–208. Београд, 1927.

1927.

163. *Агрогеологија* (стр. 7); *Алувиум* (стр. 17–21); *Амелии* (стр. 24–25); *Анџези* (стр. 28); *Базали* (стр. 45); У: Т. Митровић (edit.): Илустровани пољопривредни речник, св. I, А–Б. Издање Срп. пољопривредног друштва. Београд.

1928.

164. *Павловић, Пејар* (стр. 267–268); *Пејковић, Владимир* (стр. 330); *Пејковић, Милан* (стр. 331); У: С. Станојевић (edit.): Народна енциклопедија Српско-хрватско-словеначка, књ. III. Библиографски завод, Загреб.

1929.

165. *Сабо, Јосиф* (стр. 2); *Срем, геологија* (стр. 335); *Тимацији* (стр. 543); *Тице, Емил* (стр. 549); *Тула, Франц* (стр. 641); *Тућан, Фран* (стр. 652); *Ханшкен, Мак-*

181. *Приказ књиџе La Serbie og R. Milleta и чланка Бресџовачка Бања од Др. Мачаја.* – Ibid., VI збор (10. 10. 1891); књ. V, св. 1, стр. 207. Београд, 1893.

1892.

182. *Приказ расџрава: T. Rupert Jonesa, Hasserta и Muellera.* – Ibid., X збор (10. 2. 1892); књ. V, св. 1, стр. 209–210. Београд, 1893.
183. *Приказ радова С. Трајановића, В. Knochenhauera и Pfeiffera.* – Ibid., XIII збор (10. 10. 1892). – Наставник, књ. III, св. 11–13, стр. 672. Београд.
184. *Приказ више радова о ђеолоџији Балканскоџ љолуосџрва.* – Ibid., XIV збор (10. 11. 1892), стр. 672–673. Београд.
185. *Приказ радова Никиџина и Чернишева.* – Ibid., XV збор (10. 12. 1892), стр. 673. Београд.
186. *W., Goetz: Das Kopaonikgebirge.* – Геолошки анали Балк. пол., књ. IV, св. 1, стр. 315–316; књ. IV, св. 2, стр. 185–186. Београд. Прештампано у: Просветни гласник, књ. XIII, бр. 7–8, стр. 562–564. Београд.

1893.

187. *Millet René: La Serbie économique et commerciale.* – Геолошки анали Балк. пол., књ. IV, св. 1, стр. 303; књ. IV, св. 2, стр. 193. Београд.
188. *Мачај, гр Сџеван: Црноречки округ. Живковић, Михаило: Геолоџија Црноречкоџ округа.* – Ibid., св. 1, стр. 304; св. 2, стр. 184. Београд.
189. *Мачај, гр Сџеван: Бресџовачка Бања.* – Ibid., св. 1, стр. 305; св. 2, стр. 192. Београд.
190. *H. Mueller: Zur Landesforschung von Bosnien und Herzegovina.* – Ibid., св. 1, стр. 318; св. 2, стр. 194. Београд.
191. *Hassert, dr. K.: Die Oberflaechengestaltung Montenegros.* – Ibid., св. 1, стр. 319; св. 2, стр. 197. Београд.
192. *A. Guillaux: Notes de voyage sur la Bulgarie du Nord.* – Ibid., св. 1, стр. 328–329; св. 2, стр. 202–203. Београд.
193. *Philippson, dr. A.: Der Gebirgsbau des Peloponnes.* – Ibid., св. 1, стр. 334–336; св. 2, стр. 203–204. Београд.
194. *Jones, T. Rupert: On some Devonian and Silurian Ostracoda from North America, France and the Bosphorus.* – Ibid., св. 1, стр. 336; св. 2, стр. 204. Београд.
195. *А. Сџанојевић: Белешке с неколико екскурзија љо љређашњем чачанском округу.* – Ibid., књ. IV, св. 2, стр. 184–185. Београд.
196. *Пеџковић, Ц.: Геолошке белешке из Јабланичкоџ среза.* – Ibid., стр. 185. Београд.
197. *Dr. F. V. Pfeiffer: Der Erzbergbau in Serbien.* – Геол. анали Балк. пол., књ. V, св. 1, стр. 326; св. 2, стр. 100. Београд.
198. *Knochenhauer, B.: Bergmanische Mitheilungen aus Serbien.* – Ibid., св. 1, стр. 326; св. 2, стр. 100. Београд.
199. *Ђорђевић, Б. Ж.: Врањска Бања и њени сумџоровиџи извори.* – Ibid., св. 1, стр. 327; св. 2, стр. 100–101. Београд.
200. *Др Ник. Пеџровић, Љуб. Миљковић, П. А. Тиџа, П. С. Павловић и Ж. Ј. Јуриџић: Друџо љуџовање насџавника и ученика Друџе беоџрадске ђимназије љо Србији и Босни 1890.* – Ibid., св. 1, стр. 327; св. 2, стр. 102–103. Београд.
201. *Hoernes, Dr Moriz: Eine praehistorische Thonfigur aus Serbien und die Anfaenge der Thonplastik in Mitteleuropa.* – Ibid., св. 1, стр. 327–328. Београд.

202. *Трајановић, С.: Преисторијске ситарине из Рудничког округа. – Ibid., св. 1, стр. 328–329. Београд.*
203. *Јовановић, др. Ђ. П.: Прилози за Палеоантропологију српских земаља. – Ibid., св. 1, стр. 329–330. Београд.*
204. *В. Радомски: Прехисторијска налазишта како се изражавају и како се с нађеним предметима везују с особитим обзиром на Босну и Херцеговину и оне крајеве у Аустро-Угарској монархији где има прехисторијских остатака. – Ibid., св. 1, стр. 333. Београд.*
205. *Фиола, Фрањо: Прехисторијски налази на Наклу код Војковића. – Ibid., св. 1, стр. 334. Београд.*
206. *В. Radomsky: Прехисторијска насебина код Блажаја – Градина, при Малом Мошњу код Травника у Босни. – Мајданска Градина, ново налазиште латенских бронзова у Босни. – Ibid., св. 1, стр. 324–325. Београд.*
207. *Фиола, Фрањо: Претраживање ђеина у Босни. – Ibid., св. 1, стр. 325–326; св. 2, стр. 106. Београд.*
208. *Трухелка, Ђиро: Двије ситарине из бакреног доба и сјекира од мједи, нађене у Босни. – Ibid., св. 1, стр. 326–327. Београд.*
209. *F. Toula: Reisebilder aus Bulgarien. – Ibid., св. 1, стр. 343–344; св. 2, стр. 121. Београд.*
210. *Toula, F.: Zwei neue Saeugerthierfundorte auf der Balkanhalbinsel. – Ibid., св. 1, стр. 346; св. 2, стр. 121. Београд.*
211. *Steinmann, G.: Einige Fossilreste aus Griechenland. – Oppenheim, P.: Bemerkungen zu G. Steinmann: Einige Fossilreste aus Griechenland. – Ibid., св. 1, стр. 347–348; св. 2, стр. 130–131. Београд.*
212. *Dr. A. Philippson. Der Peloponnes. – Ibid., св. 1, стр. 348–349; св. 2, стр. 131. Београд.*
213. *A. Cordella: Exposé sur les minerais d'argent de Milos et l'extraction d'argent d'après les essais métallurgiques dans les ateliers de la Société des usines du Laurin. – Ibid., св. 1, стр. 350–351. Београд.*

1894.

214. *О саставу кварцних наноса у Русији и њиховим одношајима сјрам остатака од преисторијског човека од С. Никићина. – Дело, год. I, март, стр. 598–599. Београд.*
215. *Приказ власитијих публикација у Француској академији наука. – Записници Српског геол. др. за 1894. Извор: бр. 162 у овој библиографији, стр. 188.*
216. *Приказ власитије Топографске геологије Краљевине Србије. – Ibid., Београд.*

1895.

217. *Реферат о фосилима са Каранског канала од Jousseauite-a. – Записници Српског геол. др., XXXIII збор (10. 1. 1895). – Наставник, књ. VI, св. 2, стр. 117. Београд.*
218. *Реферат о радовима Ф. Кернера у С. Далмацији. – Ibid., XXXVII збор (10. 5. 1895), стр. 303. Београд.*

1896.

219. *Поздрав ирисујним буђарским геолозима. – Ibid., XLVI збор (10. 10. 1896), Наставник, књ. VII, стр. 397. Београд.*

1897.

220. *Француски ѡревод Сисовоѡ дела: Das Antlitz der Erde.* – Записници Срп. геол. др., књ. I, LVIII збор (10. 12. 1897). Београд, 1900.

1898.

221. *Приказ Мразекових ѡромаѡрања на рекама у Влашкој.* – Ibid., LXV збор (10. 11. 1898). Београд, 1900.
222. *Геолошки радови и ѡоѡледи Марсела Берѡрана.* – Ibid., LXVI збор (10. 12. 1898). Београд, 1900.

1899.

223. *E. Haug: Sur quelques points théoriques relatives    la Géologie de la France.* – Ibid., LXVII збор (10. 1. 1899). Београд, 1900.
224. *Нова ѡеолошка карѡа Немачке.* – Ibid., Извор: бр. 162 у овој библиографији, стр. 190. Београд, 1926.
225. *Геолошка карѡа Маѡарске I: 1.000.000.* – Записници Срп. геол. др., I, LXX збор (10. 4. 1899). Београд, 1900.
226. *Раѡ Међународне комисије за номенклаѡуру сѡена.* – *Геолошка саоѡѡѡења у Француској академији наука.* – *Рефератѡ о сѡудији К. Динера о сѡрукѡури И. Алѡа.* – О 32. лисѡу Инѡтернационалне ѡеолошке карѡе Евроѡе. – Ibid., LXXIII збор (10. 11. 1899). Београд, 1900.
227. *Раѡ ѡариских сѡручњака на ѡеолоѡији мезозојских ѡерена у Добруѡи ѡо В. Анасѡиасију.* – Ibid., LXXIV збор (10. 12. 1899). Београд, 1900.

1900.

228. *Раѡ Францускоѡ ѡеолошкоѡ друѡѡѡа у децембру 1899.* – *Геолошка саоѡѡѡења у Париској академији наука.* – О радовима Туле, Лайарана и Розенбуша. – Ibid., LXXVI збор (10. 2. 1900). Београд.
229. *A. B  tner: Ein neuer Fundort von Brachiopoden bei Sarajevo.* – Геол. анал. Балкан. пол., књ. V, св. 2, стр. 103, Београд, 1900; књ. VI, св. 1, стр. 344–345. Београд, 1903.
230. *Josef Vavrovi  : Einigen ueber die Grotte bei Vjetrenica.* – Ibid., књ. V, св. 2, стр. 105–106, Београд; књ. VI, св. 1, стр. 346. Београд, 1903.
231. *Dr. F. von Kerner: Reisebericht aus dem nordlichen Dalmatien.* – Ibid., књ. V, св. 2, стр. 111–113, Београд; књ. VI, св. 1, стр. 385–386. Београд, 1903.
232. *C. von John: Noritporphyrit (Enstatitporphyrit) zu den Gebieten Spizza und Pastrovicchio in Sueddalmatien.* – Ibid., књ. V, св. 2, стр. 113, Београд; књ. VI, св. 1, стр. 384–385. Београд, 1903.
233. *F. Toulou i A. Roseval: Zur Kenntniss der Krystallinischen Gesteine des Centralen Balkan.* – Ibid., књ. V, св. 2, стр. 121–122. Београд.
234. *G. N. Zlatarski: Eine geologisch-petrographische Beschreibung der Sredna Gora zwischen den Fluessen Struma und Topolnica und der ihr angrenzenden Gegend.* – Ibid., стр. 124–127. Београд.
235. *Skuphos, G.: Ueber Hebungen und Senkungen auf der Insel Paros.* – Ibid., књ. V, св. 2, стр. 135, Београд; књ. VI, св. 1, стр. 430. Београд, 1903.
236. *A. Philippson und G. Steinmann: Ueber das Auftreten von Lias in Epirus.* – Ibid., књ. V, св. 2, стр. 135–137, Београд; књ. VI, св. 1, стр. 448–449, Београд, 1903.

237. *Dr. Jousseume: Etude sur deux collections de fossiles recueillies dans les travaux de l'Isthme de Corinthe.* – Ibid., књ. V, св. 2, стр. 137, Београд; књ. VI, св. 1, стр. 432, Београд, 1903.

238. *A. Bittner: Einsendungen von Gesteinen aus dem Gebiete von Novi Pazar durch Herr Oberstleutnant John.* – Ibid., књ. V, св. 2, стр. 141. Београд.

1901.

239. *E. Haug: Les géosinclinaux et les aires continentales. Paris, 1900.* – Записници Срп. геол. др., књ. II, LXXXIII збор (10. 1. 1901). Београд, 1902.

240. *Планина. Најисао Е. Рекли. Превод Ђ. Милијашевић.* – Српски књижевни гласник, год. I, књ. II, св. 3, стр. 236–238. Београд.

1903.

241. *G. Stefanescu: Un nouveaux gisement du Dinotherium.* – Геолошки анали Балк. пол., књ. VI, св. 1, стр. 337–338. Београд, 1903.

242. *Брезина, Аписџигес: Метеорити из зворничког коњара у Босни.* – Ibid., стр. 351–352. Београд.

243. *Gejza Bukowski: Neue Ergebnisse der geologischen Durchforschung von Suëddalmatien.* – Ibid., стр. 386–388. Београд.

244. *Dr. F. von Kerner: Reisebericht aus der Gegend von Trau (Dalmatien).* – *Der geologischen Bau des Kuestegebietes von Trau.* – Ibid., стр. 388. Београд.

245. *Dr. F. von Kerner: Geologische Beschreibung der Insel Bua.* – Ibid., стр. 389–390. Београд.

246. *Dr. U. Soehle: Vorlaeufiger Bericht ueber die stratigraphisch – geologische Verhaeltnisse der Insel Lesine. – Geologisch – palaeontologische Verhaeltnisse auf der Insel Lesina. – Geognostisch – palaeontologische Beschreibung der Insel Lesina.* – Ibid., стр. 390–392. Београд.

247. *Ј. Меленијевић: Урџон и ђолџ у Грљинију и ђолџ у Леновцу.* – Записници Срп. геол. др., књ. III, XLIX збор (10. 1. 1903). Београд, 1905.

248. *Fr. Katzer: Zur Verbreitung der Trias in Bosnien.* – Ibid., Београд, 1905.

1904.

249. *Приказ занимљивих геолошких публикација. Гиџи: О променама нивоа коњна и мора услед верџиџалних џокреџа Земљине коре; Lawson: о орџиџуларном џабру; Kilian i Termie: о навлаџама у Алџама и суйроџина схваџања Динера.* – Ibid., CX збор (10. 5. 1904). Београд, 1905.

250. *Приказ раџа Д. Марџенса о седиџенџним џексџурама; и раџа Р. Севасџоса о џџерасама на Дунаву и Серџу и о сџаросџии Ђерџаџске клисуре.* – Ibid., CXI збор (10. 11. 1904). Београд, 1905.

1906.

251. *Ф. Кернер: О џоџави верџенских слоџева коџ Каџуна на Цеџини.* – Ibid., књ. IV, CXXII збор (10. 2. 1906). Београд, 1908.

252. *Ф. Кернер: Пуџини извешџаџ из средње цеџинске обласџии.* – Ibid., Београд, 1908.

253. *Проучавања А. Martellia у Црној Гори.* – Ibid., CXXVII збор (10. 11. 1906). Београд, 1908.

254. *Рагови италијанских геолога у Јагранском Приморју*. – Ibid., СХХVIII збор (10. 12. 1906). Београд, 1908.

1907.

255. *Тринаест рагова о геологији Далмације, Херцеговине и Црне Горе*. – Ibid., књ. V, СХХХ збор (10. 2. 1907), стр. 6–9. Београд, 1909.
256. *О раговима J. Deprata и A. Martellia*. – Ibid., СХХХII збор (10. 4. 1907), стр. 13. Београд, 1909.

1922.

257. *Приказ рада аустријских геолога у Зайадној Србији за време рата*. – Записници Срп. геол. др. за 1920–1922, 195. збор (10. 4. 1922), стр. 10. Београд, 1923.

1923.

258. *Реферат о раду P. Vonneta о ороженији Кавказа*. – Ibid., за 1923, 201. збор (10. 3. 1923), стр. 8–9. Београд, 1925.

1924.

259. *Новији рагови Е. Новака из геологије Албаније*. – Ibid., за 1924–1930, 208. збор (10. 3. 1924); Геолошки анали Балк. пол., књ. XI, св. 1, стр. 132. Београд, 1932.
260. *Приказ исеорографије J. Lapparenta и Немачкокрјски рударски речник Д. Сјейановића*. – Ibid., 210. збор (10. 5. 1924), стр. 138. Београд, 1932.
261. *Буркартова промајрања из Албаније*. – Ibid., 211. збор (10. 7. 1924), стр. 147. Београд, 1932.

1925.

262. *Грађа Источних Алја по П. Термиеру*. – Геолошки анали Балк. пол., књ. VIII, св. 1, стр. 147–151. Београд.
263. *Деоба Динарида (по Нойчи)*. – Ibid., стр. 151. Београд.
264. *Кристалистии шкриљци у Банату (по Шафаржику)*. – Ibid., стр. 151–152. Београд.
265. *Крејтацјеске еруиције у Пиринејима (по П. Ламару)*. – Ibid., стр. 152–153. Београд.
266. *O. Ampferer и W. Hammer: ири извешјаја о геолошким иушовањима кроз Србију и Санџак 1917. и 1918. године*. – Ibid., стр. 154–155. Београд.
267. *O. Ampferer und W. Hammer: Ergebnisse der geologischen Forschungsreisen in West-Serbien*. – Ibid., стр. 155–159. Београд.
268. *W. Hammer: Ueber eine metasomatische Bildung von Magnesit*. – Ibid., стр. 159–160. Београд.
269. *N. Krebs: Beitrage zur Geographie Serbiens und Rasciens*. – Ibid., стр. 160. Београд.
270. *O. H. Erdmansdoerfer: Ueber metamorphe Gesteine in Mazedonien*. – Ibid., стр. 161. Београд.
271. *G. v. Bukowski: Der Bau der Insel Mezzo (Lopud) und Calamotto (Coločep) sowie des Scoglio S. Andrea bei Ragusa*. – Ibid., стр. 102–103. Београд.
272. *E. Nowack: четри расправе о геологији и географији Албаније из 1919 и 1920*. – Ibid., стр. 172–174. Београд.
273. *E. Nowack: Beitrage zur Geologie von Albanien*. – Ibid., стр. 174–178. Београд.

274. *E. Nowack: Reisebericht aus Albanien.* – *E. Nowack und Herbert, Luis: Reisebericht aus Albanien.* – Ibid., стр. 178–179. Београд.
275. *E. Nowack: Bericht ueber geologische Forschungen in Albanien I (1923) und II (1924).* – Ibid., стр. 179–180. Београд.
276. *E. Nowack: Die Erzvorkommen von Rehova und Kamenica.* – Ibid., стр. 181. Београд.
277. *F. Kerner v. Merilaun: Geologische Beschreibung des Valbanates in Nordost-Albanien.* – Ibid., стр. 181–182. Београд.
278. *F. Becke: Petrographische Beobachtungen an den von F. v. Kerner gesammelten Gesteinen aus Nordost Albanien.* – Ibid., стр. 183. Београд.
279. *J. Bourcart: Sur les mouvements récents en Albanie occidentale.* – Ibid., стр. 183–184. Београд.
280. *Ch. Deprat: Note sur une diabase ophitique d'Epidaure (Péloponnèse).* – Ibid., стр. 189. Београд.
281. *Ph. Negris: Њри расјаве; и E. Pratte – један чланак о њроменама нивоа Еђејског мора.* – Ibid., стр. 189–190. Београд.
282. *Приказ Историјске геологије В. Пејковића.* – Записници Срп. геол. др. за 1924–1930, 219. збор (10. 12. 1925). – Геолошки анали Балк. пол., књ. XI, св. 1, стр. 161. Београд, 1932.

1927.

283. *Педоложија од А. Сѣбуѣа. – Кисѣак код Жѣйча и Куманова од А. Шчербакова. – Посѣанак Земље и наше домовине од Ј. Жујовића. – Ibid., 228. збор (10. 5. 1927), стр. 175. Београд, 1932.*

1928.

284. Приказ геолоџије сѣмаре Рашке од В. Пеѣковића. – Ibid., 231. збор (10. 2. 1928), стр. 185. Београд, 1932.
285. Приказ геѣмалне геолошке карѣе околине Будве од Г. Буковскоѣ. – Ibid., стр. 185. Београд, 1932.

1929.

286. *Спољодигишница Француској геолошкој грушиѣва*. – Ibid., 241. збор (10. 12. 1919), стр. 207. Београд, 1932.

3. КЊИГЕ

287. А. Годри, 1883: *Геолошко развиће животиња. I (шерицијерни) Сисари*. Краљ. српска држ. штампарија, стр. 1–266. Београд. *Превод* Ј. Жујовић. Универзитетски уџбеник.
288. 1884. *Les roches des Cordillères*. Imprim. Générale Lahure, стр. 1–65. Paris.
289. 1887. *Пејроџрафска минералоџија*. Краљ. српска држ. штампарија, стр. I–XVIII и 1–215. Београд.
290. 1888. *Библиоџрафија за геологију Балканског полуострва*, I, за 1886. Краљ. срп. држ. штамп., стр. 1–12. Београд. Прештампано у: Просветни гласник, год. IX, бр. 1, стр. 60–64. Београд.

291. 1889. *Пейрографија, I. Еруйтивне сѣне*. Краљ. држ. срп. штампар., стр. 1–213. Београд. Универзитетски уџбеник.
292. А. Буге, 1891: *Геолошка скица Европске Турске*. – Геолошки анали Балк. пол., књ. III, св. 2, Додатак I, стр. 1–157. Београд. *Превод* М. Жујовић, Ј. Цвијић и Ј. Жујовић.
293. 1893. *Камено доба*. Српска књижевна задруга, бр. 11, стр. 1–207. Београд.
294. 1893. *Геологија Србије, I. Топографска геологија*. Посебна издања Српске Краљ. акад., стр. 1–334. Са Атласом, св. 1. Београд.
295. 1895. *Пейрографија. II Сѣраификоване сѣне. III Меѣеорити*. Краљ. срп. држ. штампар., стр. 1–213. Београд. Универзитетски уџбеник.
296. А. Годри, 1896: *Геолошко развиће живоитиња. II Мезозојске живоитиње*. Држ. штампар. Краљ. Србије, стр. 1–323. Београд. *Превод* Ј. Жујовића. Универзитетски уџбеник.
297. А. Годри, 1899: *Геолошко развиће живоитиња. III Палеозојске живоитиње*. Држ. штамп. Краљ. Србије, стр. 1–302. Београд. *Превод*: Ј. Жујовић. Универзитетски уџбеник.
298. 1900. *Геологија Србије, II. Еруйтивне сѣне*. Посебна издања Српске Краљ. акад., стр. 1–239. Са Атласом, св. 2. Београд.
299. 1911. *Борба за живоити и узајамност код живоитиња*. Популарна библиотека Удружења студената природњака, бр. 2, стр. 1–39. Београд.
300. 1921. *Поуке из геологије*. Књиге Српског геол. др., књ. 1, стр. 1–87. Београд.
301. 1923. *Оитија геологија*. Држ. штампарија Краљ. СХС, стр. 1–319. Београд. Универзитетски уџбеник.
302. 1924. *Les roches éruptives de la Serbie*. – *Annales Géolog. Pépins. Balkan. Annexe*, стр. 1–131. Београд.
303. 1927. *Посиће Земље и наше домовине. I*. Српска књиж. задруга, Поучник, V, стр. 1–188. Београд.
304. 1929. *Посиће Земље и наше домовине. II*. Српска књиж. задруга, Поучник V, стр. 1–222. Београд.
305. 1931. *Снабдевање села водом. Извори и бунари*. Српска Краљ. акад., Поучна библиотека, бр. 5, стр. 1–119. Београд.
306. 1986. *Дневник. I*. Архив Србије, стр. 1–254. Београд.
307. 1986. *Дневник. II*. Архив Србије, стр. 1–263. Београд.

4. ОСТАЛЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ

1874.

308. *Пућовање са Земље на Месец и око Месеца, написао Жил Верн*. *Превод* В. Т. Гавриловић. – Рад, год. I, угледни број, стр. 18–20. Београд.
309. *Ј. Ж. са ѣридесеторицом ѣоитиисника.: Проѣсѣт ѣака на Великој школи. Проѣтив расѣиса Минисѣра ѣросвеѣте и црквених ѣослова*. – Застава, год. IX, бр. 123, стр. 3. Нови Сад.
310. *Пейровић, Р., Сѣојановић, С., Ј. Ж. и др.: Објава. Побраѣимсѣво*. – Будућност, год. II, бр. 99, стр. 4. Београд.
311. *Милијашевић, Ђ., Борђевић, А. и Ј. Ж.: Књижевни оѣлас Побраѣимсѣва*. – Јавност, год. II, бр. 32, стр. 4. Крагујевац.

312. *Махиавело и Монѿескије о ишѿмѿи*. – Јавност, год. II, бр. 33, стр. 2–3; бр. 34, стр. 2–3 и бр. 35, стр. 2–3. Крагујевац.
313. „*Видов-дан*“, *омладина* и „*Исѿок*“. – Глас Јавности, год. I, бр. 9, стр. 3–4. Крагујевац.
314. *Рисѿиѿ и народ*. – Ibid., год. I, бр. 10, стр. 1–3. Крагујевац.
315. *Коѿа ћемо за скуѿишѿинара*. – Ibid., бр. 18, стр. 3–4. Крагујевац.
316. *Ђачка ѿбуна у учѿиѿељској школи*. – Ibid., бр. 28, стр. 1–2 и бр. 29, стр. 1–2. Крагујевац.
317. *На ѿробу Маринковићевоѿ минисѿарсѿва*. – Ibid., бр. 33, стр. 1–2. Крагујевац.
318. *Сѿојѿљковић, Д. К., Милијашевић, Ђ., Ђорђевић, А., Ј. Ж. и груѿи: Правила Фонда за сиромашине ѿаке на Великој школи*. – Будућност, год. II, бр. 29, стр. 4. Београд.

1875.

319. *Сѿрагање и ѿкреѿ народа*. – Ibid., год. III, бр. 5, стр. 1. Београд.
320. *Деоба словенских језика од Ђ. Даничића*. – Рад, год. II, бр. 1, стр. 12–13. Београд.
321. *Позив на ѿреѿѿилашѿу на књѿзу „Чија је будућностѿ?“*. – Прештампано у: бр. 306 у овој библиографији, стр. 36–38.

1876.

322. *Свеѿозар Марковић*. – Орао, велики илустровани календар, год. II, за 1876, стр. 131–136. Нови Сад. – Прештампано у: В. Вулеѿић (edit.): *Савременици о Светозару Марковићу*, стр. 172–177. Издав. предуз. Рад. Београд, 1976.

1878.

323. *Etudes de Linguistique et d'Ethnographie par A. Havelacque et J. Vinson, Paris. Рефе-раѿѿ*. – Стража, год. I, септембар, стр. 165–168. Нови Сад.
324. *South Slavonians and Rajpoots by H. S. Main. Рефе-раѿѿ*. – Ibid., стр. 169–170. Нови Сад.
325. *Пеѿѿ бележака о енѿлеским радовима о јуѿословенима. Рефе-раѿѿ*. – Ibid., стр. 170–171. Нови Сад.
326. *The People of Turkey. St. L. Poole edit. Рефе-раѿѿ*. – Ibid., год. I, октобар, стр. 332. Нови Сад.
327. *Заборовски: L'homme prѿhistorique. Рефе-раѿѿ*. – Ibid., стр. 332–335. Нови Сад.

1879.

328. *Куѿшонс: Прегѿвор за француски ѿревод рага: Ч. Дарвина о ѿлођењу биљака*. – Стража, год. II, јануар, стр. 129–138. Нови Сад. *Превод Ј. Жујовић*.
329. *Русија и Балканско ѿишѿање од М. Драѿманова*. – Ibid., стр. 147–149. Нови Сад.
330. *Писма Ј. Панчићу (од 1879 до 1884). У П. Сѿевановић: Прилози за ишѿорију геолоѿије у Србији XIX века*. – Геолошки анали Балк. пол., књ. XL, стр. 347–351. Београд, 1976.
331. *Морају бишѿ неѿријаѿељи*. – Стража, год. II, бр. 1, стр. 40–48; бр. 2, стр. 179–194; бр. 3, стр. 386–398. Нови Сад. *Превод Ј. Жујовић*. – Прештампано у: Малој библиотеци, св. 5, штампар. А. Пајевића, стр. 1–40. Нови Сад.
332. *Чија је будућностѿ од П. Лаврова*. Извор: бр. 162 у овој библиографији, стр. 204.

1882.

333. *Извештај о нижим гимназијама: неџоџинској, великоџрадишћанској, зајечарској и џиројској и гимназијској реалци књажевачкој.* – Просветни гласник, год. III, бр. 17, стр. 639–642. Београд.
334. *Les Etats Unis d'Europe. Journal de Genève.* Извор: бр. 162 у овој библиографији, стр. 172.

1883.

335. *Извештај о ситању настајаве џриродних наука у средњим школама у Ваљеву, Чачку, Ужицу, Лозници и Г. Милановцу.* – Просветни гласник, год. IV, бр. 21, стр. 852–855. Београд.
336. *Одговори. I. Српској независности. II. Г. Андри Мишићу.* Парна штампар. Задруге штамп. радника, стр. 1–19. Београд.

1884.

337. *Говор на банкеју у часи Др Ј. Панчића.* – Српске новине, бр. 286 (за 30. 12.). Београд.

1885.

338. *Извештај о исцјићима зрелости у Крађујевачкој гимназији на крају 1884–85 школске године.* – Просветни гласник, год. V, бр. 19, стр. 591–597. Београд.

1887.

339. *О реформи средњих школа. Говор на Главном џросветном савешу.* – Просветни гласник, год. VIII, св. 12, стр. 461–462. Београд.
340. *Извештај о раду Академије у џрошлој академској години.* – Годишњак Српске Краљ. академ., књ. I, стр. 163–176. Београд, 1888.

1888.

341. *Говор.* – Панчићева споменица. Посебна издања Срп. Краљ. академ., бр. I, стр. 25–31. Београд.
342. *Годишњи извештај о раду Српске Краљевске академије у 1888.* – Годишњак Срп. краљ. академ., књ. II, за 1888, стр. 199–219. Београд, 1888. Прештампано у књ. III за 1889, стр. 120–140. Београд, 1890.

1889.

343. *Реферат о рукојису Љ. Миљковића: Аниђројолођија с дијететиком.* – Просветни гласник, год. X, бр. 7 и 8, стр. 215–216. Београд.

1892.

344. *Ј. Ж. и Павловић, П.: Реферат о рукојису Минералођија и геолођија за више разреде школа од Јов. Ђ. Докића.* – Ibid., год. XIII, бр. 2, стр. 83–96. Београд.

1895.

345. *Извештај о зајечарској и неџоџинској гимназији.* – Ibid., год. XVI, бр. 2, стр. 108–110. Београд.

346. *Извештај Председништва Академије о раду у прошлој 1895. години.* – Годишњак Срп. Краљ. академ., књ. IX за 1895, стр. 49–61. Београд, 1896.

347. *Божослав Шулек. Некролоџ.* – Ibid., стр. 363–369. Београд, 1896.

1896.

348. *Извештај Председништва Академије о раду у прошлој 1896. години.* – Ibid., књ. X за 1896, стр. 83–87. Београд, 1897.

349. *Поклич за Музеј Српске земље.* – Дело, год. III, књ. IX, стр. 163. Београд.

1897.

350. *Садашње уређење Велике школе.* – Дело, год. IV, књ. XIII, стр. 93–107. – Прештампано под истим насловом у посебну брошуру, Парна радикална штампарија, стр. 1–15. Београд.

351. *Говор при откривању сџоменика Ј. Панчићу (11. маја 1897).* Прештампано у бр. 306 у овој библиографији, стр. 93–94, Београд, 1986.

352. *Извештај Председништва Академије о његовом раду у прошлој 1897. години* – Годишњак Српске Краљ. академ., књ. XI, за 1897, стр. 74–93. Београд, 1899.

353. *Реферат о П. Павловић: Фауна фораминифера из медитеранских слојева Србије.* – Ibid., стр. 18–19. Београд, 1899.

1898.

354. *Извештај о раду Српске Краљевске академије у години 1898.* – Ibid., књ. XII за 1898, стр. 120–132. Београд, 1899.

355. *Светислав Вуловић. Некролоџ.* – Ibid., стр. 208–212. Београд.

1899.

356. *Милутић Гарашанин. Некролоџ.* – Ibid., стр. 213–219. Београд, 1899.

357. *Виљем Гледсџон. Некролоџ.* – Ibid., стр. 225–232. Београд, 1899.

1900.

358. *Краљ Милан. Некролоџ.* – Ibid., књ. XIV за 1900, стр. 311–322. Београд, 1901.

1901.

359. *Аћим Чумић. Некролоџ.* – Ibid., књ. XV за 1901, стр. 157–261. Београд, 1902.

360. *Стеван Р. Појовић. Некролоџ.* – Ibid., књ. XVI за 1901, стр. 261–264. Београд, 1902.

361. *Груписање сељачких имања. Зайиске из моје Обломовке.* – Законитост, год. II, стр. 2 и 3 у бројевима: 150, 151, 152, 153, 154 и 155. Београд.

362. *Изјава.* – Мали Журнал, год. VII, бр. 276, стр. 1. Београд.

1902.

363. *Једно писмо местио предговора.* У књизи под бр. 486 у овој библиографији, стр. III–IV. Београд.

364. *Наша прва реч.* – Одјек, год. I, бр. 1, стр. 1. – Прештампано у год. II, бр. 5, стр. 1. Београд.

365. *Устџавни режим Леополда I краља Белџије (по Ловелију)*. – Ibid., год. I, бр. 86, стр. 2–3; бр. 87, стр. 2. Београд.
366. *Јеци и огјеци*. – Одјек, год. I, бр. 6, стр. 1–2; бр. 12, стр. 1–2; бр. 66, стр. 2; бр. 67, стр. 1–2; бр. 72, стр. 2; бр. 73, стр. 2; бр. 74, стр. 1; бр. 75, стр. 2. Београд.

1903.

367. *Јеци и огјеци*. – Ibid., год. II, бр. 60, стр. 1; бр. 61, стр. 1–2. Београд.
368. *Пројлас радикалне левице*. – Ibid., год. II. (Извор: бр. 162 у овој библиографији, стр. 204.) Београд.
369. *Говор о зајму на V седници Сенаџа (24. јула 1902)*. – Ibid., год. II, бр. 21, стр. 1–2. Београд.
370. *Трулеж и расипање*. – Ibid., год. II, бр. 1, стр. 2; бр. 32, стр. 2. Београд.
371. *(О смеру огјековаца)*. – Одјек, год. II, бр. 13, стр. 1. – Прештампано у бр. 18, стр. 1. Београд.
372. *Ришмон: Сејш се сељаче*. – Одјек, год. I, бр. 7, стр. 1. Београд. *Превод Ј. Жујовић*.
373. *Сјручносџ наше сџарије браће*. – Одјек, год. II, бр. 157, стр. 1–2; бр. 159, стр. 1; бр. 160, стр. 1. Београд.
374. *Земљорадничке невоље у Источној Србији*. – Ibid., бр. 183, стр. 2. Београд.
375. *Криза земљорада у Француској*. – Ibid., бр. 50, стр. 1. Београд.
376. *Земљорадничке задруге у Белџији*. – Ibid., бр. 59, стр. 1–2; бр. 60, стр. 2. Београд.
377. *Срјска радикална сјранка. Говор на збору самосјалних радикала у Јаџодини 10. августа 1903*. – Ibid., бр. 154, додатак броју. Београд. Прештампано у посебној брошури с истим насловом, стр. 1–26. Штампарија С. Николић. Београд.

1904.

378. *Говор на ојварању Музеја Срјске земље*. – Годишњак Српске Краљ. академ., књ. XVIII за 1904, стр. 257–261. Београд, 1905.

1905.

379. *Поздравни џовор на свечаном ојварању Срјскоџ универзитетџа у име Срјске Краљевске академије*. – Ibid., књ. XIX за 1905, стр. 73–77. Београд, 1906. – Прештампано у: Одјеку, год. IV, бр. 231, стр. 1. Београд.
380. *Коалициона влада*. – Одјек, год. IV, бр. 114, стр. 1. Београд.
381. *Мисли о фонду за земљорадничке џензије*. Девети конгрес земљорадничких задруга, стр. 1–15. Штампарија С. Николића. Београд. Прештампано у Српском књижевном гласнику, год. V, књ. XIV, св. 10, стр. 754–766. Београд.
382. *Говор Ј. М. Жујовића, минисџра сјољњих џослова џриликом дебџје 11. окџбра 1905*. – Одјек, год. IV, бр. 237, додатак уз број. Београд.
383. *Нацрт џроџрама Срјске радикалне сјранке*. – Ibid., бр. 78, стр. 1–2. Београд.
384. *Писмо уреднику*. – Политика, бр. 684 (од 6. 12. 1905), стр. 1. Београд.

1911.

385. *Борба за живои и узајамносџ код живоишња*. – Српски књиж. гласник, год. XI, књ. XXVI, св. 9–12, стр. 677–687, 775–789, 854–860, 940–944. Прештампано у посебној брошури под истим називом. Популарна библиотека Удружења студената природњака, бр. 2, стр. 1–39. Београд.

386. *Борба за живои и узајамноси код живоиша.* – Одјек, год. X, бр. 286, стр. 5. Београд.
387. *Поздравни говор X Конгресу словенских новинара (27. јуна 1911).* – Одјек, год. X, бр. 141, стр. 1–2. Београд.
388. *Главни задаци радикалне демократије у Србији. Предавање у Демокрајском клубу Радикалне сйранке.* – Ibid., бр. 22, стр. 1–2; бр. 23, стр. 1–2. Београд. – Прештампано у посебној брошури под истим називом, стр. 1–23. Београд.

1914.

389. *Програм рада за добро села. Зайске из моје Обломовке.* – Земљорадничка задруга, год. XX, бр. 4, стр. 111–118. Београд. – Прештампано у посебној брошури под истим насловом, стр. 1–10, штампарија Досит. Обрадовић, Београд. Касније прештампано у календару: Републиканац, за 1925, стр. 27–34. Издање Републике. Београд, 1925; и у листу „Савремена општина“, год. I, бр. 4, стр. 52–58, Београд, 1926.

1916.

390. *Hommage à la France. La Ligue de l'Enseignement pendant la guerre. Paris. 8. maja 1916.* – La Patrie Serbie, год. I, № 1, стр. 19–23. Paris.
391. *Поклич Америци Лајтинској.* Извор: бр. 162 у овој библиографији, стр. 203.

1917.

392. *Sur l'agriculture et les paysans en Serbie. Académie d'agriculture de France,* стр. 1–24. Paris.
393. *Luis Liard.* – La Patrie Serbe, год. I, бр. 11, стр. 506–508. Paris.
394. *Les Serbes.* Conférence à Lyon, стр. 1–46. Imprim. générale Lahure. Paris.
395. *La vie intellectuelle de la Serbie.* – Revue internationale d'Enseignement, No. 9–10. Paris.

1918.

396. *La politique intellectuelle franco-serbe.* – La Patrie Serbe, No. 3–4, стр. 142–152 и No. 5–6, стр. 227–241, Paris. Прештампано у посебној брошури под истим називом, стр. 1–25. Paris.
397. *Pour le rapprochement intellectuel franco-serbe.* – Ibid., стр. 26–28. Paris.
398. *Српски сељак.* – Домовина, календар за 1918, стр. 81–85. Државна штампар. Краљ. Србије. Крф.
399. *Influence intellectuelle française sur les Serbes.* Conférence à Paris, стр. 1–66. Imprim. Lafolie Fr. Vannes.
400. *Le sol et la situation agriculture dans les pays serbo-croates et slovènes.* Les conférences de la Yougoslavie, No. 2. Paris–Vannes.
401. *Les paysans en Serbie.* – L'instituteur (Учитель), год. I, бр. 5, стр. 1–4. Paris.
402. *Dalmatie.* – Ibid., бр. 6, стр. 10–13. Paris.

1919.

403. *Ž., J., Belitch, A. i Đordevich, J.: Rapprochement intellectuel franco-yougoslave.* – Questions contemporaines, no. 11, стр. 1–2. Ligue des Universit. serbo-croato-slaves. Из: Revue Yougoslave. Paris.
404. *Pour rapprochement Universitaire.* – Ibid., стр. 3–12. Paris.

405. *Ошацибина. Беседа српским инвалидима на Пејировдан 1918.* – Књига за народ, бр. 1, стр. 3–14. Државна штампарија СХС. Београд.
406. *Salut Serbe à la France.* Office scolaire Serbe, стр. 1. Imprim. du Palais. Paris.

1920.

407. *Говор председника С. К. Академије.* – Годишњак Српске Краљ. академ., књ. XXVIII за 1914–1919, стр. 99–131. Београд, 1921.
408. *Др Драгољуб Павловић. Некролоџ.* – Република, год. IV, бр. 38, стр. 1. Београд.
409. *Загаци новоџ доба.* – Просветни гласник, год. XXXVI, бр. 1, стр. 2–8. Београд.
410. *Проџлас академика Др Бранислава Пејронијевића 2. 1. 1921.* – Годишњак Српске Краљ. академ., књ. XXIX, за 1920, стр. 102–111. Београд, 1922.
411. *Реч председника Академије.* – Ibid., стр. 112–123. Београд, 1921.
412. *Ернесџ Дени. Некролоџ.* – Ibid., стр. 206–209. Београд, 1921.
413. *Реч председника Академије за проџлас академика Ђорџа Јовановића.* – Ibid., стр. 134–140. Београд, 1921.

1921.

414. *Поводом избора Ж. Павловића за љравоџа члана СКА.* – Ibid., стр. 134. Београд, 1922.
415. *Поводом избора Сџ. Куљбакина за доџисноџ члана СКА.* – Ibid., стр. 133–134. Београд, 1921.
416. *Наџџробна беседа Живоџину Јуришићу.* – Ibid., књ. XXX за 1921, стр. 287–290. Београд, 1922.
417. *Проџлас академика Боџдана Поџовића на свечаном скуџу Академије, 31. 3. 1921.* – Ibid., стр. 166–180. Београд, 1922. Прештампано у: Просветном гласнику, год. XXXVIII, бр. 4, стр. 193–198. Београд.
418. *Проџлас академика Боџдана Вулића 10. 4. 1921.* – Ibid., стр. 180–200. Београд, 1922.
419. *Поздрав Срџских жена уџедињеним Србима, Хрваџима и Словенцима.* – Вардар, календар за 1921, стр. 19–29. Београд.
420. *О украџинском џиџању. Украџина.* Извор: бр. 162 у овој библиографији, стр. 203. Београд.
421. *Исџорија и Геолоџија.* – Гласник професорског друштва, књ. I, св. 5, стр. 198–208. Београд.
422. *Научни и књижевни рад Др Николе Вулића.* – Ibid., стр. 221–225. Београд.
423. *Дан џрославе џредседника Чехо-словачке Реџублике џ. Т. Масарика. (Говор 7. 3. 1921.)* – Република, год. V, бр. 56, стр. 1–2. Београд.

1922.

424. *Пол Дешанел, џредседник Француске Реџублике.* – Република, год. VI, бр. 38, стр. 1–2. Београд.
425. *Лиџа народа и ми. Говор на сасџанку са џредсџавницима Лиџе Народа (1. 11. 1922).* – Ibid., год. VI, бр. 88, стр. 2. Београд.
426. *Научни рад у Академији наука у 1921. џодини.* – Годишњак Српске краљ. академ., књ. XXX за 1922, стр. 231–237. Београд, 1923.

427. *Поздравна реч на њослави њедесетїоџодишњице научноџ рада Симе Лозанића* (28. 11. 1922). – Ibid., стр. 152–159. Београд, 1923. Прештампано у: Просветном гласнику, год. XXXIX, бр. 11–12, стр. 646–649. Београд.

1923.

428. *О рејубликанизму у Србији*. – Републиканска библиотека, св. 10, стр. 1–32. Београд.
429. *Француска Рејублика*. – Ibid., св. 11, стр. 1–26. Београд.
430. *Француска наука*. – Просветни гласник, год. XL, св. 5, стр. 273–280; св. 6, стр. 349–358; св. 7 и 8, стр. 451–461. Београд. Прештампано под истим насловом посебно: Државна штампар. Краљ. СХС, стр. 1–30. Београд.
431. *О француском духу и карактџеру*. – Српски књижевни гласник, НС, књ. X, бр. 1, стр. 347–352; бр. 6, стр. 448–454. Београд. Прештампано посебно под истим насловом, стр. 1–14. Штампарија Родољуб. Београд.
432. *(Бивши самостїалац): „Огјек“*. – Република, год. VII, бр. 102, стр. 1. Београд.

1924.

433. *(Обломов): Народна њривреда Краљевске есхаеовске економије*. – Ibid., год. VIII, бр. 62, стр. 2. Београд.
434. *Госїодину Пайаанасїасију, вођи ѓрчке Рејубликанске сїранке. Телеѓрам*. – Ibid., бр. 6, стр. 1. Београд.
435. *Председник Вилсон. Говор на њослави Вилсона у Беоѓрагу* (17. 2. 1924). – Ibid., бр. 14, стр. 1. Београд.
436. *Говор (на IV Конѓресу Јуѓословенске рејубликанске сїранке, 7. 12. 1924)*. – Ibid., бр. 98, стр. 1. Београд.
437. *О личносїи Јована Скерлића. Говор* 15. 5. 1924. – Српски књижевни гласник, НС, књ. XII, бр. 3, стр. 182–186. Београд. Прештампано посебно под истим насловом, стр. 3–7. Београд.

1925.

438. *О најредној Чехословачкој од Драѓише Лайчевића*. – Земљорадничка задруга, год. XXXI, за 1925, бр. 5, стр. 210–211. Београд.
439. *Пољска њривреда у народним њословицама*. – Ibid., бр. 6, стр. 251–252. Београд.
440. *Уїицај Свеїѓозара Марковића на школску омлагину*. – Буктиња, год. II, бр. 15, стр. 129–146. Београд. Прештампано у: В. Вулетић (editor): *Савременици о Светозару Марковићу*. Издав. предуз. Рад, стр. 54–68. Београд, 1976.

1927.

441. *О умрлим Милану Пеїковићу и Јовану Цијићу*. – Записници Српског геол. др. за 1924–1930, збор 226 (10. 2. 1927). – Геолошки анали Балк. пол., књ. XI, св. 1, стр. 172. Београд, 1932.
442. *О садашњој духовној и моралној кризи. Говор* 25. 12. 1927. У: За републику, стр. 1–12. Штампарија Туцовић, Београд, 1928.
443. *Introduction*. У: V. Bain и M. Miladinovich: *Précis d'Histoire Serbe*, стр. XXXI–XXXII. Paris.

1929.

444. *Једна реч ђросвећеном човеку. I. Писмо ђ. Бождану Појовићу; II. Принос геолозије ђросвећеном човеку.* – Зборник у част Богдана Поповића, стр. 1–10. Издање Геце Кона. Београд.

1937.

445. *Из усјомена Јов. М. Жујовића.* У: М. С. Јовановић (editor): Никола Пашић, стр. 257–263. Издање Самоуправе. Београд. Прештампано из радова под бр. 322 и 440 из ове библиографије.

5. УРЕЂИВАЊЕ

446. Уређује рубрику „Научни преглед“ у часопису Рад, Београд, за 1882. годину.
 447. Уређује: Годишњак Српске Краљевске академије: I (1887); II (1888); X (1896); XI (1897); XII (1898); XV (1901); XVI (1902); XVII (1903); XVIII (1904); и XIX (1905). Београд.
 448. Уређује: Глас Српске Краљевске академије, Одељење природно-математичких наука: LXXIII (1907); LXXV (1908); LXXVI (1909); LXXIX (1909); LXXX (1910); LXXXIII (1911); CXI (1924); CXII (1924); CXV (1925); CXVI (1925); CXVII (1926); CXIX (1926); CXX (1926); CXXI (1926); CXXV (1927); CXXVIII (1927). Београд.

Најомена. Пошто у издањима Српске краљевске академије до краја Другог светског рата нису посебно истицани уредници појединих публикација и часописа, на основу до тада важећих правила узето је као веома вероватно да је Ј. Жујовић уредио наведене бројеве Годишњака и Гласа СКА.

449. Уређује: Геолошке анализе Балканског полуострва: књ. I, св. 1 и 2; књ. II, св. 1 и 2; књ. III, св. 1 и 2; књ. IV, св. 1 и 2; и књ. V, св. 1 и 2. Београд.

РАДОВИ О ЈОВАНУ ЖУЈОВИЋУ

450. Анђелковић, Ј. 1984. *Две нове врсте фосилних риба из Појовачког басена.* – Геолошки анали Балк. пол., књ. XLVIII, стр. 123–128. Београд.
 451. Анђелковић, М. 1966. *Амонити из слојева са *Aspidoceras acanthicum* Сјаре ђланине (Источна Србија).* – Paleontologia Jugoslavica, ЈАЗУ, бр. 6, стр. 83–84. Загреб.
 452. Анђелковић, М. 1980. *Регионална геолозија и ђалеонђологија.* У: 100 година Геолошке школе и науке и 35 година Рударске школе и науке на високошколским установама у Београду, стр. 37–44. Београд.
 453. Анђелковић, М. 1988. *Јован Жујовић – оснивач геолошке науке и школе у Србији.* – Геолошки анали Балк. пол., књ. LI, стр. 1–12. Београд.
 454. Анђелковић, М. 1988. *Јован Жујовић и геолошка карта Србије.* – Ibid., стр. 51–56. Београд.
 455. Анђелковић, М. 1988. *Дојринос Јована Жујовића за сјираиђграфију јуре у Србији.* – Ibid., стр. 97–102. Београд.
 456. Антула, Д. 1903. *Средњи неом код Црнољевике.* – Ibid., књ. VI, св. 1, стр. 6–73. Београд.

457. Белић, А. 1936. *Јован Жујовић, 30. 10. 1856–19. 7. 1936.* – Српски књижевни гласник, НС, књ. XLVIII, бр. 8, стр. 603–606. Београд.
458. Белић, А. 1936. *Помени њоводом смрти Јована Жујовића на Одељењу природно-математичких наука и у Председништву Срп. Краљ. академије.* – Годишњак Српске Краљ. академ., књ. XLVI за 1936, стр. 34 и 98–99. Београд, 1937.
459. Белић, А. 1936. *О ујражњеном месту у Одбору ЈАЗУ за океанографски институт, после смрти Јована Жујовића.* – Ibid., стр. 44. Београд, 1937.
460. Белић, А. 1936. *Завештање Ј. Жујовића.* – Ibid., стр. 101–102. Београд, 1937.
461. Белић, А. 1936. *Загужбина Сјане и Јована М. Жујовића у Српској Краљевској академији.* – Ibid., стр. 111, 117, 134, 135, 153, 155, 158 и 253. Београд, 1937.
462. Богдановић, М. В. (editor), 1925. *Учесници на Конгресу Јужословенске републиканске странке, одржаном 7. децембра 1924. год. у Београду. Фотографија.* – Републиканац, календар за 1925. годину, стр. 18. Београд.
463. Боранић, Д. (editor), 1936–37. *Саопштење о смрти члана дописника др Јована Жујовића.* – Летопис Југослав. академ. знан. и умјетн., св. 50, за 1936–37, стр. 24. Загреб, 1938.
464. Брусина, С. 1893. *Оглуми српске ѿерцијарне малакологије.* – Геолошки анали Балк. пол., књ. IV, св. 1, стр. 192–208. Београд.
465. Брусина, С. 1897. *Грађа за неогенску малакологију фауну Далмације, Хрватске и Словеније уз неке врсте из Босне, Херцеговине и Србије.* – Дјела Југосл. акад. знан. и умјетн., год. XXI, бр. 18, стр. 1–43. Загреб.
466. Брусина, С. 1902. *Iconographia molluscarum in tellura terciaria Hungariae, Croatiae, Slavoniae, Dalmatiae, Bosniae, Hercegovinae, Serbiae et Bulgariae.* Zagreb.
467. Вулетић, В. (editor), 1976. *Јован Жујовић.* У: Савременици о Светозару Марковићу, стр. 51–53. Издав. предуз. Рад. Београд.
468. Вучковић, В. 1957. *Јован Жујовић и завереничко ишћење.* – Књижевност, год. XII, бр. 11, стр. 480–484. Београд.
469. Вучковић, В. 1971. *Јован Жујовић.* – Енциклопедија Југославије, св. VIII, стр. 649. Лексикографски завод, Загреб.
470. Гавриловић, Б. 1936. *Сјваралачки дух Јована Жујовића.* – Политика, 22. јули 1936, стр. 10. Београд.
471. Гавриловић, Б. 1936. *Говор над огром Јована Жујовића.* – Годишњак Српске Краљ. академ., књ. XLVI за 1936, стр. 345–350. Београд, 1937. Прештампано у: Правда, год. XXXII, бр. 11403, стр. 7. Београд.
472. Грубић, А. 1988. *Оснивање Капедре за минералогију и геологију 1880. године.* У: А. Митровић (editor): Универзитет у Београду 1838–1988, стр. 453–471. Београд.
473. Грубић, А. 1992. *Јован Жујовић.* У: Н. Пантић и М. Сладић-Трифунковић (editor): Спомена сто година Српског геолошког друштва 1891–1991, стр. 105–106. Београд.
474. Грубић, А. *Јован Жујовић (1856–1936). A Biography.* Saracas. (У штампи.)
475. Д. Д. Ж. 1936. *Јован Жујовић. Некролоџ.* – Живот и рад, год. IX, књ. XXIV, св. 155, стр. 189–191. Београд.
476. Димитријевић, Б. 1936. *Јован Жујовић и Пољопривредни факултет.* – Политика, 22. јул 1936, стр. 10. Београд.
477. Димитријевић, Б. 1936. *Јован Жујовић, аџрогеолоџ.* – Записници Српског геол. др. за 1936. – Геолошки анали Балк. пол., књ. XIV, стр. 17–23. Београд, 1937.

478. Димитријевић, Б. 1951. *Уводна реч*. – Споменица, 60-годишњица Српског геолошког друштва, 1891–1951, стр. 7–8. Београд, 1954.
479. Димитријевић, Б. 1956. *Јован Жујовић (1856–1936), њворац Српског геолошког друштва*. – Записници Српског геол. др. за 1956, стр. 1–3. Београд, 1957.
480. Динић, К. 1905. *Писмо Ђоси. Балужцићу*. – Политика, бр. 407, од 28. 2. 1905, стр. 2–3. Београд.
481. Динић, К. 1905. *Изјава* – Ibid., бр. 414 од 7. 3. 1905, стр. 2. Београд.
482. Боковић, М. П. 1976. *Јован Жујовић*. – Завичај, год. XXIV, бр. 193, стр. 18–19. Београд.
483. Ђорђевић, Ж. 1936. *Јован Жујовић као научник*. – Политика, 22. јули, 1936, стр. 10. Београд.
484. Ђурђевић, Д. 1993. *Научници и државници. Уочи данашње изборне скупштинe у САНУ*. – Ibid., од 2. 12. 1993, стр. 14. Београд.
485. Живковић, М. 1893. *Терцијар средњег дела Тимочког басена*. – Геолошки анали Балк. пол., књ. IV, св. 1, стр. 37–118. Београд.
486. Жујовић, Младен, 1902. *Белешке Младена Жујовића државног саветника*. Државна штампарија Краљ. Србије. Београд.
487. Ибровац, М. 1936. *Велики њборник мира*. – Политика, од 22. јула 1936, стр. 10. Београд.
488. Иностранци. 1936. *Јован М. Жујовић*. – Српски књижевни гласник, НС, књ. XLVIII, бр. 8, стр. 637. Београд.
489. Јанкичевић, Ј. И Рабреновић, Д. 1988. *Значај радова Јована Жујовића за њзнавље крeге Србије*. – Геолошки анали Балк. пол., књ. LI, стр. 103–106. Београд.
490. Johannsen, A. 1938. *A descriptive Petrography of Igneous rocks*. Vol. IV, part. I. стр. 400. The Univers. Chicago Press. Chicago.
491. Јовић, В. 1988. *Јован Жујовић – ушемељивач њејрографije у Србији*. – Геолошки анали Балк. пол., стр. 43–50. Београд.
492. Јовић, В. 1988. *Жујовићев допринос српској археолозији*. – Ibid., стр. 129–136. Београд.
493. Јовић, В. 1993. *Јован Жујовић (1856–1936)*. У: П. Јеремић (editor): 100 најзнаменитијих Срба, стр. 377–381. Издав. предуз. Принцип, Ш–Публик. Београд–Нови Сад.
494. Којић, М. 1936. *Јован Жујовић, њворац Српског геолошког друштва*. – Записници Српског геол. др. за 1936. – Геолошки анали Балк. пол., књ. XIV, стр. 8–10. Београд, 1937.
495. Кошанин, Н. 1926. *Жујовић, Јован*. У: С. Станојевић: Народна енциклопедија Српско-Хрватско-Словеначка, књ. I, стр. 752–753. Загреб.
496. Луковић, М. 1936. *Јован Жујовић, геолог*. – Записници Српског геол. др. за 1936. – Геолошки анали Балк. пол., књ. XIV, стр. 10–14. Београд, 1937.
497. Луковић, М. 1951. *Шезгесет њодина рада Српског геолошког друштва*. – Споменица 60-годишњица Српског геолошког друштва 1891–1951, стр. 15–53. Београд, 1954.
498. Marić, L. 1974. *Minerali, stijene i rudna лежишта у нашој земљи од преисторије до данас*. Jugoslav. akad. znan. i umjetn. i Srpska akad. nauka i umetn., стр. 70–73. Zagreb.
499. Матејић, А. 1971. *Научник у служби своје земље*. – Политика за децу, У: Политици од 29. 4. 1971, стр. 18. Београд.

500. Миладиновић, М. 1988. *Социолошко-политичколошки преглед друштвеној стварности Јована Жујовића*. – Геолошки анали Балк. пол., књ. LI, стр. 167–177. Београд.
501. Миладиновић, М. 1988. *Морал у политичком и научном деловању Јована Жујовића*. – Ibid., стр. 179–189. Београд.
502. Милосављевић, Ј. 1923. *Академик Жујовић. (Телеграм.)* – Република, год. VII, бр. 103, стр. 1. Београд.
503. Мијатовић, Ч. 1888. *О раду Јована М. Жујовића као секретара академије*. – Годишњак Српске Краљ. академ., књ. II (1888), стр. 222–223. Београд. Прештампано и у књ. III (1889), стр. 140–143. Београд.
504. Милекић, Г. (editor), 1989. *Јован Жујовић. Пегесей славних Срба*. Библиотека Конрад, стр. 211–213. Београд. (Прештампано из рада под бр. 495 ове библиографије.)
505. Милићевић, Д. 1936. *Јован Жујовић на задружном пољу*. – Политика од 22. јула 1936, стр. 10. Београд.
506. Милојевић, С. 1954. *Јован Жујовић*. Геолошка библиографија Југославије од XIV века до 1944. године, стр. 318–320. Библиографски институт ФНРЈ. Београд.
507. Михајловић-Павловић, М. 1988. *Јован Жујовић један од оснивача Музеја српске земље (Природњачки музеј у Београду)*. – Геолошки анали Балк. пол., књ. LI, стр. 123–128. Београд.
508. Митровић, Ј. и Пешић, Л. 1986. *Лик и дело Јована Жујовића*. – Политика, од 27. 12. 1986, стр. 11. Београд.
509. Митровић-Петровић, Ј. и Павловић, М. 1988. *Дојринос Јована Жујовића развоју палеонтологије у Србији*. – Геолошки анали Балк. пол., књ. LI, стр. 33–41. Београд.
510. Млађеновић, М. 1983. *Отац српске геологије. У: Утемељивачи наше науке*. – Политика, од 16. 12. 1983, стр. 14. Београд.
511. М. П. 1924. *Извештај са III Конгреса Југословенске републиканске скупшине 9. јанура 1924*. – Република, год. VIII, бр. 3, стр. 1. Београд.
512. Николић, П. 1988. *Фосилна горива у радовима Јована Жујовића*. – Геолошки анали Балк. пол., књ. LI, стр. 67–80. Београд.
513. Павловић, М. 1937. *Јован Жујовић*. – Весник Геолошког института Краљ. Југосл., књ. V, стр. 11–14. Београд.
514. Павловић, П. 1903. *О фауни и старости зрелишних слојева у Срему*. – Геолошки анали Балк. пол., књ., VI, св. 1, стр. 134–145. Београд.
515. Павловић, П. 1911. *Beitrag zur Kenntnis der Foraminiferen aus der II Mediterranstufe in Serbien*. – Ibid., књ. VI, св. 2, стр. 556–579. Београд.
516. Павловић, П. 1988. *О „основима геотектоники“ Ј. Жујовића*. – Ibid., књ. LI, стр. 57–65. Београд.
517. Павловић, П. 1988. *Гледишта Ј. Жујовића о старости и подели метаморфних стена Србије са освртом на неке новије резултате у њиховом проучавању*. – Ibid., стр. 81–86. Београд.
518. Павловић, М., Еремија, М. и Анђелковић, Ј. 1988. *Дојринос Јована М. Жујовића проучавању терцијара у Србији*. – Ibid., стр. 107–114. Београд.
519. Пантић, Н. 1992. *Српско геолошко друштво 1891–1991*. – Споменица, 100 година Српског геолошког друштва, стр. 11–52. Београд.
520. Перовић, Л. 1993. *Научник и политичар: Јован Жујовић*. Предавање у Коларчевој задужбини 1. 3. 1993. Београд. (Рукопис.)

521. Петар I, 1912. *Указ о пензионисању Јована Жујовића*. – Српске новине, год. LXXIX, од 15. фебруара 1912, стр. 1. Београд.
522. Петковић, В. К. 1908. *Тужница и њено подножје*. – Споменик Српске Краљ. академ., бр. 46, стр. 57–165. Београд.
523. Петковић, В. 1925. *Јован М. Жујовић*. – Светлост, календар за 1925. годину, стр. 71–75. Удружење Југослов. учитеља. Београд.
524. Петковић, К. В. 1952. *In memoriam. Јован М. Жујовић, као научник, 1856–1936*. – Геолошки анали Балк. пол., књ. XX, стр. 167–172. Београд.
525. Петковић, К. 1956. *Јован Жујовић као научни радник и иедагоџ*. – Записници Српског геол. др. за 1956, стр. 5–10. Београд. 1957.
526. Петковић, К. 1963. *Катедра за геологију и палеонтологију*. У: Сто година Филозофског факултета, стр. 643–672. Београд.
527. Петковић, К. 1971. *Јован Жујовић*. Енциклопедија Југославије, св. VIII, стр. 649. Лексикографски завод. Загреб.
528. Петковић, К. 1977. *Жујовићево доба и доба његових савременика. Формирање српске геолошке школе и науке*. У: К. Петковић (editor): Геологија Србије, књ. I, Историјски развој, стр. 39–56. Београд.
529. (Петковић, К.): 1986. *Јован Жујовић*. Мала енциклопедија Просвете, четврто издање, св. I, стр. 789, Београд.
530. Петковић, К. и Анђелковић, М. 1980. *Јован Жујовић. Симпозијум из Регионалне геологије и Палеонтологије*, 100 година геолошке школе и науке у Србији, стр. 1–6. Рударско-геолошки факултет. Београд.
531. Пешић, Л. 1988. *Допринос Јована Жујовића проучавању прекамбријума и палеозоика у Србији*. – Геолошки анали Балк. пол., књ. LI, стр. 87–91. Београд.
532. Пилић, В. 1988. *Трајно и актуелно у схватањима Јована Жујовића*. – Ibid., стр. 157–165. Београд.
533. Поповић, П. (editor): 1927. *Универзитет у 1925–26. години*. Годишњи извештај Ректора Университета Министру просвете. Изд. Универз. у Београду, публикације Ректората, бр. 18. Београд.
534. П. (родановић), Ј. (аша), 1926. *Жујовић, Млаген*. У: С. Станојевић, Народна енциклопедија Српско-Хрватско-Словеначка, св. I, стр. 753. Загреб.
535. Продановић, Ј. 1936. *In memoriam. Јован Жујовић*. – Политика од 21. јула 1936, стр. 8. Београд. Прештампано у: Политици од 27. јула 1986, стр. 17. Београд.
536. Продановић, Ј. 1936. *Јован Жујовић, 18. 10. 1856–19. 7. 1936*. – Српски књижевни гласник, НС, књ. XLVIII, бр. 8, стр. 600–603. Београд.
537. Протић, М. 1971. *Јован Жујовић*. – Споменица, 90 година геолошке школе и науке, 25 година рударске школе и науке, 10 година металуршке школе и науке, стр. 68. Изд. Рударско-геолошко-металуршки факултет, Београд–Бор.
538. Радовановић, С. 1888. – *Грађа за геологију и палеонтологију Источног Србије. I. Лијас код Рџошине*. – Глас Српске краљ. академ., књ. VIII, стр. 1–110. Београд.
539. Ракић, М. 1988. *Значај и улога Жујовића при проучавању квартарних њворевина у Србији*. – Геолошки анали Балк. пол., књ. LI, стр. 115–121. Београд.
540. Редакциони одбор. 1988. *(Посвећа Жујовићу)*. – Ibid., стр. 0. Београд.
541. Редакција. 1905. *Остава Ј. Жујовића*. – Одјек, год. V, бр. 282, стр. 1, Београд.
542. Редакција. 1923. *Кандидатске листе Републиканске странке*. – Република, год. VII, бр. 15, стр. 1. Београд.

543. Редакција. 1936. *Јован Жујовић 1856–1936*. – Српски књижевни гласник, НС, књ. XLVIII, бр. 7, стр. 538–539. Београд.
544. *Rédaction des Annales Géologiques de la Péninsule Balkanique. 1924. Hommage à M. Jovan M. Žujović*. У: Jovan Žujović: Les roches éruptives de la Serbie. Annales Géologiques Pénins. Balkanique, Annexe, стр. V–VI. Belgrade.
545. Рибникар, В. (editor), 1905. *Први корак*. – Политика, бр. 407, од 28. 2. 1905, стр. 1. Београд.
546. Рибникар, В. (editor), 1905. *Г. Ј. Жујовић*. – Ibid., бр. 680, од 2. 12. 1905, стр. 1. Београд.
547. С. 1905. *Један разџовор*. – Ibid., бр. 683, од 5. 12. 1905, стр. 1. Београд.
548. Савић, В. 1910. *Одликовање др Владана Ђорђевића*. – Ново време, год. II, бр. 61, стр. 1. Београд.
549. Савићевић, Д. 1986. *Научник и филозоф наука. Поводом 130-годишњице рођења и њола века од смрти Јована Жујовића*. – Политика, од 19. 6. 1986. Београд.
550. Савићевић, Д. 1988. *Друшћивени и етички погледи Јована Жујовића*. – Геолошки анали Балк. пол., књ. LI, стр. 27–32. Београд.
551. Самарцић, П. 1983. *Наука код Срба у XIX и XX веку*. У: А. Митровић (editor): Историја српског народа, књ. VI, том 2, стр. 462–505. Београд.
552. Станкић, М. 1973. *Сџара кућа њод Космајем*. – Политика, од 1. 4. 1973. Београд.
553. Стевановић, П. 1951. *Доњи њлиоцен Србије и суседних областџи*. – Посебна издања Српске акад. наука и уметн., књ. CLXXXVII, Геол. инст., књ. 2, стр. 1–292. Београд.
554. Стевановић, П. 1951. *Јован М. Жујовић (18. 10. 1856–19. 7. 1936). Оснивач и љрви љредседник Срџскоџ љланинарскоџ друшћџва*. У: Н. Крсмановић и Р. Стефановић (editori): Планинарство Србије 1901–1951, стр. 43–47. Изд. Планинарски савез Србије. Београд.
555. Стевановић, П. 1952. *Јован Жујовић као личностџ, јавни и кулћурни радник Србије. 1856–1936*. – Геолошки анали Балк. пол., књ. XX, стр. 173–176. Београд.
556. Стевановић, П. 1976. *Прилози за истџорију геолоџије у Србији XIX века. Из љреџиске Јосифа Панчића*. – Ibid., књ. XL, стр. 347–351 и 354. Београд.
557. Стевановић, П. 1988. *Јован Жујовић, акадџмик од 1887. до 1936*. – Ibid., књ. LI, стр. 13–26. Београд.
558. Стевановић, П. 1988. *Јован Жујовић. Поводом 130-џодишњице рођења и 50-џодишњице смрти*. – Глас Српске акад. наука и уметн., књ. CCCLIII, Одељ. прир. мат. наука, књ. 52, стр. 1–5. Београд.
559. Стевановић, П. 1989. *Развићџак геолошких наука у Срџској акадџмији наука и уметностџи*. У: Стогодишњица САНУ 1886–1986, књ. II, стр. 101–158. Српска акад. наука и уметн. Београд.
560. Стевановић, П. 1990. *Дџло Јована Жујовића у нашој науци, Акадџмији и на Уни-верзитџетџу*. – Зборник Филозофског факултџета, 150 Година Филозофског факултџета Београдског универзитџета, стр. 37–44. Филоз. факулт. Београд.
561. Стојковић, А. 1980. *Јован Жујовић и Свеџозар Марковић*. Симпозијум из Регионалне геологије и Палеонтологије, 100 година геолошке школе и наука у Србији, стр. 7–15. Рударско-геол. факултет. Београд.
562. Стојковић, А. 1980. *Жујовић о релиџији и цркви*. – Гласник Етнографског института Срп. акад. наука и уметн., бр. 29, стр. 33–44. Београд.
563. Стојковић, А. 1980. *Јован Жујовић, као анџтрополоџ и еџнолоџ*. – Ibid., стр. 22–31. Београд.
564. Стојковић, А. 1982. *Филозофски и друшћџвено-џолићџички погледи Јована Жујовића*. Рударско-геолошки факултет, стр. 1–171. Београд.

565. Стојковић, А. Б. К., 1988. *Јован Жујовић и солидаризам социјалиста-анархиста*. – Геолошки анали Балк. пол., књ. LI, стр. 149–155. Београд.
566. Судар, М. 1988. *Дојринос Ј. М. Жујовића љознавању љиријаса Србије*. – Ibid., стр. 93–96. Београд.
567. Тодоровић, Д. 1986. *Прегљовор*. У: Ј. Жујовић: Дневник, I, стр. 5–29. Архив Србије. Београд.
568. Тодоровић, Д. 1988. *Полијички лик Јована Жујовића*. – Геолошки анали Балк. пол., књ. LI, стр. 137–147. Београд.
569. Тодоровић, П. 1901. *Два учева Србина*. – Старе мале новине, год. I, бр. 194, стр. 1. Београд.
570. Томић, Ј. 1936. *Јован Жујовић, љворац љејрољрафске науке у Србији*. – Записници Српског геол. др. за 1936. – Геолошки анали Балк. пол., књ. XIV, стр. 14–17. Београд, 1937.
571. Томић, Ј. 1937. *Јован Жујовић. Некролољ и сјисак рагова*. – Ibid., стр. 1–8. Београд.
572. Трговчевић, Љ. 1986. *Научници Србије у сјварану Јуљославије*. Библиотека: Човек у времену, стр. 1–358. Народна књига и Српска књиж. задруга. Београд.
573. Hirtz, M. (editor), 1936. *Смрји Јована Жујовића*. – Природа, год. XXVI, бр. 7, стр. 221. Загреб.
574. Анонимус. 1905. *Г. Балужичељв љрејрес*. – Политика, бр. 398, од 19. 2. 1905, стр. 2. Београд.
575. Анонимус. 1920. *Са љредавања љ. Жујовића*. – Република, год. IV, бр. 159, стр. 2. Београд.
576. Анонимус. 1922. *Лиља Народа*. – Ibid., год. VI, бр. 88, стр. 2. Београд.
577. Анонимус. 1923. *Пријалиљима*. – Ibid., год. VII, бр. 81, стр. 2. Београд.
578. Анонимус. 1923. *Шумадија је иљак луча слободе. Са конференције љ. Јована Жујовића у Краљјељвцу 24. 12. 1923*. – Ibid., год. VII, бр. 103, стр. 1. Београд.
579. Анонимус. 1928. *Жујовић, Јован. М.* – Ко је ко у Југославији, стр. 168. Изд. Југосл. годишњак, Београд и Нова Европа, Загреб.
580. Анонимус. 1936. *Јован Жујовић, љрофесор универзиљејта*. – Политика, од 20. јула 1936, стр. 9. Београд. Прештампано у истом листу од 27. јула 1986. (Већим делом из публикације под бр. 495.) Београд.
581. Анонимус. 1936. *Комеморалиљвна седница Филозофскољ факултејта љоводом смр-љи љрофесора Јована М. Жујовића*. – Политика, од 21. јула 1936, стр. 8. Београд.
582. Анонимус. 1936. *Сахрана Јована Жујовића, најсјаријељ члана СКА*. – Ibid., од 22. јула 1936, стр. 10. Београд.
583. Анонимус. 1986. *Нељознаљи дневник Јована Жујовића. (Изводи из дневника)*. – Политика, фељтон од 27. 6. 1986. до 24. 8. 1986. Београд.
584. Анонимус. 1936. *Смрји Јована Жујовића*. – Правда, год. XXXII, бр. 11.402 од 21. 7. 1936, стр. 2. Београд.
585. Анонимус. 1936. *Сахрана бившељ љредседника Срјске Краљевске Академије Јована Жујовића*. – Ibid., бр. 11.403, од 22. 7. 1936, стр. 7, Београд.
586. Анонимус. 1936. *Јован Жујовић*. – Јавност, год. II, бр. 30, стр. 678, Београд.
587. Анонимус. 1900. *Liste générale des membres du Congrès*. – Congrès Géologique International, VIII Session, стр. 51. Paris.
588. Анонимус. 1900. *Procès verbaux des séances*. – Ibid., стр. 44–48. Paris.
589. Павловић, П. 1902. *О рагу на љодизану Јесљасљвеничкољ музеја у Србији*. Државна штампарија Краљевине Србије. Београд.

JOVAN M. ŽUJOVIĆ

(1856–1936)

Jovan Žujović belongs to the very small circle of eminent Serbian intellectual pioneers whose scholarship, intelligence, high moral standards and unstinting efforts marked Serbian science, culture and political life in the closing decades of the 19th century and early decades of the 20th century, a highly dramatic period in which little Serbia was emancipating itself from centuries of backwardness. Žujović was a scientist of world renown, for many years secretary and president of the Serbian Royal Academy, a leading professor of the Belgrade College and later Belgrade University, senator, state counsellor, national deputy and, on two occasions, minister in the governments of the Kingdom of Serbia.

Throughout his long life Jovan Žujović addressed himself to a wide range of projects. While spending most of his time teaching at the university, he also devoted considerable attention to the Serbian Royal Academy and politics. He brought the same elan and studious attention to everything he did, even to subsidiary activities such as the popularization of science, mountaineering, or the study of agriculture and rural family collectives. He loathed improvisation and never left anything to chance. This attitude toward his work and his lofty humanistic, patriotic, pacifistic and moral qualities coloured everything he did in his life, including what he was not prepared to do at any price. When he set his sights on a task, he threw himself into his work, for he was convinced that the meaning of life lay only in free creative work.

Žujović founded the Serbian School of Geology, set up the Geology Department of the Belgrade College, was the moving spirit behind the Serbian Geological Society, initiated and edited the *Geology Annals of the Balkan Peninsula*, drew a geological map of the Kingdom of Serbia, and wrote a two-volume monograph on its geology; he also inaugurated the study of anthropology in Serbia, took part in laying the foundations of scientific archaeology, and was for many years secretary and president of the Academy of Sciences, to name just a few of his attainments. In his political career as a champion of left-wing ideas, which lasted for several decades, his entire political credo was summed up in the sentence: "Serbia is dearer to us than anything or anybody." After the First World War he adapted this thought to the new situation: "Yugoslavia is dearer to us than anything or anybody." And this served as the motto for the Yugoslav Republican Party. Whatever he turned his hand to, Žujović brought his extensive scientific and cultural erudition, organizational skills, and great patriotism.

Of all Žujović's personal attributes, the most striking was his strict adherence to high moral principles, which induced him to put himself into the service of learning, freedom, justice, the fatherland, man and mankind. His political associate of longstanding, J. Prodanović had the following to say

about Žujović: "He was one of the greatest men of character in our country, unwavering in his convictions, firm in the face of adversity, unbending in his political work. No influence could move him from the correct path."

Žujović sincerely believed in science, in people, and in the future.

His long life gave him many opportunities to experience joy, but also great suffering and disappointments. As a young man he became a professor at the university and a member of the Academy of Sciences, but after a few years of a happy marriage he lost the woman he loved so dearly and also suffered the humiliation of being expelled from the country. He helped set up the new Independent Radical Party and became its ideologist and a national deputy, but he never found himself at the head of this party, and in the end experienced serious misunderstandings with other party members. He witnessed Serbia's great tragedy in the First World War but also its resurrection and the creation of Yugoslavia; he saw five of his students become academicians, but he outlived them all.

Jovan Žujović, as academician, university professor, statesman, public servant, educator, and above all founder of the School of Geology and the scientific discipline of geology in Serbia, can be described as one of the fifty most important figures in the history of the Serbian nation.